

enviro fórum 2007

Odborné fórum o environmentálnej informatike

Slovenská agentúra životného prostredia Banská Bystrica
Technická univerzita vo Zvolene
organizujú
pod záštitou Ministerstva životného prostredia SR

3. ročník konferencie
Enviro-i-Fórum

12. – 14. jún 2007

Podujatie je zamerané na prezentáciu environmentálnych informácií a využívanie informačných technológií pri ich spracovaní. Dáva priestor na výmenu skúseností a prezentáciu realizovaných alebo pripravovaných projektov v oblasti environmentálnej informatiky.

Určené je pre odbornú verejnosť, pre zástupcov verejnej správy, samosprávy, vedeckých inštitúcií, škôl a súkromných spoločností.

V štruktúre programu podujatia dochádza oproti minulým ročníkom k organizačnej zmene. Samotná konferencia prebieha v prvých dvoch dňoch podujatia 12. - 13. júna 2007.

Program je rozdelený do niekoľkých programových blokov:

- Informačné systémy, registre a údaje o životnom prostredí v EÚ
- Informačné systémy o životnom prostredí
- Informácie o životnom prostredí na internete
- GIS - Priestorové analýzy a modelovanie
- IKT v environmentálnej výchove a vzdelávaní

Podrobnejší program je priebežne aktualizovaný na internetovej stránke konferencie.

Tretí deň podujatia (14. júna) vyplní *pracovný workshop* určený pre pracovníkov štátnej správy v rezorte Ministerstva životného prostredia SR, zameraný na problematiku informatizácie rezortu.

Všetky potrebné informácie, vrátane prihlášky, sú dostupné na internetovej stránke konferencie www.sazp.sk/enviroforum.

Tešíme sa na stretnutie s priaznivcami environmentálnej informatiky.

ENVIROMAGAZÍN

Ročník 12/2007

www.enviromagazin.sk

mimoriadne číslo

ENVIR FILM 2007

- 4 Vitajte na 13. Envirofilme!**
- 6 Žánre, názory, trendy na tohtoročnom Envirofilme**
- 8 Banskobystrický kraj sa predstavuje**
- 10 Solange Fernexová - Život pre život**
- 12 Zachráňme si rozprávkovú Zem**
- 13 Miro Lubellan**
Príroda je krásna v každom počasí
- 14 Rozprávko bohatý Zelený svet**
- 16 Kremnica ďalším festivalovým mestom**
- 18 Lichtagov veľký príbeh o malej rybke**
- 20 Geoparky Banskobystrického kraja ako produkty poznávacieho cestovného ruchu**
- 22 Kamzík v hlavnej úlohe**
- 24 Tepuy – napínavé dobrodružstvo z podzemia**
- 25 Škola v múzeu - súčasť Envirofilmu**
- 26 Slovensko je krajina s vysokou koncentráciou prírodnej a kultúrnej diverzity**
- 28 Bábky a rozprávka ako forma environmentálnej výchovy detí a mládeže**
- 30 Vesmír v environmente, environment vo vesmíre**
- 34 Envirofilm v Detskej fakultnej nemocnici F. D. Roosevelta**
Plus Príloha

Na obálke: Kremnica - ďalšie festivalové mesto (foto: Miloš Lacko)

Enviromagazín - časopis o tvorbe a ochrane životného prostredia, XII. ročník, prvé mimoriadne číslo, máj 2007, vydáva Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky a Slovenská agentúra životného prostredia, www.enviromagazin.sk. Adresa redakcie: SAŽP, Tajovského 28, P.O.B. 252, 975 90 Banská Bystrica, tel./fax: 048/4230694, e-mail: e_nviro@sazp.sk. Zodpovedný redaktor: doc. Ing. Stanislav Štofko, CSc., redaktorka: Mgr. Alena Kostúriková, predseda redakčnej rady: RNDr. Jozef Klinda, členovia: Ing. Vladimír Benko, prof. Ing. Imrich Beseda, DrSc., RNDr. Peter Bohuš, Ing. arch. Viera Dvořáková, doc. RNDr. Zdenko Hochmuth, CSc., RNDr. Zita Izakovičová, Ing. Pavel Jech, RNDr. Martin Kassa, doc. RNDr. Mária Kozová CSc., Ing. arch. Anna Kršáková, Ing. Miroslav Lacuška, CSc., Ing. Zuzana Lieskovská, prof. Ing. Rudolf Midriak, DrSc., Ing. Dagmar Rajčanová, prof. RNDr. Milan Ružička, DrSc., doc. Ing. Štefan Sklenár, CSc., RNDr. Jozef Šteftek, CSc., prof. Ing. Juraj Tólgýessy, PhD., DrSc., Ing. Tomáš Vančura. Nakladateľ: EM DESIGN, Zvolen, Písomné objednávky prijíma redakcia, cena 20 Sk. Celoročné predplatné (6 čísel) 120 Sk. Reg. MK SR č.1459/96, ISSN 1335-1877. Nevyžiadané materiály redakcia nevracia.

Vytlačené na ekologickom papieri Magnostar. Výrobca má certifikovaný EMS podľa medzinárodnej normy ISO 14001. Papier spĺňa environmentálne kritériá nordického ekolabelingového systému podľa verzie 1.4. Je ocenený nordickou environmentálnou značkou Biela labuť.

Envirofilm 2007 v skratke

• Vyhlavosateľom XIII. medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí Envirofilm 2007 je Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, organizátorom Slovenská agentúra životného prostredia Banská Bystrica. Spoluorganizátormi sú Slovenský filmový ústav Bratislava, Únia slovenských televíznych tvorcov Bratislava, Slovenské banské múzeum Banská Štiavnica, Banskobystrický samosprávny kraj a mestá Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Zvolen a v tomto roku po prvýkrát aj Kremnica. Festival Envirofilm je členom medzinárodnej asociácie festivalov o ochrane životného prostredia ECOMove International a podieľa sa na organizácii Medzinárodného festivalu environmentálnych festivalov ECOMove v Berlíne (www.ecomove.de). Cieľom festivalu Envirofilm je predstaviť a oceniť nové filmy, videoprogramy a televízne programy, ktoré svojím obsahom a umeleckou úrovňou pomáhajú šíriť myšlienky ochrany životného prostredia a prírody. Festival sa koná v dňoch 15. – 19. mája v Banskej Bystrici, Banskej Štiavnici, Zvolene a Kremnici.

• Trinásť ročník festivalu je rekordný v počte prihlásených filmov a počte slovenských filmov. Autori z 27 krajín sveta zaslali tento rok do súťaže 157 filmov. Festivalu sa po prvý raz zúčastňujú filmári z Chile a Sýrie. Najviac filmov prihlásili slovenskí autori – 40 a filmári z Nemecka – 31. Českú republiku na tohtoročnom Envirofilme reprezentuje 13 filmov, autori zo Španielska zaslali 10 filmov, Švajčiarsko zastupuje 9 dokumentárnych filmov. V počte prihlásených filmov nasleduje India (7), Taliansko a Francúzsko (po 6), Austrália a Chorvátsko (po 4), po 3 filmy prihlásili Maďarsko, Nemecko, Poľsko a Rusko, po 2 filmy Veľká Británia, Belgicko, USA a Nórsko, po 1 filme Slovinsko, Arménsko, Dánsko, Litva, Portugalsko, Turecko, Sýria, Rakúsko, Izrael a Chile.

• Najkratší film 13. ročníka festivalu má 1 minútu. Je to španielsky film Narastajúci meter (autor Ignacio Sanches Bravo), ktorý hovorí o špekuláciách týkajúcich sa vlastníctva pôdy v Španielsku. Minútu a 25 sekúnd má film slovenského autora Richarda Kittu NATU-RE-CORD (Dlhotrvajúca platňa prírody?). Najdlhší film je z Nemecka, má názov V údolí veľkého Budhu a 93 minút (autor Christian Frei). Film hovorí o smutnom osude gigantických sôch Budhu v údolí Bamijan v Afganistane. O dve minúty menej – 91, má chorvátsky film Duch v močiari (autor Anto Gardaš).

• Rekordmanom v počte prihlásených filmov je Slovak Štefan Nižňanský (4 filmy), po tri filmy zaslali do súťaže Oľga Belskaya (Rusko) a Vladimír Liška (SR).

• Predvýberová komisia posúdila spolu 157 filmov z 27 krajín a pre medzinárodnú porotu vybrala 40 filmov, medzi nimi je 10 slovenských a 10 nemeckých filmov, po 3 filmy má v súťaži Taliansko, Česká republika, Francúzsko, po 2 filmy Austrália, Maďarsko, Španielsko, Nórsko, po jednom filme Veľká Británia, Dánsko a India. Po prvý raz v tomto roku bude medzinárodná porota hodnotiť aj amatérske filmy – sú to filmy Príbeh jedného platana, Prelúdium, Čisté vody v oblakoch a Karpatské prebúdzania (všetky SR) a tiež prezentačné filmy o cestovnom ruchu, ktorých je 7. Spolu teda medzinárodná porota bude hodnotiť 51 filmov. Predvýberová komisia vybrala tiež 7 filmov pre detskú porotu. Komisia zasadala 6. – 9. marca v Banskej Bystrici v zložení Katarína Javorská (SR), Jitka Radová (ČR), Ferenc Varga (Maďarsko) a William C. Parks (USA).

Pokračovanie na s. 7

foto: Ján Lichý

Envirofilm – obraz o stave našej planéty

Som rád, že stojíme na prahu už trinásteho ročníka Envirofilmu. Jeho vek dokazuje, že je úspešný a z roka na rok ho navštívi viac ľudí. Ak je úspešné podujatie, ktoré pomáha verejnosti uvedomiť si problémy životného prostredia, potom sme na dobrej ceste.

Filmy, ktoré sa zásluhou Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky a Slovenskej agentúry životného prostredia ako organizátorov podujatia dostávajú k širokej verejnosti, reálne ukazujú problémy, aj možnosti ich riešenia. Takáto rýchla výmena informácií je dôležitá najmä v súčasnom období globalizácie.

Nejde len o to, či nás zaujme alebo pobaví niečo, čo vidíme v Austrálii alebo v Ázii. To najdôležitejšie je to, že pomocou filmu získavame verný obraz o stave našej planéty. Od znalosti vecí vedie potom kratšia cesta k uvedomeniu si naliehavosti problémov a snahe o ich riešenie.

Činnosť rezortu životného prostredia je tak široká a v takej veľkej miere zasahuje do nášho každodenného konania, že sme odkázaní na to, aby sme ľudí presvedčili o potrebe trvalo udržateľného rozvoja.

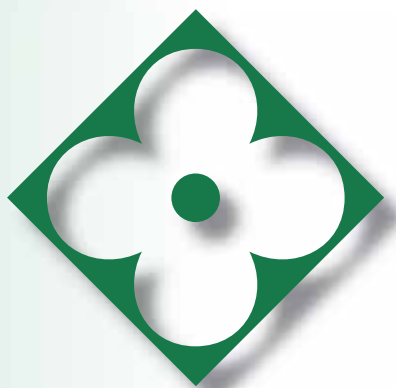
Napriek tomu, že existujú zákony, smernice a nariadenia, ochrana a tvorba životného prostredia

nemôže byť len vecou príkazov a zákazov. Všetko sa totiž skontrolovať nedá. Preto je dôležité, aby si každý tieto myšlienky osvojil. Aby sme sa správali vhodne aj vtedy, keď nás nikto nevidí... V životnom prostredí sa to prejavuje napríklad v čiernych skládkach, v znečistení vôd alebo pozitívne zase v oblasti separácie odpadov.

Keď narychlo zhodnotím tieto náhodne vybrané oblasti, ukazuje sa, že Envirofilm sa v rade ostatných podobných podujatí nestratil a neminul svojmu poslaniu, lebo situácia sa zlepšuje. Znečistenie vôd ubúda, separujeme viac odpadov, čierne skládky ideme likvidovať a verím, že nové vznikajú nebudú.

Envirofilm je teda dobrým pomocníkom v našej každodennej práci. Za dvanásť rokov ukázal silu myšlienok, ktoré reprezentuje a prináša. Verím a želám mu, aby to v prospech nás všetkých dokázal aj v tomto ročníku.

Jaroslav Izák
Minister životného prostredia SR

Vitajte na 13. Envirofilme!

Stretávame sa už trinásťkrát, aby sme na Medzinárodnom festivale filmov o životnom prostredí ENVIROFILM 2007 súťažili a konfrontovali prácu filmárov, režisérov, kameramanov a scenáristov z celého sveta. Tretí májový týždeň budú už po trinásty raz žiť mestá Banská Bystrica, Zvolen a Banská Štiavnica festivalovým životom. A keďže dobrá zvesť sa šíri rýchlo a festivalové dianie zaujalo i radných pánov mesta Kremnice a jej obyvateľov, prvýkrát sa i toto, bohatou historickou slávou ovenčené mesto, zaradilo medzi mestá, kde si festival filmov o prírode, o živote na planéte Zem, o človeku, ktorý túto Zem pretvára, našiel už svojich fanúšikov.

Okrem súčasného environmentálneho festivalu spája naše mestá história, kultúrne tradície, krásna a turisticky atraktívna príroda, dlhoročné študentské zázemie. A toto všetko sa stalo spoločným menovateľom pre kandidatúru regiónu na titul európske hlavné mesto kultúry. Verím, že medzinárodné filmové a kultúrne podujatie akým Envirofilm už trinásť rokov je, prispieje k získaniu takéhoto titulu a otvorí cestu novým aktivitám pre rozvoj regiónu.

Každý festivalový rok je iný, líši sa počtom snímok, ktoré autori pošlú do súťaže, líši sa aj kvalitou. Trinásť ročník festivalu je rekordný v počte prihlásených filmov. Autori z 27 krajín sveta zaslali tento rok do súťaže 157 filmov. Festivalu sa po prvý raz zúčastňujú filmári z Chile a Sýrie a čo nás ako organizátorov veľmi teší, je z roka na rok vyššia účasť filmov slovenských autorov. Tohto roku ich prišlo rekordný počet – 40 snímok vo všetkých kategóriách od profesionálnych i amatérskych autorov. Vďaka však patrí všetkým za ich entuziazmus a lásku k prírode, bez ktorej by dokument či spravodajstvo o krásach, ale aj alarmujúcom stave životného prostredia, nevznikali. Sú to vždy filmy divácky príťažlivé, nesúce so sebou významný odkaz pre budúce generácie. Filmy hovoriace o prírode, ktorá nás obklopuje, o vode, ktorú pijeme, a ktorú si vôbec nevážime, o vzduchu, ktorý dýchame, ale ktorý dokážeme aj poriadne znečistiť, o biologickej a kultúrnej rozmanitosti na našej planéte. Na planéte Zem, ktorá je jedinečným telesom v slnečnej sústave a ktorá si zaslúži našu pozornosť, lebo sme od nej úplne závislí. Ludstvo si konečne začína uvedomovať, že prírodné prostredie je veľmi ľahko zraniteľné, zdroje surovín vyčerpatelné, život na Zemi pominuteľný, a teda rozvoj zastaviteľný. Žiaľ, uvedomuje si to až v čase, kedy globálne otepľovanie spôsobené nekontrolovaným rozvojom priemyslu a dopravy, konzumným spôsobom života spôsobilo klimatické zmeny na celej planéte. Tento alarmujúci stav viedol vedcov k vyhláseniu Medzinárodného roku planéty Zem s podujatiami rozloženými do rokov 2007 až 2009. K iniciatíve Medzinárodnej únie geologických vied sa pridalo i UNESCO, a tak môžeme hovoriť o najväčšej celosvetovej iniciatíve vedúcej k záchrane Zeme a trvalo udržateľného života na nej. Medzinárodný rok planéty Zem sa stal tohto roku hlavným mottom festivalu a jeho sprievodných podujatí pre laickú i odbornú verejnosť. Okrem prehliadok súťažných a nesúťažných filmov, besied s verejnosťou a odborných seminárov nesúcich sa v znamení ústredného motta festivalu sú pripravené i podujatia pre deti a mládež s podobným názvom prispôbeným pre detskú dušu. Zachráňme si rozprávkovú Zem. Deti sú tradične zapájané do festivalového diania prostredníctvom programu cielene koncipovaného pre

nich. Je to v prvom rade medzinárodná súťaž detskej výtvarnej tvorivosti pod názvom Zelený svet. Táto súťaž už zaujala nielen deti zo Slovenska, ale aj mladých maliarov a environmentalistov zo zahraničia. V snahe neustále podporovať environmentálne myslenie detí, v štáte Florida USA bola založená Nadácia Ch. B. Parksovej, ktorej riaditeľ William C. Parks prídaje osobne udeliť cenu nadácie víťazom. Deti sa v rámci festivalu zahrajú na profesionálnych porotcov a pod vedením skúsených odborníkov budú hodnotiť filmy a udeľovať cenu detského diváka. Pre organizátorov festivalu je to každoročne veľmi zaujímavé a poučné porovnanie pohľadov na súťažné snímky členov profesionálnej poroty a detskej poroty. Ten, kto sa nedostane medzi porotcov, si bude môcť vyskúšať svoje vedomosti a šikovnosť v hrách a súťažiach zameraných na našu rozprávkovú planétu Zem. Organizátori a účastníci festivalu nezabudnú ani na deti, ktoré sa pre svoju chorobu nemôžu zúčastniť festivalových podujatí a navštívia ich so zaujímavými filmami a rozprávaním priamo na detskom oddelení Rooseveltovej nemocnice.

Konkurencia vynikajúcich súťažných snímok je tohto roku veľká (súťaží 51 snímok) a cien je málo. Tí najlepší si prídu prevziať svoje ocenenia v piatok 18. mája do historických priestorov zámku vo Zvolene.

Do medzinárodnej poroty tohto roku zasadnú popri už známych porotcoch, ako sú Katarína Javorská, predsedníčka Únie slovenských televíznych tvorcov, Ferenc Varga, biológ, fotograf a environmentalista z Maďarska, či Bill Parks, environmentalista a filmár z USA a zároveň riaditeľ Environmentálnej Nadácie Ch. B. Parksovej, aj nováčikovia a to z Francúzska Daniel Coche filmár, dokumentarista, pedagóg a bývalý manažér Filmového festivalu v Štrasbourgu venovaného ľudským právam a kinematografii v strednej a východnej Európe, z Veľkej Británie Ade Thomas, riaditeľ televízie GreenTV spolupracujúcej s organizáciou Greenpeace a Programom ochrany životného prostredia OSN - UNEP, z Nemecka Michael Greif, zástupca asociácie environmentálnych filmových festivalov Ecomove International, environmentálny konzultant pre film a médiá a z Českej republiky Jan Gogola, scenárista a vysokoškolský pedagóg.

Rovnako ako porota, aj návštevníci festivaluvidia všetky filmy, a to od 15. do 18. mája v kinosále Múzea SNP a Kine Úrpín v Banskej Bystrici, na Technickej univerzite vo Zvolene, v Kine Akademik v Banskej Štiavnici a v Kine Akropola v Kremnici.

Okrem súťažných snímok festival Envirofilm ponúka aj tohto roku filmy z archívov Slovenského filmového ústavu. Envirofilm sa stal vynikajúcou príležitosťou pre milovníkov klasického slovenského filmu. Pod názvom Tak sme začínali... 110 rokov filmového podnikania na Slovensku uvidia diváci archívne filmy z rokov 1908 až 1980.

Herci z banskobystrického Bábkového divadla pozývali Bystričanov na festival (foto: Ján Lichý)

Divácky príťažlivé filmy Pavla Barabáša a Steva Lichtaga sa opäť dostali do programu festivalu. Budú to filmové ukážky o zázrakoch, s ktorými sa môžete stretnúť na planéte Zem. Od najchladnejšieho bodu Antarktídy, cez púšte, džungľu, veľhory, moria až po záhadné jaskyne. Od malého mikrosvetu, cez vzácne kultúry až po lov veľrýb... Výnimoční a na celom svete oceňovaní filmoví tvorcovia, skvelí zabávači Pavol Barabáš a Steve Lichtag si dávajú svoje rande s divákmi len v Banskej Bystrici na festivale Envirofilm. Čím to je...?

Skúsme si pomedzi program zhrnúť festivalové aktivity, ktoré ho robia unikátnym:

- Spolupráca so Slovenským filmovým ústavom – každoročná prehliadka filmov z archívu SFÚ - slovenského filmového dedičstva.
- Spolupráca s Úniou slovenských televíznych tvorcov - súčasťou festivalu sú odborné semináre pre televíznych a filmových tvorcov, profesionálnych i amatérskych.
- Medzinárodná súťaž detskej výtvarnej tvorivosti Zelený svet.
- Hodnotenie súťažných filmov detskou porotou.
- Jediný festival na Slovensku, ktorý podporuje detskú tvorbu v oblasti animovaného filmu. Prezentácia a súťaž krátkych animovaných filmov vyrobených deťmi a mládežou.
- Každoročné udeľovanie Ceny Environmentálnej nadácie Ch. B. Parksovej z USA víťazom detskej výtvarnej súťaže Zelený svet.
- Udeľovanie Ceny Únie slovenských televíznych tvorcov a Literárneho fondu za dlhodobý prínos v oblasti slovenskej audiovizuálnej tvorby s environmentálnou tematikou.

- Osobná účasť špičkových domácich a zahraničných filmárov, dokumentaristov na festivale. Veľký záujem verejnosti o besedy s týmito autormi.

- Tradične vysoká návštevnosť na filmových predstaveniach počas celého týždňa vo všetkých festivalových mestách.

- Prehliadka filmov z festivalu Envirofilm v rámci sprievodných podujatí partnerských festivalov a pofestivalové prehliadky na celom Slovensku.

- Založenie a každoročné rozširovanie videotéky environmentálnych filmov s bezplatnou výpožičkou pre verejnosť.

- Členstvo v medzinárodnej asociácii environmentálnych festivalov (Nemecko, Česká republika, Taliansko, Rusko, Poľsko, Portugalsko, Japonsko, Slovensko) ako jediný zástupca SR.

- Jeden z mála festivalov na svete propagujúcich ochranu životného prostredia, ktorý je podporovaný štátom.

...takže tým to je.

Ale vráťme sa späť k tohtoročnému programu. Životné prostredie 21. storočia sú aj veľké živelné katastrofy, nesmierne suchá, záplavy, hurikány, ktoré z roka na rok viac ohrozujú ľudstvo. Je to pomsta prírody za nezodpovedné drancovanie jej bohatstva? Asi si každý položí túto otázku, keď uvidí nesúťažný film amerického režiséra Davisa Guggenheima *Neprijemná pravda*, ktorý na nedávnom udeľovaní najprestížnejších filmových cien získal dvoch Oscarov – v kategórii dokumentárny film a za hudbu k filmu. Film bude určite motiváciou na zaujímavú besedu divákov so zúčastnenými odborníkmi, zástupcami MŽP SR, Univerzity Komenského a Greenpeace. Film uvidia diváci súbežne vo všetkých festivalových mestách.

Festival o prírode, planéte Zem, jej ochrane a ohrození je určený pre ľudí rôznych vekových skupín, tak hostí, návštevníkov, ako aj obyvateľov miest. Ale je aj o ľuďoch a to zaujímavých a známych, ktorí cestujú po svete s otvorenými očami ale najmä srdcom, tvoria, pomáhajú a vedia nám ostatným o tom rozprávať. Hostom festivalu je slovenský spisovateľ Anton Hykisch, ktorý bude rozprávať o ochrane životného prostredia v mestách, ktoré navštívil a zdokumentoval vo svojich knihách. Člen medzinárodnej poroty Daniel Coche uvedie osobne filmový dokument *Solange Fernexová - Život pre život* o francúzskej aktivistke za ochranu životného prostredia, členke environmentálnych mimovládnych organizácií a v posledných rokoch svojho života členke Európskeho parlamentu, ktorá nielen

Na všetkých záujemcov o premietanie filmov na minuloročnom Envirofilme sa nedostalo

bojovala ale aj zachraňovala. Najmä deti postihnuté žiarením po výbuchu atómovej elektrárne v Černobyle. Starala sa o druhých, ale sama podľahla zákernej rakovine v roku 2006.

Zaujímavých snímok a podujatí však bude na festivale vo všetkých štyroch mestách oveľa viac, ako sa dá spomenúť v krátkej pozvánke. K festivalovej atmosfére určite prispeje aj príjemné jarné počasie, ktoré priláka obyvateľov a návštevníkov mesta na námestie v Banskej Bystrici už v piatok 11. mája, kde sa bude konať festivalový koncert s pozvánkou na filmové predstavenia. Festival Envirofilm je príležitosťou pre ľudí, ktorým záleží na svete okolo nás. Cieľom koncertom chceme osloviť hlavne mládež, ktorá bude niesť v budúcnosti na svojich pleciah rozhodnutia o živote na Zemi a pozvať ich na podujatia propagujúce jeho ochranu.

Po vzhliadnutí 157 prihlásených filmov, z ktorých až 40 bolo zo slovenskej produkcie, ale rôznej kvality a odbornej úrovne, rozhodli sme sa podať pomocnú ruku aj amatérskym filmárom. Tým, ktorí sú vlastne odsúdení na sústavné nedocenenie v konkurencii s vysoko rozpočtovými filmovými snímkami veľkých producentov, pretože mnohokrát len začínajú prácu s kamerou, a nemajú filmárske vzdelanie. Tvoria však, lebo cítia potrebu zachovať

na tzv. filmovom páse odkazy pre budúce generácie. Pozývame ich na Dokumentárne fórum - workshop, ktorý pomôže posunúť úroveň ich filmárskej práce do kategórie zrovnateľnej s profesionálnou.

Festival Envirofilm sa stal svojou súťažnou prehliadkou známy v mnohých krajinách a je vyhľadávaný pre jeho atraktívny sprievodný program. Aj to bol dôvod, prečo sa práve v Banskej Bystrici v roku 2002 založila medzinárodná asociácia EComove International pod patronátom Európskej environmentálnej agentúry. Asociácia má dnes už 8 členov – environmentálnych festivalov z Európy a Ázie. Aktivity asociácie prispeli k šíreniu informácií o festivale Envirofilm na takých významných podujatiach ako bol Svetový samit Zeme v juhoafrickom Johannesburgu v roku 2002, svetová výstava EXPO 2005 v Japonsku, či festival environmentálnych festivalov v Berlíne v rokoch 2001 a 2003. A naopak program a aktivity Envirofilmu, profesionálne zvládnutá príprava a organizácia festivalu celého kolektívu pracovníkov SAŽP, osobné zánietenie a neustále udržiavanie kontaktov so zahraničím prispeli ku skutočnosti, že členovia asociácie zvolili na štvorročné volebné obdobie za prezidentku tohto medzinárodného združenia práve mňa ako zástupcu festivalu Envirofilm. Tu patrí moje poďakovanie za podporu Ministerstvu životného prostredia Slovenskej republiky, za spoluprácu všetkým kolegom SAŽP a členom festivalového výboru, ktorí reprezentujú spoluorganizátorov festivalu: Banskobystrický samosprávny kraj, Mestské úrady v Banskej Bystrici, Zvolene, Kremnici a Banskej Štiavnici a inštitúcie, ako je Slovenský filmový ústav, Slovenské banské múzeum a Únia slovenských televíznych tvorcov, ako aj Technickej univerzite vo Zvolene a UMB Banská Bystrica. S ich pomocou sa festival z roka na rok postupne dostával k stále širšiemu okruhu verejnosti a sprievodný program sa stal bohatší a atraktívnejší. Jeho meno sa stalo pojmom v celom svete environmentálneho filmu.

Buďte teda vítaní a cíťte sa dobre, či už navštívite filmové projekcie alebo výstavu, či to bude Banská Bystrica, Zvolene, Kremnica alebo Banská Štiavnica. Želanim nás všetkých, ktorí festival pre vás pripravili, je, aby ste si odniesli z podujatí nové poznatky, zážitky a priateľstvá.

Dagmar Rajčanová
manažérka festivalu

prezidentka asociácie Ecomove International

Súťažný film Envirofilmu 2007

Sachalin: Ťažba alebo zánik? (Veľká Británia), autor: Sarah Tierneyová

Jedinečným prístupom a prostredníctvom veľkolepej kamery film odhaľuje čoraz naliehavejšie konflikty medzi hraničným ropným a plynárenským výskumom a ničením pôvodných prostredí. Na ostrove Sachalin – jednom z najvzdialenejších biotopov a domovov niekoľkých kriticky ohrozených prírodných druhov, vrátane vráskavca sivého na západe, našiel konflikt medzi priemyslom a prírodou nové bojisko. Bude výsledkom ťažba alebo zánik?

Žánre, názory, trendy na tohtoročnom Envirofilme

Ako zvyčajne sú najsilnejšou kolekciou dokumentárne filmy. Nielen čo do počtu filmov prihlásených, ale aj vybraných. Spôsobuje to v konečnom dôsledku istú anomáliu - v iných kategóriách sú často ocenené filmy, ktorých kvalita nedosahuje kvalitu dokumentov, na ktoré sa ocenenie nedostalo. Predvýberová komisia tentoraz mala tak trochu šťastie - aj cez takmer nezvládnuteľný počet filmov, ktoré boli do súťaže prihlásené (157), tie, ktoré si zaslúžili byť v súťaži v kategórii dokument, boli príjemne rôznorodé, čo sa týka spôsobu rozprávania, krajinou pôvodu aj tým, čo bolo predmetom ich záujmu. Divákovo nepochybne nadchnú atraktívne pohľady na kondorov v nemeckom dokumente *Let s kondormi* režisérky Sarah Tierneyovej, alebo nemecký emotívny dokument o pobrežných vlkoch v Kanade *Pátranie po pobrežných vlkoch* režiséra Richarda Matthews. Obidva si všimajú sice živočíšne druhy, ale rovnako je v stredobode ich pozornosti človek so svojím príbehom, rozprávač aj hlavná postava dokumentu, ktorej osud, či zážitky nám tak sprostredkujú prírodu v nezvyčajne emotívnej rovine. Rovnaký spôsob rozprávania vo svojich dokumentoch volí hviezda slovenskej dokumentaristiky Pavol Barabáš. Tentoraz s ním v dokumente *Tepuy* navštívime jaskyne ohromujúcich rozmerov aj ťažko predstaviteľného veku v juhoamerickej Venezuele. Jaskyniari, ale aj hlas samotného autora, nám približujú neuveriteľné informácie, zoči-voči ktorým si tak, ako vždy v Barabášovom prípade, uvedomujeme úlohu človeka na tejto Zemi, pokoru, ktorú čoraz častejšie strácame, aj posolstvo, ktoré nesieme. Ďalší ostro sledovaný tvorca - Steve Lichtag sa tentoraz pustil ďalej, ako zvyčajne. Jeho „mediálnymi hviezdami“ sa stali maličké ryby hlaváče pásoplutvé žijúce v *Prapodivnom svete* malého potôčika na pomezí Moravy a Slovenska. Film už opúšťa dokumentárnu polohu a vo svojich konštrukciách, dramaturgických spôsobom svojho rozprávania, hudobnou dramaturgiou aj personifikáciou zvieracích hrdinov sa približuje kategórii fiction. Bude zaujímavé, ako si s týmto orieškom poradí medzinárodná porota, pozostávajúca z filmových odborníkov aj environmentalistov. Jednoduchým, ale o to účinnejším spôsobom rozprávania nepochybne zaujmú obidva nórske filmy - *Kultúrna krajina* režiséra Evalda Otterstada aj *Divá ovca, líška a láska* režisérky Anne Magnussenovej. Filozofia obidvoch severských filmárov je iná. Cez človeka sa zamýšľajú nad svetom naokolo, on

tlmočí svoje pocity aj pochybnosti, hovorí o láske, ktorá je hnacou silou všetkého. Dych čistoty, ktorý na nás zavanie, je ozaj na zamyslenie. Hovorí totiž aj o všeličom zbytočnom v našom vlastnom živote. Výbornou ukážkou atraktívneho poňatia obvyčajnej témy je maďarský dokument *Budapeštianska divočina*. Nesmierne nápadito ukazuje bežný život bežných tvorov, ktorých nevíšimavý obyvateľ veľkomesta nevníma. Dôstojným partnerom zahraničnej produkcie je aj citlivý popisný dokument *Zdena Vlacha V pralesoch Karpát*. U tohto režiséra sme už zvyknutí na pomaly plynúce rozprávanie o tajomných dejoch v prírode, plné úžasných obrázkov. Viac ako zdatne mu teraz sekunduje dokumentárny film Jaroslava Mikuša *Ohrozené krídla - Hľadanie krajiny*. Dokumentarista - špecialista najmä na život vtákov v svojom hľadaní krajiny pátra po starodávnych obrazoch pasienkov a lúk, ktoré sa z našej prírody vytrácajú. A spolu s nimi miznú aj viaceré druhy operených obyvateľov, ktoré nás však v tejto kultúrnej krajine zakoreňovali. Mikušov film očarí nielen úžasnými zábermi, ale aj vážnymi, filozofickými otázkami, ktoré nástojčivo kladie dnešnému človeku.

V kategórii spravodajských a publicistických programov sa takmer neobjavila investigatívna publicistika a keď, tak bola zahraničnej proveniencie. Slovenské televízie, či už tá verejného záujmu alebo komerčné, túto kategóriu neobsadili, ako keby v našom životnom prostredí neboli problémy, alebo ako keby sa zrazu novinári prestali zaoberať kauzami, ktoré existujú a o ktoré má aj divák, ak sa ho dotýkajú, záujem. V pôvodnej kolekcii sice boli relácie Zelená šanca, ale išlo skôr o reklamné či promo relácie, ktorých profesionálna úroveň bola navyše sporná, takže sa do súťažnej kolekcie nedostali. Problémy životného prostredia tak bude slovenský divák skúmať v reláciách britských, dánskych či talianskych.

Príjemné prekvapenia čakajú divákov aj v kategórii vzdelávacích programov. Už dávno to nie sú nudné sledy obrázkov s únavným vypočítavým všetkého možného. Vzdelávanie sa dá urobiť vtipne a nápadito, ako napríklad to dokazuje austrálsky film *Sex v v kríku - pátranie po spermiiach* režiséra Klausa Tofta.

Potešiteľný bol nárast animovaných filmov v kategórii D, ktorá zahrňuje voľnú tvorbu a filmy

Tohtoročná predvýberová komisia to nemala ľahké (sprava K. Javorská, F. Varga a J. Radová), foto: A. Gudzová

pre deti a mládež, ako aj reklamné spoty a videoklipy. Napriek tomu však treba povedať, že ponuka programov pre deti a mládež je absolútne nedostačujúca a možno aj všeličo naznačuje. Predovšetkým nezáujem audiovizuálnych médií o tohto adresáta, čo je najmä v prípade Slovenskej televízie nepochopiteľné. Ale aj iné subjekty by mohli tomuto divákovi venovať väčšiu pozornosť, napokon ide o budúceho voliča, ktorého kultúra, vzťah k životnému prostrediu aj záujem o riešenie narastajúcich problémov, najmä v súvislosti s globálnym otepľovacím bude v budúcnosti kľúčový. Možnosť, ako osloví diváka mladšieho aj staršieho školského veku je veľa. Profesionáli, ktorí sa špecializujú na túto kategóriu, tiež ešte celkom nevymreli, je teda na vóli zodpovedných, či už na ministerstve životného prostredia, v médiách - najmä v STV, aj v mimovládnych organizáciách, ako s tým naložia. Ku prospechu audiovizie, detí a mládeže a predovšetkým životného prostredia. Teraz a najmä v budúcnosti.

Problematická sa opäť ukázala kategória E, v ktorej sa čakali programy o nových technológiách v ochrane životného prostredia v súlade s normami EÚ. Niežby tieto filmy nevznikli, skôr je problém v tom, že festival je nastavený inak. Je známy svojím zameraním skôr na vážnu a esteticky nasýtenú dokumentárnu tvorbu, napokon aj verdikty poroty v minulých rokoch ho priblížili veľkým festivalom s vážnym poslanstvom. Jednotlivé kategórie sú členené podľa žánrov, nie podľa predmetu a táto kategória sa tak vymyká svojou neštandardnosťou. Stojí za zváženie, či opakujúca sa chudoba v tejto kategórii nestojí za zamyslenie, či ju nezruší vôbec. Menej je totiž zväčša viac a festivaly, na ktorých sa udeľujú desiatky nadbytočných ocenení filmom, ktoré sú často sporné svojou kvalitou, nemávajú v rodine festivalov dobrý zvuk. Bez ohľadu na rozhodnutie poroty je zjavné, že aj v tomto roku Envirofilm dôstojne obháji miesto, ktoré mu patrí. Miesto medzi dôstojnými podujatiami, ktoré šíria hodnotné posolstvá, posolstvá bez falošných pozlátok a balastu celebrit.

Mgr. art. Katarína Javorská

členka medzinárodnej festivalovej poroty
scenáristka, dramaturgická a mediálna analytička

V družnej festivalovej pohode členovia minuloročnej medzinárodnej poroty s maskotom festivalu (foto: J. Lichý)

Envirofilm 2007 v skratke

• Súťažné filmy Envirofilmu 2007 bude posudzovať a hodnotiť medzinárodná porota v tomto zložení: Katarína Javorská (scenáristka, dramaturgička, predsedníčka ÚSTT, SR), Jan Gogola (scenárista, vysokoškolský pedagóg, ČR), Daniel Coche (filmár, dokumentarista, Francúzsko), Ferenc Varga (environmentalista, NP Bükk, Maďarsko), Ade Thomas (riaditeľ Green TV, Veľká Británia), Michael Greif (ECOMOVE International, Nemecko), William C. Parks (environmentalista, riaditeľ Environmentálnej nadácie C. B. Parksovej, USA). Jan Gogola, Daniel Coche, Ade Thomas a Michael Greif do poroty Envirofilmu zasahujú prvý raz. Ferenc Varga je členom medzinárodnej festivalovej poroty od vzniku Envirofilmu každý rok, Katarína Javorská je členkou poroty siedmy a William Parks tretíkrát.

• Medzi sprievodnými podujatiami festivalu už tradične dominuje súťaž výtvarnej tvorivosti detí Zelený svet, ako aj podujatia pre deti a mládež. Zelený svet sprevádza Envirofilm od jeho druhého ročníka (1996). Do 12. ročníka, ktorý sa nesie v znamení motto Príroda v motívoch ľudových rozprávok, zaslali mladí autori v histórii súťaže rekordný, najvyšší počet prác. Celkom 5 611 autorov z 594 škôl zaslalo Zelenému svetu 6 109 výtvarných prác. Najviac do kategórie kresba, maľba, grafika, kombinované techniky – 5 575 prác od 5 414 autorov z 518 škôl. V kategórii čiernobiela a farebná fotografia 165 autorov z 65 škôl súťažilo s 510 prácami. Do kategórie animovaných filmov prihlásilo 24 filmov 32 autorov z 11 škôl. Okrem slovenských autorov súťažila v tohtoročnom Zelenom svete aj deti z Poľska, Lotyšska, Číny, Srbska, Rumunska a Chorvátska. Práce hodnotila porota v zložení Miroslav Cipár, Ladislav Vojtuš, Fero Tomík a Tomáš Čepek. Náučno-poznávacie a pohybové aktivity pre školskú mládež zamerané na výchovu k trvalo udržateľnému rozvoju sa v tomto roku nesú pod názvom Zachráňme si rozprávkovú Zem a už tradične sa uskutočnia v areáli Múzea SNP v Banskej Bystrici.

• Pozvánkou na Envirofilm 2007 bude koncert skupiny DESMOD 11. mája večer na Námestí SNP v Banskej Bystrici, spojený s ukázkami festivalových filmov. Okrem prehliadok súťažných filmov a tiež už tradičných prehliadok filmov z archívu SFÚ (110 rokov filmového podnikania na Slovensku), všetky štyri festivalové mestá uvedú aj film amerického režiséra Davisa Guggenheima Neprijemná pravda. Film, ktorý je nakrútený podľa putovnej prednáškovej show bývalého amerického viceprezidenta Al Gora, bol tohto roku ocenený Oscarom za najlepší dokumentárny film a za hudbu k filmu. Návštevníci festivalu sa aj tento rok môžu stretnúť s úspešnými filmármi Pavlom Barabášom a Steve Lichtagom a s ich filmami v programe s názvom Prapodivné svety Pavla Barabáša a Steve Lichtaga. Hostom festivalu bude slovenský spisovateľ Anton Hykisch, ktorý bude rozprávať o ochrane životného prostredia v mestách, ktoré navštívil a zdokumentoval vo svojich knihách. Člen medzinárodnej poroty Daniel Coche uvedie filmový dokument Solange Fernexová - Život pre život o francúzskej aktivistke za ochranu životného prostredia. Z ďalších sprievodných podujatí v Banskej Bystrici: seminár Geoparky Banskobystrického kraja ako produkty poznávacieho cestovného ruchu, konferencia Krajina – človek – kultúra, vedecká konferencia k Medzinárodnému roku planéty Zem, panelová diskusia Banská Bystrica ako kandidát na Európske hlavné mesto kultúry, workshop pre amatérskych filmových tvorcov, výstavy a ďalšie podujatia. Zaujímavý a bohatý program pripravili aj ostatné festivalové mestá.

• Slávnostné odovzdávanie cien sa uskutoční už tradične na Zvolenskom zámku a trinásť ročník Envirofilmu ukončí tiež tradičná prehliadka ocenených festivalových filmov v sobotu 19. mája dopoludnia v Kinosále Múzea SNP v Banskej Bystrici, ktoré bude aj v tomto roku centrom festivalového diania.

• Vstup na všetky podujatia (okrem programu Prapodivné svety P. Barabáša a S. Lichtaga) je voľný.

(ag)

Súťažný film Envirofilmu 2007

Let s kondormi (Nemecko), autor: Richard Matthews

Kondor, andský kráľ, má rozpätie krídel až štyri metre, čo ho predurčuje byť najväčším vtákom na svete. Žije v nenarušených horských regiónoch, ďaleko od ľudských obydľí a v miestnej mytológii symbolizuje nadradenosť ducha a vieru v osvetu. Kondor je majstrom letu, majestátno sa vznáša v obrovských kruhoch, vysoko nad zasneženými Andami, 5 000 metrov nad morom. Angličanka Judy Leden, svetová šampiónka v ženskom hang-glidingu a paraglidingu, sa pustila do fascinujúcej a veľmi nebezpečnej úlohy. Zauznamenala si dostať sa do vzduchu spolu s gigantickými vtákmi a zozbierať informácie o ich ríši. Judy a jej rodina sa vydali na dobrodružnú vedeckú výpravu do argentínskych Ánd. Jej plánom je pridať sa ku kráľovi Ánd vysoko nad skalnatou zasneženou krajinou Patagónie, prebádať terén a získať nové, vlastné poznanie týchto vtákov. Je to prvá priama vzdušná stopáž kondorov, aká kedy bola na svete zaznamenaná. Doteraz život mladého kondora, počnúc jeho vylodením, cez osemmesačný výchovný proces až po majestátny let, nebol nikdy a nikde na svete nafilmovaný. Film je kombináciou dobrodružstva a jedinečného obrazu divočiny a divák v ňom môže priamo zažiť fantastický pocit byť doslova voľný ako vták.

BLOKBASTER
Film & Lifestyle

EURREPORT plus

SZM
www.szm.sk

kam do mesta

BBinfo.sk
Banská Bystrica a jej okolie

Zvolenské noviny

Život
Štiavnický

ŠTIAVNICKÉ NOVINY
TÝŽDENÍK PRE MESTO BANSKÁ ŠTIAVNICA A OBLASTI OKOLIA BANSKÁ ŠTIAVNICA

Mesačník pre Kremnicu a blízke okolie
Kremnické noviny

VIO Televízia
Banská Štiavnica
tel. 045 592 1945 · vio@poma.sk · www.poma.sk

barbakan
CAFFEE & RESTAURANT

FUJIFILM

VEOLIA
VODA

Banskobystrický kraj sa predstavuje

Územie Banskobystrického samosprávneho kraja patrí rozlohou k najväčším krajom na Slovensku. Z hľadiska kvalít krajinného a prírodného prostredia sa radí k najvýznamnejším regiónom Slovenska. Kraj leží v južnej časti stredného Slovenska obkolesený desiatkami chránených území a je oblasťou s najväčšou výmerou chránených území na Slovensku. To však neznamená, že je neprístupný, či nehostinný. Naopak - sú tu zastúpené všetky typy sídelných formácií od miest strednej veľkosti, cez malé mestá, vidiecke obce, až po rozptýlené gazdovské osídlenia.

Mestský a kultúrny cestovný ruch

Ak máte záujem o históriu a banskú techniku, ste na správnom mieste. Kraj ponúka najväčšiu koncentráciu **banských historických miest a technických pamiatok** na Slovensku. Klenotom je „strieborná“ Banská Štiavnica spolu s unikátnym systémom jazier (tajchov), ktoré sú súčasťou Zoznamu svetového kultúrneho a prírodného dedičstva.

Vrchárske putovanie (foto: Ján Ľupták)

Turistickým zážitkom je tiež návšteva „kráľovskej medenej“ Banskej Bystrice, „zlatej“ Kremnice či „kráľovského“ mesta Zvolen. Zaujímavé historické objekty možno nájsť v pamiatkových rezerváciách Štiavnické Bane, Špania Dolina, či v komplexe vinohradníckych domčekov v Sebechleboch - Starej Hore. Historickú atmosféru dotvárajú aj kultúrne podujatia, ktoré sa periodicky opakujú a nadväzujú tak na históriu a tradície našich predkov. Ich jedinečnosť umocňuje originálne, historické prostredie, v ktorom sa odohrávajú. Festivaly ako Zámocké hry zvolenské, Folklorne slávnosti pod Poľanou v Detve, Hontianska paráda Hrušov, Salamandrové dni v Banskej Štiavnici a ďalšie si našli svoje pevné miesto v kultúrnom kalendári a

Banská Bystrica (foto: Juraj Kostúrik)

Základná charakteristika BBSK

Rozloha v km²: 9 455

Počet obyvateľov k 31. 12. 2004: 658 368

Hustota obyvateľstva: 69,81 obyvateľov na km²

Sídlo samosprávneho kraja: Banská Bystrica

Počet okresov: 13 (Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Brezno, Detva, Krupina, Lučenec, Poltár, Revúca, Rimavská Sobotka, Veľký Krtíš, Zvolen, Žarnovica, Žiar nad Hronom)

Počet miest: 24

Počet obcí: 516 (z toho 24 miest)

www.vucbb.sk

ich reputácia prekračuje nielen hranice kraja, ale aj republiky. Netreba tiež zabudnúť na množstvo ďalších významných kultúrnych podujatí, ktoré charakterizujú unikátnosť jednotlivých regiónov.

V kraji sa nachádza viac ako 1 700 kultúrnych pamiatok, medzi ktorými možno obdivovať stredoveké nástenné maľby zachované v kostoloch, mestskú architektúru alebo zámky, kaštiele, hrady a ich zrúcaniny. V kraji majú svoje sídlo špecializované múzeá a galérie s celoslovenskou pôsobnosťou. To, čo z histórie nášho kraja nestihniete vidieť na mieste, vám ponúkne množstvo ďalších

NP Veľká Fatra (foto: Roman Opremečák)

kultúrnych inštitúcií, ako sú knižnice, kultúrne a osvetové strediská či regionálne múzeá a galérie. Ak máte záujem pozrieť sa na život v našom regióne trochu inak, navštívte divadlá, hvezdárne a planetáriá.

Letná horská a vodná turistika

Nezabudnuteľné zážitky, spojené s dobrodružstvom, ponúkajú naše **horstvá** počas celého roka. K dispozícii je bohatá sieť značených turistických a cykloturistických trás, ktoré prechádzajú množstvom chránených krajinných oblastí, území a národných parkov. Ak máte záujem, môžete sa vydať po stopách princa Charlesa, ktorý pri svojej návšteve Banskej Bystrice zavítal aj do Badínskeho pralesa. Alebo sa môžete vydať cestou objavovania prírodných krás uložených hlboko pod zemou. Sprístupnená je Harmanecká jaskyňa - Izbica, Bystrianska jaskyňa a unikátna jaskyňa Mŕtvych netopierov.

Banská Štiavnica (foto: Peter Kladivík)

Okrem cykloturistiky a turistiky kraj ponúka aj výborné podmienky pre aktívny odpočinok v podobe skalolezectva, paraglidingu, tenisu či golfu. A keď vás omrzí chodenie po zemi, bádanie pod zemou a adrenalín vo vzduchu, vyjdajte sa na dobrodružstvo po vode. Svoju popularitu si opäť získava aj splavovanie rieky Hron. Vykúpať sa však môžete aj iným spôsobom. Buď dáte prednosť chladivej vode horských tajchov, alebo sa zohrejete v teplejších vodných nádržniciach na juhu kraja. Pre milovníkov termálnych vôd sú k dispozícii kúpaliská v Dolnej Strehovej, Dudinciach, Sliachi, Kováčovej, Sklených Tepliciach, Vyhníach alebo Kremnici.

Kúpeľný a zdravotný cestovný ruch

Kde je voda tam je život... A ak je tá voda navyiac živá, je tu o dôvod viac, prečo treba navštíviť kúpele Sliach, Brusno, Kováčová, Dudince, Číž a Sklené Teplice, ktoré okrem liečebných procedúr ponúkajú aj široké rehabilitačno-rekreačné možnosti. Tradícia kúpeľníctva na našom území, siahajúca až do obdobia Rímskej ríše, založená na množstve liečivých minerálnych a termálnych prameňov, sa v súčasnosti využíva najmä formou vytvárania wellness centier so širokou škálou doplnkových služieb.

Ak chcete zdravo dýchať, vyjdajte sa do jaskyne Bystrá, kde sa v rámci speleoliečby liečia choroby dýchacieho

Pustý hrad (foto: Václav Hanuliak)

Kremnica (foto: Tomáš Kopečný)

ústrojenstva. Vďaka unikátnym vlastnostiam prirodzeného prostredia krasových jaskýň si prečistíte nielen pľúca, ale aj mozog.

Zimný cestovný ruch

Severná časť kraja vytvára výborné podmienky na rozvoj zimného cestovného ruchu. Nesporne, medzi päť najlepších zimných stredísk na celom Slovensku patrí lyžiarske stredisko Donovaly. Kvalitou svojich tratí a ponukou služieb sa radí medzi turistické centrá európskeho významu. Výbornú lyžovačku však zažijete aj v ďalších lyžiarskych strediskách, ako sú napríklad Selce – Čachovo, Šachtičky, Tále, Mýto pod Ďumbierom, Krahule, Kokava, Čertovica a mnohé iné. Na atraktivite opäť získavajú v minulosti mimoriadne populárne lyžiarske centrá Turecká a Chopok Juh.

Celoeurópskym unikátom sa, po vzájomnom prepojení, stane komplexná sieť bežeckých tratí v Kremnických vrchoch, prístupné rovnako z Kremnice, ako aj z Banskej Bystrice. V takmer všetkých zimných strediskách sú vý-

borné podmienky pre čoraz populárnejšie zimné športy ako napr. snowboarding či skialpinizmus. K zimnej ponuke kraja neodmysliteľne patria aj podujatia, ako napr. preteky psích záprahov alebo krílačkové preteky.

Vidiecka turistika a agroturistika

Bohaté ľudové tradície, zvyky a obyčaje spolu s prírodným prostredím kraja vytvárajú najlepšie predpoklady pre rozvoj vidiekeho cestovného ruchu a agroturistiky. Na severe žijú farmári, salašníci a kovboji, na juhu - vinári.

Ak máte radi folklór a zaujíma vás práca ľudových remeselníkov, navštívte horehronské obce a tie splnia vaše očakávania. Naše tradície a zvyky vám v koncentrovanej podobe ponúka tiež festival Hontianska paráda, ktorý sa koná každý rok, koncom augusta, v rázovitej obci Hrušov. Popri príjemných chvíľach odpočinku v hrušovských dvoch ochutnate tradičnú kuchyňu, hrušovovicu, ucho poteší ľudová hudba a oko ukázkou remeselných prác v autentickom prostredí ľudových domov a pieskovcových pivníc.

Dúfame, že sa nám podarilo preniesť vás do očarujúceho prostredia nášho kraja. Návštevník má u nás všetky predpoklady na to, aby si z pestrej palety vybral práve to, čo ho zaujíma. Banskobystrický kraj ponúka nesmierne bohatstvo a jedinečnú krásu.

(Zdroj: VÚC B. Bystrica)

Súťažný film Envirofilmu 2007

V pralesoch Karpát (Slovensko), autor: Zdeno Vlach

Film predstavuje najcennejšie karpatské pralesy v štyroch ročných obdobiach, pôvodných obyvateľov fauny a flóry a jedinečný kolobeh života lesa málo ovplyvneného človekom.

Solange Fernexová - Život pre život

*Konáme podľa nášho svedomia
a jediná vec, ktorú čakáme od ľudí,
to je pozeráť na všetkých rovnako
a spytovať si svedomie,
aby vedeli, čo môžu robiť,
pretože je toľko vecí na prácu...
Naše ciele sú veľmi jasné,
určíte to nie je len odzbrojenie,
to je len veľmi... malý krôčik.
Solange Fernexová*

Nemohla nikdy žiť inde než na vidieku. Vždy žila so zvieratami, s kravami. To preto, že sa tam narodila. Na fotografiách z detstva sa prechádza v čizmách po farme...

„Odkedy som vedela čítať, myslím, že to bolo od šiestich rokov, bola som absolútne fascinovaná knihami. Umožnili mi vstúpiť do odlišného sveta. Moja stará mama mi však vymedzila jednu knihu na deň. Mala som pocit, že to bolo šikanovanie, absolútna intolerancia. Láska ku knihám ma nikdy neopustila a myšlienka, že budem musieť odísť na pústy neobývatelný ostrov iba s jedinou knihou, bola pre mňa absolútne neprípustná,“ hovorí Solange Fernexová v úvode filmu Život pre život, ktorým autor, francúzsky dokumentarista a v tomto roku člen medzinárodnej festivalovej poroty Daniel Coche, vzdal hold tejto obdivuhodnej a šľachetnej žene, ktorá sa v záujme dobrej veci, a predovšetkým v záujme ochrany prírody, nebála prekračovať hranice.

Solange Fernexová sa narodila cez vojnu. V apríli 1934 v Štrasburgu. Jej ota zabili v predvečer prírmeria na rieke Loire. Zostala s mamou, ktorá na túto situáciu vôbec nebola pripravená. Stala sa obeťou vojny a nikdy nad tým nezvífázila. To ovplyvnilo aj detstvo Solange.

„Mama plakala každý deň... Aj moja stará mama stratila dvoch synov rukou nemeckých vojakov, bolo to vo vojne v rokoch 1914 až 1918. Boli to veľmi mladí ľudia. Padli v Alsasku na fronte pri pohorí Vogézy. A v ďalšej vojne stratila ďalšieho syna, môjho otca, vojaka francúzskej armády. Aby mohla ďalej žiť, vravela: Boh mi dáva, Boh ho berie, ako meno večnosť nech je láskavé...! Boh bol pre ňu ten, kto jej nezabránil trpieť, ale jej to dávalo zmysel. Ja si však myslím, že človek sa nemá stavať do pozície obeť, nemá akceptovať svoj osud, ale konať. Veľa som trpela, radšej by som skutočne reagovala a neprijala to, čo prichádza,“ spomína Solange na detstvo.

Keď mala Solange 20 rokov, so svojím manželom Michelom, lekárom, špecialistom, odborníkom na tro-

pické choroby, objavila Afriku. A s Afrikou objavila epidémiu, hlad a chudobu ako dôsledok monokultúry nanútenej kolonizáciou. O desať rokov neskôr, po návrate do Alsaska, usadili sa v malej dedinke Biederthal pri švajčiarskych hraniciach. Solange založila sekciu asociácie Zem ľudí.

Vo filme sa objavujú archívne fotografie, obrázky. Na nich napríklad mládež pracujúca na obnove starých vidieckych domov. Bolo to obdobie, kedy všetko, čo bolo staré, bolo veľmi znehodnocované. Solange hovorí: „Naše deti dospievali a tiež sa zúčastnili rekonštrukcie vidieckych domov. Myslím, že pedagogika činu je veľmi významná. Našli sme dvoch umelcov, ktorí nám pomohli. Zničené domy vymaľovali alebo pokreslili a hneď pozvali majiteľov na výstavu. Veľa domov sme takto zachránili a boli sme na to pyšní.“

V roku 1974 nemecký priemyselník chce založiť v Alsasku, pozdĺž rieky Rýn, továreň na spracovanie olova. Znečistenie, ktoré hrozí, otrávi všetko v blízkosti a nainfikuje mlieko a mäso. Celá potravinárska reťaz riskovala zasiahnutie.

vybudovať továreň stojí len pár vinohradníkov. A ja mu na to: Počúvajte pane, vy robíte tak, ako sa vám zdá správne, ale ja tiež musím robiť to, čo považujem za správne. Hovoríte, že budeme mať veľa problémov, ale sme to my, kto vyhrá! Pozeral sa na mňa ako na mimozemšťanku, potom som odišla.“

Hrozná je sila buldozéra, ktorý prichádza a reže stromy... Solange vraví, že je to ten istý buldozér, ktorý ničil vzájomné medziludské vzťahy, ktorý ide plieniť zdroje krajín tretieho sveta, ktorý znečisťuje... Všetko toto je mentalita buldozéra, ktorý tvorí rovnú krajinu, ktorá je pre človeka krátkodobou záležitosťou.

„Podmienky boli veľmi zlé, ale ľudia prišli. Obliekli si pulóver na pulóver, nepremokavý oblek na nepremokavý oblek a prišli. Teploty klesli pod nulu. Vydžrali sme šesť mesiacov. Bolo to určite zaujímavé a veselé. V mojom srdci to boli moji priatelia. Myslím, že sila prichádza z toho, že bránime niečo, bijeme sa za niečo. Je správne vedieť, čo chceme zničiť alebo urobiť, zachrániť. Ale je skutočne treba mať myšlienku. Hodnoty treba chrániť.“

Solange Fernexová: „To je to, čo úžasne šokuje. Skutočnosť, že znečisťujúca továreň, ktorú nikto nechcel, sme „vyhrali“ my, Alsanania na hraniciach. A druhá vec je, že malebná krajinka je nesporne vzácna svojou polohou pre ochranu prírody. Pomyslela som si, že tieto dva faktory určite prispejú k mobilizácii mierniky... V piatok, keď prišli robotníci, boli sme v teréne. Skúšali funkčnosť svojich buldozérov, ale všade sme boli my a naše stany. V pondelok práce neobnovili... Bola som v Mníchove, chcela som hovoriť s riaditeľom. Keď som prišla, mal na stole alsaskú tlač. Povedal mi, že proti ich absolútnemu zámeru

A neskôr, zase na inom brehu rieky Rýn vo Wyhl, lopatové nakladače začali vytrhávať stromy porýnskych lesov. Wyhl sa stalo časťou zoskupenia atómových elektrární, ktoré plánujú vystavať pozdĺž Rýna. Nová okupácia sa začína.

„Od okamihu, ako sme prišli, boli tam buldozéry. Moje deti práve postavili prvý stan. Neskôr tam bolo veľa stanov. Potom sme videli zelené siluety prichádzať spoza stromov. Les bol veľmi tmavý, bolo to vo februári. Videli sme ich prichádzať. Mali silu... Vôbec som nebola pripravená na policajný zákrok. V tom momente som cítila, ako mi chodí mráz po chrbte...“

Myslím, že to, čo sa pokúšame zanechať, to je určite zmysel života. Vždy má význam pokračovať, žiť...

Solange Fernexová sústreďuje všetku svoju energiu na boj proti atómu a zbrojeniu. Vo Fessen Heime v Alsasku sa stavia proti vybudovaniu atómovej elektrárne. Vo Washingtone, pred Bielym domom, manifestuje za mier. V Taverny, na mieste budovania atómovej elektrárne, vytvára dom bdelosti... Z Hirošimy do Nevady, zo Sahary do New Delhi, precestuje svet, aby počúvala a dala najavo, že si uvedomujeme nebezpečenstvá atómu. Kontaminované bunky ľudského tela, hovorí, nerobia rozdiel medzi vojenskými atómovými pokusmi a odpadom jadrových elektrární. Rádioaktivita je vždy nepriateľská voči životu. V roku 1983, v Paríži, počas 40 dní, vystupuje s trinástimi ďalšími osobami, interpeluje na riadiacich tejto planéty proti šíreniu zbraní.

„Černobyľ... Bolo to v máji 1986, počúvali sme nemecké rádio, hodinu po hodine. Vyzývali, aby deti zostali v domoch, aby nevychádzali na balkóny a na piesok. Autority mali vtedy povedať, že sme boli pod vplyvom efektu silného anticyklónu, ktorý odohnal mraky od francúzskych hraníc. Hovorilo sa, že to bola panika, tlač hovorila o vyhľadávaní senzácie, a tak tragédia Černobyľu pokračuje, a to aj po dvadsiatich rokoch. Je to vlastne pred nami, lebo teraz začíname mať deti – deti Černobyľu. Znepokojujú ma všetky tie

obete. Prečo je neustále potrebné tvrdú realitu opticky meniť?“

V súvislosti s katastrofou v Černobyli sa Solange aktívne podieľa na vytvorení asociácie Deti z Černobyľu – Bielorusko.

V roku 1989 bola zvolená do Európskeho parlamentu, kde obhajuje tak malých rybárov, ako aj rodiace sa biologické poľnohospodárstvo. Verejne a s tým istým presvedčením vyhlasuje boj proti obchodu so zbraňami a atómovým pokusom. Intervenuje na politické orientácie a rozpočty, ktoré boli použité na nesprávne veci.

„Nikdy nebudem môcť stiahnuť ramená, môj manžel tiež nie, podľa všetkého moje deti tiež nie, a to tvorí abstraktný svet okolo mňa. V tejto našej dobe je čoraz viac ľudí, ktorí sú citliví na nebezpečenstvá ohrozujúce ich zdravie, život, prírodu okolo nás, Zem. To, čo chýba, je malý spínač, ktorý by spustil ich angažovanosť...“

Solange Fernexová zomrela vlani v septembri. Film Daniela Coche Solange Fernexová – Život pre život návštevníci Envirofilmu 2007 uvidia v piatok 18. mája (o 13.30 hod. v Kinosále Múzea SNP v Banskej Bystrici). Pozn: ilustračné foto sú použité z filmu o Solange Fernexovej.

(Spracovala: gudž)

Daniel Coche: Každý film je dobrodružstvo

V sedemčlennej medzinárodnej festivalovej porote Envirofilmu sú v tomto roku štyria „nováčikovia“. Francúzsky filmár, dokumentarista Daniel Coche je jedným z nich. Rodák zo Štrasburgu (1950) je profesionálnym filmovým tvorcom od roku 1980, odkedy nakrútil 19 dokumentárnych a šesť hraných filmov. Jeho filmy vysielala francúzska televízia, najmä kanál France 3. V mnohých filmoch pracoval ako prvý kameraman. Je členom Európskej siete dokumentárnych filmov (EDN) a pedagógom na filmovej katedre Univerzity Marca Blocha v Štrasburgu. V osemdesiatych rokoch 20. storočia Daniel Coche zostavoval program a výber filmov pre filmový festival v Štrasburgu venovaný ľudským právam a kinematografii strednej a východnej Európy. Ako hovorí, bolo to pre neho veľmi dôležité obdobie. Mal možnosť ukázať filmy z východného bloku divákovi zo západnej časti Európy. Daniel Coche sa veľa rokov vášnivo zaujíma o ekologické hnutie. Prvý film s názvom Ani tu ani nikde inde, ktorý urobil ešte ako amatér v roku 1977, je o boji vidiečanov proti stavbe atómovej elektrárne. Téma nebezpečného odpadu bola tiež predmetom jeho filmu Nič, ale príliš veľa. Zatiaľ posledný film Daniela Cocha Solange Fernexová – Život pre život (2006), je dokumentom o živote a práci francúzskej aktivistky Solange Fernexovej bojujúcej viac ako 40 rokov za ochranu životného prostredia, proti nukleárnym elektrárnam a za práva žien. Film bude uvedený na Envirofilme 2007, za účasti autora. S Danielom Coche sme sa porozprávali krátko pred jeho príchodom na Slovensko.

V tomto roku po prvý raz zasadené do medzinárodnej poroty festivalu Envirofilm. Čo to pre vás znamená?

Je to české a potešenie zúčastniť sa na festivale a byť členom poroty. Je to pre mňa možnosť stretnutí, stretnutí s filmami, stretnutí s realizátormi a s ľuďmi, ktorí

sa venujú ekológii. Stretnutia medzi rôznymi krajinami v našej Európe nie sú napokon také časté, všetko, čo môže podporiť komunikáciu a rôznorodosť názorov je vítané.

Boli ste už predtým na Slovensku?

Áno, a mám rád túto krajinu. Strávil som tu pred pádom „múra“ určitý čas, hlavne aby som nadviazal kontakty a zistil, aké sú možnosti uvádzania filmov od vás u nás. Potom som sa k vám na Slovensko vrátil aj kvôli turistike. Vaša krajina, paradoxne, bola viac chránená od znečistenia, a to aj napriek existencii niekoľkých veľkých priemyselných centier, ako tá naša. Spomínam si, ako ma pred desiatimi rokmi u vás prekvapil pohľad na flóru v dedinách, ktoré vo Francúzsku už dávno zmizli.

Nakrútili ste takmer dve desiatky dokumentárnych filmov, šesť hraných, ktorý z nich pre vás najviac znamená?

Odpoviem okľukou. Vtipnou poznámkou, ktorá ale nie je moja! Jiří Menzel, ktorý bol na moje pozvanie v Štrasburgu, na podobnú otázku odpovedal: Filmy sú ako deti, všetky ich máte radi, hlavne tie, ktoré sú trochu pojašené alebo zlé... Táto odpoveď sa mi veľmi páči a je pravdivá. Každý film je dobrodružstvo, všeličo pri ňom zažijete, dobré, ale aj zlé, ale potom neľutujete.

Čo vás podnecuje venovať sa ekológii, životnému prostrediu?

Ani sám neviem. Myslím, že to „spôsobilá“ vzbura proti plytvaniu obalmi, odpadkami a tiež to má súvislosť s extrémnou chudobou, ktorú som objavil v Afrike... Čítame, dokumentujeme a chápeme všetko, ekonomické záujmy sú však všade hlavne nukleárne. Mali by sme začať s počítaním, čoho všetkého je prebytok. Príveľa automobilov, príliš veľa telefónov, príveľa elektrických spotrebičov pre domácnosť...

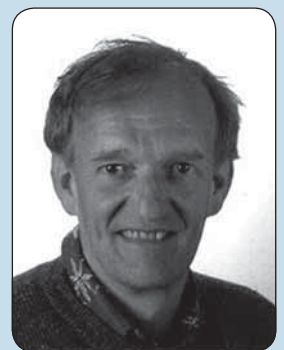
Ľudské práva sú témou, ktorej sa vo svojich filmoch tiež venujete. Čo je podľa vás najzákladnejšie ľudské právo?

Najdôležitejšie je právo na mier. Právo na mier a bezpečnosť vo svojej krajine. My už s tým v Európe počítame, pretože žijeme v mieri šesťdesiat rokov, výnimku tvorí bývalá Juhoslávia. Právo na mier je nesmierne, veď pozrite, nie tak ďaleko od nás, v bývalom Sovietskom zväze, čo sa deje. Občianske vojny na občianske vojny. Nezabudol som na vaše rozdelenie, váš rozvod, s Českom, ktoré bolo pre mňa jedným zo vzorov mieru. Nepočúvajú sa, rozchádzajú sa, ale prečo bolo treba niečo si dokazovať?

Na festivale Envirofilm 2007 bude uvedený váš film o Solange Fernexovej Život pre život. Povedzte nám niečo o tejto obdivuhodnej žene.

Je takmer nemožné urobiť zoznam všetkých jej aktivít, ochrana fauny, flóry, dedičstva, krajiny, boj proti jadrovej energii, znečisťovaniu, zbraňam, ochrana biologického poľnohospodárstva, biologický chov dobytka, boj proti násilliu, rovnoprávnosť mužov a žien v politických stranách... A iste som ešte veľa toho zabudol vymenovať. Bola to ohromná žena, objavila veľa o modernej ekológii. To, čo určite zostane v mojej pamäti, to bola jej totálna sláchetnosť sprevádzaná odmietaním uchopenia moci. Vždy prekročila hranice, koordinovala jednu vec za druhou, bola predvojom všetkého. Prírodnene, jej srdcovou záležitosťou bolo ekologické hnutie.

Anna Gudžová

Sprievodné podujatia pre deti, mládež, ale aj širokú verejnosť

Zachráňme si rozprávkovú Zem

Ľudstvu stačilo iba desaťtisíc rokov k prechodu z doby kamennej do kozmického veku. V neuveriteľne krátkom časovom období, veď z geologického hľadiska ide len o okamžik, zmenil človek povrch planéty a v súčasnosti začína meniť svojou činnosťou aj klimatické pomery v atmosfére. Tento vývoj prebehol až tak rýchlo, že aj keď bol veľakrát dobre mienený, viedol k vážnemu narušeniu rovnováhy ekosystémov planéty Zem a k rozvratu sociálneho systému druhu Homo sapiens.

Súčasný svet má preto veľmi ďaleko k harmónii. Ovzdušie zahustené skleníkovými plynmi sa začína podobáť pokazenému regulátoru. Extenzívne poľnohospodárstvo zmenilo prírodné pomery celých oblastí tak, že sa stali pustatinami. Dávno už neplatí tvrdenie o nevyčerpatelných zásobách morí a oceánov. Rastie politické napätie medzi tou časťou sveta, ktorá trpí podvýživou a druhou, ktorá bojuje s obezitou a nadprodukciou.

Teraz už nemá zmysel nad súčasným stavom nariekať a navzájom sa obviňovať, na to je už dnes neskoro. Teraz už môžeme nastolené problémy buď riešiť alebo neriešiť. A isté je len to, že čím neskôr začneme s ozajstnými zmenami, tým razantnejšie budú musieť byť a budú hlbšie zasahovať do nášho životného štýlu. A práve preto, aby si ľudstvo uvedomilo závažnosť týchto zmien, ako aj ukázať možnosti na predchádzanie a eliminovanie negatívnych procesov na našej planéte, vyhlásilo UNESCO v roku 2004 *Dekádu výchovy k trvalo udržateľnému rozvoju* na roky 2005 až 2014. V rámci tejto dekády je tento rok vyhlásený za Medzinárodný rok planéty Zem.

Aj z tohto dôvodu sú tohtoročné sprievodné akcie Envirofilmu 2007 zamerané na objasňovanie a propagáciu myšlienok trvalo udržateľného rozvoja a života. Spopularizovanie tejto problematiky prostredníctvom rôznorodých aktivít je práve v tejto dobe mimoriadne dôležité, a to z toho hľadiska, že pokiaľ sa široká ve-

rejnosc, každý z nás, nebude správať a žiť „trvalo udržateľne“, tak naša „rozprávková“ Zem, naša modrá planéta nám prestane poskytovať radosť pre život a nebude nám už viac poskytovať priestor a možnosti pre nové zážitky, príbehy a rozprávky!

Pracovníci Slovenskej agentúry životného prostredia pripravili na tému trvalo udržateľného rozvoja sprievodné akcie, tak pre dospelých, ako aj deti a mládež. Najväčšími účastníkmi týchto akcií sú, tak ako je tomu všade na svete, predovšetkým deti a mladí ľudia, o čom sme sa aj my presvedčili každoročne na Envirofilme a dúfame, že tomu tak bude aj tento rok. Preto sme aj pre tento ročník hľadali vhodnú formu, ktorá by dokázala túto kategóriu návštevníkov Envirofilmu nielen zaujať, ale zároveň im aj priniesť nové informácie a možnosti rozšíriť si vedomosti a poznatky o spôsobe trvalo udržateľného rozvoja a vedeli potom odpovedať napr. na takéto otázky:

- Viem akú mám spotrebu elektriky, tepla alebo pitnej vody a môžem ich spotrebu znížiť?
- Neplýtvám jedlom a inými tovarmi dennej spotreby?
- Nie je pre mňa a moje deti lepšie stráviť deň v prírode ako v nákupnom centre?
- Musí byť v každej izbe zapnutá televízia alebo počítač? Nie je zaujímavé vymieňať si poznatky a názory aj s ďalšími členmi rodiny? A mnohé ďalšie.

Slovensko je krajina, v ktorej sa nachádza množstvo prírodných krás. No nie vždy si ich dokážeme

vážiť a chrániť. Veď sa stačí len prejsť okolo našich potokov a riek, vyjsť za dedinu alebo mesto. Tu nájdeme množstvo nelegálnych skládok odpadu, ktorý nielen znehodnocuje prírodné prostredie, ale je veľakrát aj škodlivým a nebezpečným pre naše zdravie. Aj o tomto, ale ešte aj ďalších závažných témach, je trvalo udržateľný spôsob života. Vzhľadom k tomu sme pre návštevníkov Envirofilmu pripravili sprievodné podujatie pod názvom *Zachráňme si rozprávkovú Zem*. Cieľom tohto podujatia je ukázať verejnosti, že život je možný aj bez zbytočného plytvania nerastnými surovinami, energiami či potravinami. Táto sprievodná akcia bude zameraná na náučno-poznávacie, pohybovo-súťažné, ako aj vedomostné aktivity. Tie budú realizované v parku pred Múzeom SNP. Celé podujatie bude doplnené aj o environmentálne počítačové hry a možnosti zoznámiť sa s multimediálnymi CD zameranými na spoznávanie prírody a jej zaujímavosti. Tieto aktivity budú inštalované v areáli Múzea SNP počas celého trvania festivalu.

Mnohí z vás si pri čítaní tohto príspevku položia otázku: Prečo je toto sprievodné podujatie aj súťažným, resp. akou formou bude táto súťaž prebiehať? Tí, ktorí ste sa už zúčastnili sprievodných akcií Envirofilmu v predchádzajúcich rokoch, to už iste dobre viete. Tým, ktorí to chcú skúsiť prvýkrát, odporúčame, aby si poznatky z náučno-poznávacích, pohybovo-súťažných aktivít, ako aj z vystavených panelov dobre zapamätali. Prečo? Lebo z týchto údajov budú zostavené súťažné otázky, ktoré budú na vás čakať v predposledný deň Envirofilmu (18. 5. 2007) na veľkom *Envirofinále*. Toto sa uskutoční v kine Urpín o 13.00 hod. a verte, že prísť súťažiť sa oplatí. Budú tu na vás čakať zaujímaví hostia a ešte zaujímavejšie ceny, ktoré sa vám budú určite hodiť pred blížiacimi sa letnými prázdninami.

Všetci organizátori sprievodného podujatia *Zachráňme si rozprávkovú Zem* sa tešia na vašu účasť na sprievodných aktivitách a vo veľkom *Envirofinále* a držia vám palce.

Luboš Čillag

Slovenská agentúra životného prostredia
Banská Bystrica

Súťažný film Envirofilmu 2007

Karpatské prebúdzania (Slovensko), autori: Rastislav a Roman Dobrovodskí

Tokanie hlucháňa, veselý spev vtákov, vietor rozháňajúci typickú vôňu tlejúceho listia, prvé nežné kvietky na holiach, či vypadáajúca zimná srst' zvieracích obyvateľov. Taký je začiatok jari v neprístupných zákutiach najvyšších polôh slovenských Karpát. O tomto veľkolepom návrate, akoby prebúdzaní, hovorí dokument bratov Dobrovodských, ktorí tentoraz upustili od sprievodného komentára. Obrazy drsnej prírody, striedajúce sa s napínavými scénami zvierat a vtákov, sú podložené fascinujúcou hudbou, ktorá v kombinácii s prirodzenými zvukovými prejavmi živých tvorov umocňuje výsledný efekt.

Miro Lubellan

Príroda je krásna v každom počasí

Sú filmári, ktorí odchádzajú do sveta hľadať miesta, kam ešte ľudská noha nevškročila. Miro Lubellan si zaumienil objaviť ľudským okom zatiaľ neobjavené zákutia v našej veľkej, ale krásnej slovenskej krajine, o čom svedčí jeho film Prelúdium, ktorý ponúka obrázky z Vysokých, Nízkych a Západných Tatier, z Veľkej Fatry. Banskobystričan Miro Lubellan je stavbár, záchranár, filmár, predovšetkým však veľký milovník prírody. Hory ho priťahovali od malička. Inak tomu ani nemohlo byť, keďže sa narodil a vyrastal uprostred hôr. Jeho rodný kraj je Liptov. Lásku k prírode, k horám, si preniesol aj do práce v horskej službe. Vlastne, ako hovorí, členom horskej služby sa stal hlavne preto, že hory má tak rád, že chcel pomáhať ľuďom, ktorí v horách potrebujú pomoc.

„Keď už som bol v tých kopcoch, nedalo mi nezachytiť prírodu v rôznych podobách, momentoch. Ako záchranár som sa veľakrát dostal na miesta, do oblastí, kde sa bežný človek nedostane. Sú tam krásne zákutia a bola by škoda neukázať ich svetu. Technika na filmovanie sprvu nebola taká dostupná, kvalitná. Najprv to boli len fotografie, neskôr diapozitívy, ale stále ma to ťahalo k filmu, lebo vo filme je zachytený pohyb, či už zvierat alebo ľudí v horách, horolezcov, lyžiarov. Otec mal kedysi takú kameru, osmičku, ale filmovanie s ňou bol veľmi zdĺhavý proces. Potom som si kúpil prvú kameru, je to už viac ako desať rokov, a začal som najprv s rodinnými zábermi, neskôr, samozrejme, príroda,“ spomína Miro Lubellan na svoje filmárske začiatky. V jeho filmoch dominujú hory a ľudia, predovšetkým horalí, ľudoví remeselníci. Nakrútil filmy Zvonkár, Keramikár, Rezbár, ale aj dokumenty o Leteckej záchrannej službe, Horskej záchrannej službe, o skoro zabudnutých skokanoch na lyžiach a ďalšie.

Film Prelúdium je vyjadrením jeho

Na filmovanie chodí Miro Lubellan aj so synmi. Trebárs aj preto, aby ho takto zachytili pri filmovaní (Foto: Jakub Lubellan)

Miro Lubellan s Benjaminom Strmeňom z osady Rybô nachádzajúcej sa pod vrcholom Krížnej, ktorý prežil v histórii Slovenska najväčšiu lavínu. Bolo to v roku 1924, on mal vtedy niečo vyše dvoch mesiacov a život mu zachránila kolíska z červeného smreku, ktorú má dodnes odloženú na povale (Foto: Jakub Lubellan)

Súťažný film Envirofilmu 2007

Prelúdium (Slovensko), autor: Miro Lubellan

Pohľad na krásne zákutia slovenskej prírody z oblasti Vysokých, Nízkych a Západných Tatier a Veľkej Fatry. Dokument, ktorý by mal pohľadiť dušu diváka a zároveň ho podnietiť k zamysleniu, o čom je príroda a o čo môžeme prísť, keď ju nebudeme chrániť.

pocitov. „Chcel som do filmu dostať také zákutia našej prírody, ktoré si bežný človek, turista, veľakrát nevšimne, prehliadne ich. Vždy hovorím, že slovenská príroda, to nie sú len Vysoké Tatry, preto sa vo filme prekrývajú zábery z Vysokých, Nízkych, Západných Tatier a Veľkej Fatry, kde som v horskej službe. Snažil som sa zachytiť naše kopce v čase, keď do nich nechodíme. V takom počasí, v akom sú napokon prevažne v roku. Keď sa ukážu oblaky, zaprší. Vo filme je búrka. Nakrúcal som ju na Podbánsku, autenticky, aj so zvukom, spod strechy chaty, lebo tam riadne plieskalo. Potom je tam voda. A zase z oblasti môjho rodného kraja, z Podbánska. Belá, Studenovodský vodopád, vodopád Skok počas silného vetra. Nestretli sme tam vtedy ani nohu. Veď v takom počasí len „blázon“ tam môže ísť. Vietor si robil s vodou čo len chcel a ja som to nakrúcal. Chcel by som týmto filmom pohľadiť dušu diváka a ukázať mu, že príroda je krásna v každom počasí. Bol by som rád, keby sa film dostal medzi ľudí, veď je to pre nich...“

V súčasnosti Miro Lubellan pracuje na zaujímavom dokumente o lavínach na Slovensku, v ktorom bude hovoriť o práci našich záchranárov pri lavínach a tiež dá slovo ľuďom, ktorí lavíny prežili, napríklad Benjaminovi Strmeňovi z osady Rybô, kde v roku 1924 padla v histórii Slovenska najväčšia lavína.

Film Prelúdium na minuloročnom Horalfeste v Starom Smokovci získal Cenu primátora mesta Vysokých Tatier.

Anna Gudzová

Rozprávkovo bohatý Zelený svet

Príroda, prostredníctvom 6 109 detských výtvarných prác od 5 611 žiakov a študentov z celého Slovenska a z rôznych kútov sveta, rozvíja svoje rozprávkové príbehy, odhaľuje magické tajomstvá a tajomné sily čarovných bytostí.

Motto súťaže: „Lesní škriatkovia, vodníci a strážcovia jazier, temné sily prírody, prízraky a zlí duchovia, dobré víly, rozprávajúce zvieratá, čarovné bylinky, hovoriace kamene, zázračné pramene, chodiace hory..., odhaľujú a rozprávajú svoj príbeh s každou rozvitou vetou pod čarovným perom spisovateľa. Príroda má v rozprávkach veľa podôb a premien. Je mocná aj prívetivá, vie byť láskavá aj krutá keď treba. Je krásna a drsná zároveň. Vie sa radovať a usmievať sa. Niekedy ale býva zrotená, zničená, aj plače. Od nepamäti príroda zohrávala dôležitú úlohu v ľudskom živote. Dôkazom tejto spätosti a vzájomnej závislosti sú práve ľudové rozprávky, ktoré sa desaťročia trajújú z generácie na generáciu. Sú bohatstvom a kultúrnym dedičstvom každého národa. Prostredníctvom rozprávok dokáže príroda a jej obyvatelia rozprávať. V nežnom slove starých ľudových rozprávačov, zberateľov a spisovateľov rozprávky prinášajú posolstvo prírody aj pre teba.“

12. ročník Medzinárodnej súťaže detskej výtvarnej tvorivosti Zelený svet so svojou tohtoročnou témou **Príroda v motívoch ľudovej rozprávky** triumfálne prekročil všetky doterajšie štatistiky. Oproti predchádzajúcim ročníkom zvýšil počty sledovaných údajov vo všetkých kategóriách o viac ako o polovicu. Krásna a detskej duši blízka téma priniesla úspech v podobe rekordného počtu **6 109 prihlásených prác**. Spolu 5 611 mladých ľudí vo veku od 3 do 18 rokov, 594 škôl a 976 participujúcich pedagógov pasovali túto súťaž za bezkonkurenčne najväčšiu a najúspešnejšiu svojho druhu na Slovensku. Odozvu zanechala aj u detí v zahraničí, konkrétne v **Lotyšsku, Poľsku, Srbsku, Rumunsku, Chorvátsku a Číne**, v 16 školách, u 286 autorov a v 294 zaslaných prácach. Organizátorov však teší hlavne možnosť envirovýchovného pôsobenia a komunikácia tém životného prostredia vysokému počtu zapojených žiakov.

Odborná porota v zložení Miroslav Cipár, František Tomík, Tomáš Čepek a Ladislav Vojtuš hodnotila všetky súťažné kategórie. Zisťovali sme, čím je pre nich príroda rozprávková, na ktorú rozprávkový bytosť by sa premenili a čo by zmenili, aby mali čarovnú moc. František Tomík nám prezradil: „Ak človek vníma prírodu srdcom,

Porota to naozaj nemala ľahké (sprava Fero Tomík, Miroslav Cipár, Tomáš Čepek)

cíti sa ako v rozprávke. Stále je však viac zlých duchov, ktorí tú rozprávku ničia. Ako môj otec hovoril: Keby som bol na hodinu bleskom, vedel by som do koho a čoho mám udrieť. Potom by som sa nechal dobrými ľuďmi skrotiť, aby som im slúžil. Na zemi by som nenechal nič. Tá bola stvorená dokonale. Ale ľudí...“ Miroslav Cipár by bol čarodejom. Ako sám povedal: „Bolo by to veľmi dobré, ale aj zodpovedné. Pýtal by som sa zvierat, rastlín a všetkého živého. A po porade s nimi by som menil alebo nemenil.“

Rozprávkovým štetcom príroda maľovala už v tradične najsilnejšej kategórii **kresba, maľba, grafika a kombinované techniky**. 5 575 prác od 5 414 žiačikov, žiakov a študentov predstavilo čo nádherné, hrôzostrašné, veselé aj smutné sa deti v prírode ako v knihe rozprávok dočítali. Z celkového počtu 518 škôl, ktoré poslali výtvarné práce svojich žiakov, bola najbohatšie zastúpená kategória základných škôl (3 395 prác). K nárastu v počte prác došlo aj u základných umeleckých (767), špeciálnych (497) a materských škôl (916).

Animovaný film je prestížna kategória Zeleného sveta, ktorá má z roka na rok viac priaznivcov. O filmové stvárnenie prírody na motívy rozprávky sa tento rok pokúsilo 32 detí z 11 škôl. V konkurencii 24 filmov sa objavili 2 filmy z Číny a jeden z Chorvátska. Výtvarný prejav detí v animovanom filme zaujal svojou úprimnosťou a spontánnou radosťou z práce.

Kategória **čiernobiela a farebná fotografia** rovnako prekvapila vysokou účasťou a kvalitou technického spracovania témy. V počte 510 fotografií od 165 mladých fotografov zo 65 škôl sa nachádzalo množstvo výborných a nápaditých prác. Porotu zaujali nové použité techniky v podobe digitálne alebo výtvarne dotvorených fotografií.

Porotcovia to pri hodnotení kvality umeleckého prevedenia hlavne myšlienky súťaže, pri množstve odlišných štýlov, techník, videnia a čítania detí naozaj nemali ľahké. Zhodli sa na tom, že väčšina prác odzrkadľovala myslenie detí príslušného veku. Boli však aj práce, ktorým chýbal súzvuk s danou tematikou a adekvátnym prejavom príslušného veku. Pôsobili chladne, technicky,

Kolekcia 72 rozprávkových prác o prírode prišla zo základnej školy v rumunskom Satu Mare

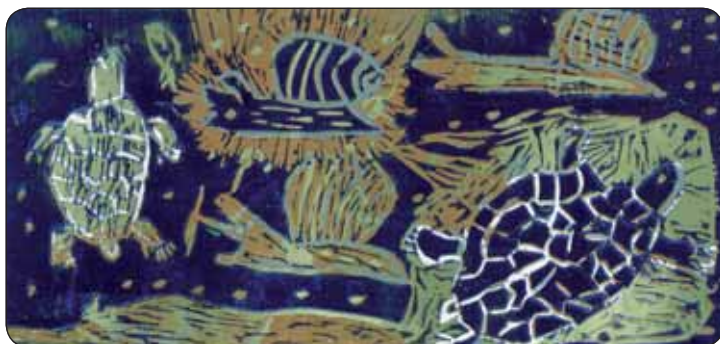
Silaghi Alisandru, 12 rokov, Satu Mare, Rumunsko

odosobnene. Väčšinou sa však s danou témou vyrovnali fantasticky. Málo prác bolo o zle. Väčšina o dobre. V rozprávke i v živote. A to je potešiteľné. „Mladí ľudia sa ešte vedia radovať z krásy, majú fantáziu a radosť z tvorby, vedia snívať, vidieť veci všedné i nevšedné...“ povedal František Tomík. Všetci štyria porotcovia sa jednoznačne zhodli na víťazovi a držiteľovi Hlavnej ceny súťaže.

Yvonna Žuffová, 4 roky, Materská škola, Trieda SNP Banská Bystrica, Sedím na konári a je mi dobre, pedagóg: V. Vargicová

K súťaži rozprávko bohatšej na detskú výtvarnú tvorivosť patria aj rozprávkové ceny. Bude ich naozaj neúrekom (spolu 52). Okrem cien vo všetkých súťažných kategóriách (v každej budú udelené tri ceny bez poradia) sa porota rozhodla udeliť aj **zvláštne ceny** za: pedagogické vedenie, najlepšiu kolekciu výtvarných prác, digitálne

Jana Saganová, 11 rokov, ZUŠ, Martinská ul. Žilina, Vo vode, pedagóg: Mgr. Irena Bohunická

dotvorenie fotografie, najlepšiu kolekciu výtvarne dotvorených fotografií, grafiku a najlepšiu prácu zo zahraničnej kolekcie. Ďalej bude udelená **Cena Rádia Regina** za najsilnejšie stvárnenie rozprávkovej prírody vo výtvarnom diele, **Cena environmentálnej nadácie CH. B. Parksovej** (5 ocenených detí získava poukaz do potápačského tábora) a **Cena diváka**. Okrem ocenených prác bolo úlohou poroty vybrať aj stovky tých, ktoré budú obsahom výstavy Príroda v motívoch ľudovej rozprávky. O tom, či sa odbornej porote páči ten istý obrázok alebo fotografia ako vám, sa na výstave môžete presvedčiť sami a v priamom hlasovaní rozhodnúť o Cene diváka.

Slávnostné odovzdávanie cien a vernisáž výstavy medzinárodnej súťaže ZELENÝ SVET 2007 sa uskutoční 15. mája 2007 o 13.00 hodine v kinosále Múzea SNP

v Banskej Bystrici. V rámci programu sa uskutoční premietanie ocenených detských animovaných filmov.

Víťazné práce budú vystavené na stránke festivalu www.envirofilm.sk a v internetovej galérii Zeleného sveta v rámci informačného portálu www.enviroportal.sk. Počas výstavy prác Zeleného sveta 2007 sa predstaví približne 1 000 najúspešnejších detských autorov. Neskôr sa stanú súčasťou putovnej výstavy, ktorá navštívi strediská environmentálnej výchovy. Svoj rozprávkový príbeh tak budú rozprávať ďalším deťom a dospelým po celom Slovensku.

Z histórie Zeleného sveta

Detské kresby a maľby, fotografie či animované filmy, citlivý detský pohľad na témy životného prostredia, umelecká tvorba, výstavy detských prác a zaujímavé ceny sprevádzajú Medzinárodný festival filmov o životnom prostredí Envirofilm od samých začiatkov, presne **od roku 1996**. K súčasnému ročníku celkový počet prihlásených prác presahuje číslo **33 300**.

Súťaž vo svojom názve a podstate nesie poslanie „*vštepovať deťom vzťah k prírode a k životnému prostrediu formou budovania návykov a zručností v umeleckom prejave*“. Venuje sa deťom, ich videniu sveta, chápaniu prírody a oceňuje ich nadanie či poslanstvo ukryté v reči obrazov. Prostredníctvom výstav, pohľadníc a kalendárov z detských prác, prostredníctvom zarámovaných výkresov, skrášľujúcich objekty rezortných organizácií aj MŽP SR, účasťou na zahraničných výtvarných súťažiach Zelený svet sprostredkováva

Zuzana Antalová, 17 rokov, Zdrúžená stredná škola odevná, Levice, Kôň

myšlienky detí aj svetu dospelých, ktorého sa raz ony sami stanú súčasťou. To, že oslavovať prírodu môžeme aj farbami, dokazujú deti svojimi maľbami, kresbami a grafikami už dvanásť rok. K menovaným výtvarným technikám sa v roku 2003 pridala aj kategória Čiernobiela a

farebná fotografia a Detský animovaný film.

Zelený svet, rovnako ako Zem, patrí všetkým. Deťom bez rozdielu veku, pohlavia a národnosti. Deťom z materských škôl, základných a stredných škôl, základných umeleckých škôl aj špeciálnych škôl. Počas svojej existencie si vydobyl prívlastok „medzinárodný“. Od roku 1997 sa na jeho environmentálnom odkaze zúčastnili aj deti z Ruska, Grécka, Poľska, Maďarska, Čiech, Litvy, Lotyšska, Rumunska, Chorvátska, Rakúska, Slovinska, Srbska a Čiernej Hory, Indie, Číny, Indonézie a Filipín.

História Zeleného sveta v sebe nesie 12 rokov tvorivých detských prác, mená desať tisícok autorov, obetavú prácu pedagógov, ochotných riaditeľov škôl, prácu odbornej poroty, úspechy v zahraničí, slávnostné odovzdávania cien, výstavy a 12 environmentálnych

tém. Hoci súťaž nesie jednotný názov, téma súťaže sa z roka na rok mení. Deti, mladí autori, možno budúci umelci, si mohli vyskúšať svoje umenie a reagovať na tieto témy: Zelený svet (1996), Chceme čistú a zdravú prírodu (1997), Voda je život (1998), Príroda v štyroch ročných obdobiach (1999), Môj priateľ strom (2000), Záhrady (2001), Energia pre život a jej sila (2002), Voda (2003), Krajina mojich snov (2004), Moje mesto, moja dedina, môj dom (2005), Všetkým deťom na Zemi – odkaz prírody (2006), Príroda v motívoch ľudovej rozprávky (2007).

Zelený svet je svet, v ktorom si príroda zachováva svoju zelenú farbu. Rešpektujú sa jej práva a počúva sa jej hlas. Zelený svet je aj svet pestrých farieb znázorňujúcich myšlienky a vzťah detí k prírode v umeleckom prejave. Svet mladých ideálov a predstáv, v ktorom sa aj sivé farby súčasnosti môžu prekresliť na zelenú budúcnosť. Svet, ktorý prostredníctvom tvorivých detských nápadov motivuje k zmene a k zamysleniu, sa nazýva zeleným.

Jana Šimonovičová
Slovenská agentúra životného prostredia
Banská Bystrica

Matúš Vizi, 8 rokov, Základná škola, Levická ul. Vrábľa, Lesný duch, pedagóg: Mgr. Nataša Bezákova

Kremnica d'alším festivalovým mestom

Obyvatelia Kremnice si počas posledného roka uvedomili, že ochrana životného prostredia je oveľa viac, ako len triediť odpad z domácností. Pochopili, že mať svoje mesto a okolitú krajinu neznehodnotenú nepremyslenými zásahmi, nemusí byť samozrejmosťou. Konfrontovaní projektom povrchovej ťažby zlata sa nebyvalým spôsobom začali v procese schvaľovania tohto projektu angažovať ako plnoprávni občania. Opakovane sa diskutuje o vplyve ťažobnej činnosti v minulosti na súčasnú krajinu, o tom, aké osobné skúsenosti s ťažbou majú ešte jej svedkovia, aké environmentálne záťažové zostali. Považujem to za nesmierne pozitívny jav, pretože to znamená zvyšovanie ekologického povedomia ľudí.

Slovenská republika pristúpila v marci minulého roka k Aarhuskému dohovoru, ktorý na viacerých miestach zdôrazňuje, že v otázkach životného prostredia „názor verejnosti má byť rešpektovaný v najvyššej možnej miere“.

Pred niekoľkými dňami schválená novela banského zákona je dôkazom toho, že Slovensko urobilo obrovský krok k reálnej demokracii. Je správne, ak samosprávy majú právo rozhodovať o závažných otázkach životného prostredia v priestore, ktorý im patrí.

Nemožno tvrdiť, že Kremnica už nemá čo riešiť. Má však obrovský potenciál vo svojej histórii, v značnej miere zachovaných pamiatkach, v okolitej prírode. Už v

minulom volebnom období spracovalo mestské zastupiteľstvo stratégiu rozvoja mesta založenú na tomto základe a orientovanú na rozvoj cestovného ruchu a turizmu. V nasledujúcich rokoch budeme túto stratégiu naplňovať.

Festival Envirofilm, ktorého sa Kremnica ako festivalové mesto v tomto roku zúčastňuje po prvý raz, je ďalšou príležitosťou zamyslieť sa, aké cesty a aké nástroje zvolí, aby kvalita života obyvateľov mesta a jeho okolia sa neustále zvyšovala. Festival je nielen nástrojom informovania alebo zábavy, ale je to zároveň výzva občanom.

Zuzana Balážová
primátorka mesta Kremnica

Kremnica – významné kultúrne centrum

Kremnica patrí medzi najkrajšie mestá Slovenska. Leží uprostred Kremnických vrchov v nadmorskej výške 550 – 640 m. O pôvode Kremnice existuje viacero povestí. Jedna z nich hovorí, že páni z hradu Šašov pri poľovačke v okolí dnešnej Kremnice zastrelili jarabicu a v jej hrvole našli zrnká čistého zlata. Nález vraj dal podnet k dolovaniu zlata a založeniu mesta. Historická pravda je však iná. V roku 1328 povýšil kráľ Karol Róbert osadu Cremenychbanu s výdatnými ložiskami zlatej rudy na mesto. Nielen to. Urobil ju sídlom veľkej banskej a mincovnej komory a umiestnil do nej kráľovskú mincovňu, ktorá bola dovtedy vždy pri kráľovskom sídle.

Po udelení privilégií sa prisťahovalo do Kremnice množstvo baníkov z Banskej Štiavnice, Banskej Belej, Pukanca, ale aj z Čiech, Sliezska, Haliče, Rakúska i Bavorska. Na razenie zlatých dukátov si uhorský kráľ pozval minciarov z Florencie, na razenie strieborných grošov minciarov z Kutnej Hory. Kremnica sa tak stala v 14. storočí mestom, kde sa stretli banskí a minciarski špecialisti z celej strednej Európy, ba aj z Talianska.

Kremnica bola v minulosti významným centrom kultúry a školstva. Už koncom 14. storočia tu existovala latinská škola. V 16. storočí pribudla aj nemecká a slovenská škola.

foto: Miloš Lacko

V roku 1857 tu vzniklo gymnázium. V roku 1903 bola v meste založená škola a ústav pre nepočujúcich. V Kremnici

pôsobili mnohé významné osobnosti, medzi inými hudobný skladateľ Ján Levoslav Bella, básnik Ján Kollár, spisovateľ Jozef Cíger Hronský, sochári Michal Rasner a Dionýz Stanetti. Ku kvalitným maliarom a grafikom patrili Vojtech a Gejza Angyalovci a Viktor Hermély.

Najvýznamnejšou pamiatkou mesta je Mestský hrad, ktorý vznikol v priebehu troch storočí od polovice 13. do konca 15. storočia. Pôvodne stál na mieste dnešného hradu románsky kostol s cintorínom a kámerom. V 14. storočí vyrástlo okolo rotundy opevnenie, do ktorého postavili palác komorského grófa a sklad na uloženie vydolovaného zlata a mincí z mincovne. Nebolo to teda šľachtické, ale kráľovské sídlo administrácie a obrany. Prístup do hradu bol cez severnú vežu padacím mostom ponad priekopu.

V prvej tretine 15. storočia po nariadení kráľa Žigmunda, aby sa dôležité kráľovské mesta opevnili, obohnali historické jadro Kremnice kamenným múrom nadväzujúcim na opevnenie hraného areálu. Po vybudovaní mestského opevnenia sa hrad stal súčasťou obranného systému mesta. Zmenil sa na citadelu, pevnosť ovládajúcu opevnené mesto a umožňujúcu ďalšiu obranu aj po strate vonkajšieho mestského opevnenia. Kremnické mestské hrady možno zaradiť medzi najzachovalejšie na Slovensku. Kremnica ako jediné mesto na Slovensku má dva na seba nadväzujúce hradobné systémy, vďaka čomu nikdy nebola dobytá. Svojou

foto: Tomáš Kopečný

zachovalosťou a výnimočnosťou sa radí medzi významné fortifikačné pamiatky aj zo stredoeurópskeho hľadiska.

Najstaršou časťou hradu je karner z prvej polovice 13. storočia. Je to kruhovitá neskororománska stavba s dvoma poschodiami. Spodná časť zaklenutá šesťdielnou klenbou bola kostnicou, horná, gotická pochádza zo 14. storočia a slúžila ako kaplnka. Steny kaplnky zdobia gotické maľby znázorňujúce scény zo života sv. Erazma. Karner je z historického hľadiska najcennejšou stavbou hradu, lebo dokazuje osídlenie Kremnice ešte pred udeľením mestských privilégii Karolom Róbertom v roku 1328. Dominantom celého areálu je neskorogotický dvojloďový Kostol sv. Kataríny – patrónky mesta. V kostole je inštalovaný koncertný organ, ktorý vďaka svojej dispozícii patrí k najmodernejším nástrojom na Slovensku. Pretože obe lode sú krátke a široké, je tu vynikajúca akustika pre organové koncerty. Tento priestor a organ tvoria jedinečnú kombináciu, ktorá sa nikde inde nevyskytuje. Veža kostola bola poškodená pri požari v roku 1560, preto ju dostavali neskôr v renesančnom slohu. Vo vrchnom poschodí veže bývala strážnica. Odtiaľ sa dával signál pri požiaroch alebo nepriateľských útokoch. Dnes môžu turisti z odchode veže pozorovať mesto a jeho nádherné okolie. Na Štedrý večer o polnoci vystúpia na vežu trubači a na všetky svetové strany zatrubia Tichú noc.

Kremnický Mestský hrad je národnou kultúrnou pamiatkou a jednou z expozícií Národnej banky Slovenska – Múzea mincí a medailí. Múzeum v Kremnici patrí medzi najstaršie na Slovensku. Už v roku 1890 ho založil mestský archivár Pavol Krížko. Zameriaval sa na miestne dejiny, ale už od začiatku budovalo fond mincí a medailí. Z dôvodu svojej špecializácie sa múzeum stalo v roku 1994 súčasťou Národnej banky Slovenska.

Uprostred kremnického námestia stojí jeden z najkrajších a najväčších morových stĺpov na Slovensku zasvätený sv. Trojici. Stĺp postavili sochári Dionýz Stannetti, Martin Vögerle a Anton Mayer v rokoch 1756 – 1772. Mincovňa je najstaršou nepretržite fungujúcou výrobňou na Slovensku. Už v roku 1329 v nej razili strieborné groše a v roku 1335 zlaté dukáty a strieborné denáre. V roku 1950 bolo mesto Kremnica vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu.

Prirodné jedinečnosti a rekreácia

Termálne kúpalisko Katarína sa nachádza v prekrásnom prostredí mesta Kremnica. Termálna voda napúšťaná do bazénov vyvierá 376 m pod zemou, odkiaľ je čerpaná

foto: Tomáš Kopečný

na povrch. Už v dávnych dobách baníci vedeli o jej zdravotných účinkoch. Priamo v podzemí ju používali na pitie i kúpanie. Moderná veda skutočne potvrdila blahodárny vplyv na nervovú sústavu a pohybové ústrojenstvo (www.damit.sk).

Skalka - vďaka svojej polohe v nadmorskej výške 1 232 m n. m. má táto rekreačná oblasť vzdialená od Kremnice 10 km, výborné podmienky pre zimnú, ale aj letnú turistiku. Desiatky kilometrov upravovaných lyžiarskych bežecých tratí pre rekreačných, ale aj náročných lyžiarov, ktoré vzájomne spájajú strediská Skalka - Krahule - Králiky - Turček, uspokojia ročne tisíce náv-

foto: Miloš Lacko

števníkov. Pre záujemcov o lyžovanie, zimnú pešiu turistiku, ponúkame návštevu a pobyt v lyžiarskom stredisku Skalka, kde si určite prídu na svoje milovníci krásnej a zasnenej prírody s možnosťou využívania až do neskorých jarných mesiacov.

V stredisku sú zabezpečené komplexné služby pre lyžiarov, horská služba, 5 vlekov, z toho 3 s umelo zasněžovanými zjazdovkami, osvetlené s nočným lyžovaním. Zimná sezóna na Skalka sa končí Veľkonočným vajcom – karnevalom na lyžiach, s bohatým kultúrnym programom. V letnom období Kremnické vrchy ponúkajú dobré možnosti pre pešiu turistiku, ako aj cykloturistiku stovkami kilometrov zaujímavých trás.

foto: Ivan Čiliák

Kremnické Bane – geografický stred Európy

Osamelo na kopci v katastrálnom území obce Kremnické Bane stojí Kostol sv. Jána Krstiteľa, ktorý dominuje svojou zvláštnou osamelosťou a bol už v dávnej minulosti symbolom spolupatričnosti a stretávania sa ľudí zo šiestich okolitých obcí. Z pokolenia na pokolenie sa traduje, že kostol je postavený na geografickom strede Európy, čo je zachytené i v knižnom podaní. Pri kostole je vybudovaný Kláštor rehole Bratov kapucínov, okrem iného, i s poslaním dohľadu a ochrany kostola a jeho využitia na cirkevné účely. V súčasnosti je Kostol sv. Jána Krstiteľa v správe tohto rádu.

V areáli sa nachádza pamätník symbolu strednej Európy s osadenými tabuľkami do kameňa pamätníka, pripomínajúcimi historické medzníky vzniku Slovenskej republiky zaznamenávajúce prijatie Deklarácie o zvrchovanosti SR v NR SR dňa 17. júla 1992, prijatie Ústavy SR dňa 1. septembra 1992 a Vyhlásenie Slovenskej republiky dňa 1. januára 1993. V areáli sa plánuje výstavba ďalších objektov, okrem iného Park zahraničníkov Slovákov. Priestor pre symbolické vyjadrenie pamäti vlasti na svoje slovenské komunity žijúce v zahraničí, realizáciu ich pomyselného práva na kúsok rodnej zeme.

Desať kremnických jedinečností

- Mincovňa – svetová rarita – nepretržitá prevádzka od svojho vzniku v r. 1328 po dnes
- Podzemná hydroelektrárňa – najstaršia v Európe, v hĺbke 245 m
- Morový stĺp – vysoký 22 m, najvýznamnejšia pamiatka svojho druhu na Slovensku
- Dvojité fortifikačný (obranný) systém – jediný na Slovensku, vďaka nemu nebola Kremnica nikdy dobytá
- Diamantové klenby v meštianskych domoch – na Slovensku sú 3, z toho 2 sú v Kremnici
- Organ v Kostole sv. Kataríny – vynikajúci moderný nástroj a jedinečná akustika tvoria kombináciu, aká sa na Slovensku nevyskytuje
- Kremnické gagy – najstarší festival humoru na Slovensku
- Najviac kilometrov upravovaných lyžiarskych bežecých tratí – 55 km
- Geografický stred Európy – vzdialený 3 km od mesta
- Turčekovský vodovod – prevádza vodu z rieky Váh do rieky Hron

(Zdroj: Informačné centrum Kremnica)

Lichtagov veľký príbeh o malej rybke

Režisér a producent Steve Lichtag je na festivale Envirofilm už ako doma. V roku 2000 „priniesol“ na festival do Banskej Bystrice svojho Carcharias – Veľkého bieleho a o rok na to zasadol do medzinárodnej festivalovej poroty. Členom poroty bol potom každý rok, s výnimkou roku 2004, kedy na festivale súťažil s filmom Tanec modrých anjelov, za ktorý dostal Cenu diváka. V tomto roku Steve Lichtag prichádza na festival opäť ako autor – ale tiež a najmä ako priateľ, ktorý prináša so sebou nové zážitky, nové príbehy a vždy aj dobrú náladu. Steve Lichtag je fascinujúci človek... Ako autora ho poznáme predovšetkým z filmov z podmorského sveta Škaredá kráska muréna, Súmrak rybích pascí, Cesta do langustieho raja, Carcharias Veľký biely, Tanec modrých anjelov... Ako prvý na svete nafilmoval veľkého bieleho žraloka, zabijáka, bez ochrannej kliečky, preniká do hĺbín oceánov, aj na miesta, do ktorých ešte ľudská noha „nevplávala“, rúca mýty a predsudky, spochybňuje dávne pravdy... Tentoraz Steve Lichtag našiel svoj svet v zákutiach malého karpatského potôčika. A svet je to skutočne „prapodivný“, ako sa dočítate nielen v tomto rozhovore, ale uvidíte aj na festivalových filmových prehliadkach. Predvýberová komisia film Prapodivný svet vybrala pred medzinárodnú festivalovú porotu...

Nakrúcali ste žraloky, veľryby, potápali ste sa do vôd oceánov po celom svete. Váš najnovší film je o malej rybke z karpatského Vlčieho potoka. Čím vás táto ryбка tak zaujala, že ste jej venovali film?

Táto ryбка nie je len taká obyčajná ryбка. Je to

Steve Lichtag pri nakrúcaní filmu o veľrybách Tanec modrých anjelov

Steve Loveček Lichtag sa narodil v Znojme (1954), absolvoval Konzervatórium v Brne a ako herec pôsobil v divadlách v Karlových Varoch a v Jihlave. Účinkoval tiež v úspešných filmoch Dievčatá z porcelánu, Pan Tau, Náš dedo Jozef, Šmyk na mrkve, ako aj v zábavných reláciách Českej televízie. V roku 1979 odišiel do exilu v USA, kde

vyučoval herectvo na Florida Academy of Dramatic Arts a spolupracoval s divadlom Ta Fantastika, s ktorým prešiel celý svet. Neskôr sa začal venovať výhradne filmu ako producent a autor. V roku 1988 juhovýchodnej Ázii nakrútil 3-dielny dokument Quo Vadis Kambodža a vo vtedajšom ZSSR 6-dielny dokumentárny seriál o gulagoch Sibír – zem žiaľu, zem nádeje... Od roku 1995 sa okrem produkcie venuje aj filmovej réžii, od tohto roku pracoval na 9-dielnom tematickom diele Hľadanie krištáľového sveta.

Steve Lichtag je vo svete známy predovšetkým svojimi filmami o žralokoch - Žraločie tango pri Walker's Cay, Žraločia princezná, najmä však Carcharias – Veľký Biely, ktorý mal premiéru v roku 2001 na NBC. Príbeh o Veľkom Bielom sa dočkal aj knižnej podoby Čakanie na bielu smrť a stal sa bestsellerom. Ako autor získal mnoho ocenení na medzinárodných filmových festivaloch za filmy Škaredá kráska Muréna, Súmrak rybích pascí, Cesta do langustieho raja a Carcharias – Veľký biely, za ktorý okrem iných cien získal v roku 2001 Grand Prix v Belehrade a v roku 2003 Grand Prix na Ecomove Berlín. Na Envirofilme 2004 v celosvetovej premiére uviedol film Tanec modrých anjelov. Tento poetický príbeh o postihnutom dievčati a jej snoch o veľrybách získal na Envirofilme Cenu detského diváka a Cenu ministra životného prostredia Maďarskej republiky. Ďalšie ocenenia film získal na festivaloch MFF Ekofilm 2004 (Cena za réžiu), Marmara Istanbul 2004 (Grand Prix), MFPP Tatranská Lomnica 2004 (Najlepší film), IFF EMIUPFF Cyprus 2005 (Najlepší film), IFF Štrasburg 2005 (Veľká cena poroty), IFF Pelagos (Najlepší film v kategórii Master format).

Lichtagov najnovší film Prapodivný svet mal premiéru v októbri minulého roku na festivale Ekofilm v Českých Budějoviciach, kde získal Cenu za scenár. Prapodivný svet má aj Grand Prix z MFPP 2006 vo Vysokých Tatrách, na Medzinárodnej súťaži filmov Týka sa to aj teba Uherské Hradišče 2006 získal Hlavnú cenu Josefa Velka a Cenu diváka, na festivale Nelos 2007 v Belgicku Hlavnú cenu v profesionálnej kategórii Masters video a naposledy na VI. medzinárodnom filmovom festivale Golden Dolphin v Moskve najvyššie ocenenie Grand Prix a cenu Best U/W Animal Film.

Súťažný film Envirofilmu 2007

Prapodivný svet (Česká republika), autor: Steve Lichtag

Karpatské vrchy sú pretkané stovkami malých potôčkov, raziaciach si cestu do údolí. Jedným z nich je Vlčí potok. Pri svojej ceste vytvára desiatky malých tóni s pomalšie tečúcou vodou. I keď sa nám, ľuďom, zdajú prázdne a opustené, sú od praveku plné života. V každej z nich sa denne odohráva množstvo príbehov ich podivuhodných obyvateľov. Väčšine ľudí až doteraz pre svoju nedostupnosť zostali utajené. To je možno dôvod, prečo sa nám nedarí tento krehký a zraniteľný svet pred nami samými ochrániť.

Rybí svet Vlčieho potoka

Hlaváč pásoplutvý je malá ryбка žijúca v „prapodivnom svete“ karpatského Vlčieho potoka

Na malú ryбку číha nebezpečenstvo pod vodou aj nad ňou

Prapodivný svet Steve Lichtaga odhaľuje život obyvateľov v malých slovenských a českých vodách a tragédiu hlaváča pásoplutvého, ktorý sa stáva vedľajšou obeťou brutálneho, hoci aj legálneho rybolovu

celoeurópsky unikát, ryбка s prehistorickou minulosťou, príbuzná morskej ropušnice a je to vranka ruhoploutvá, bohužiaľ, neviem, ako sa to povie po slovensky. Je to ryba, ktorá nevie plávať a vyzereá ako nejaké strašidlo. Jednoducho, dokonalý filmový typ. Je malá, ale o to väčší príbeh sa dal o nej a jej malej tóni nakrútiť.

Hlavné pásoplutvé je slovenský názov tejto ryby. Film Prapodivný svet, kde hrá hlavnú úlohu, získal od svojej vlnašej premiéry viaceré ocenení, naposledy na festivale v Moskve. Uvidia ho aj diváci tohtoročného Envirofilmu, čo znamená, že na festival prídete tentoraz ako autor súťažného filmu. Je lepšie byť v úlohe porotcu, ako ste boli už niekoľkokrát, alebo v úlohe autora?

Tak to teda neviem. Vidieť všetky filmy mojich kolegov je fajn, je to bez napätia a stresu. Na druhej strane čakať, ako nový film prijme porota a najmä diváci, je trochu stresujúce, ale možno tá trocha napätia je niekedy aj príjemná. Pokiaľ mám sám za seba pocit, že som film

Steve Lichtag spolu s ďalšími filmármi počas festivalu Envirofilm nezabúdajú ani na deti v banskobystrickej Rooseveltovej nemocnici (na snímke s Billom Parksom a Hakanom Ōnizom)

„neošidil“ a nevidím už miesta, kde by som ho chcel zmeniť, je to dobrý základ k tomu, aby som sa zaň

nemusel hanbiť. Pri Prapodivnom svete tento pocit mám, takže teraz je to už len na tých ostatných, na divákoch, porote. Nech sa deje vôľa božia...

Aj tento rok budete mať na Envirofilme spoločný večer s Pavlom Barabášom. Bude sa niesť pod názvom Prapodivné svety Pavla Barabáša a Steve Lichtaga. Aké prapodivné svety by ste ešte rád objavili a zdokumentovali?

Tých svetov je mnoho a tento rozhovor mi na ich výpočet nedáva dosť priestoru. Myslím si však, že metafora „prapodivné svety“ dokonale vystihuje nielen vzdialené, exotické alebo mystické miesta našej planéty, ale vyjadruje predovšetkým náš osobný pohľad na svet. Je to svet podivných obrazov s nekonečným množstvom najpodivnejších príbehov.

Tešíte sa na festival?

No, to je teda otázka! Samozrejme, že áno! Také množstvo príma ľudí, nebezpečne krásnych slovenských žien a krásnej prírody... to si nikdy nenechám ujsť.

Anna Gudzová

Biele Karpaty očami fotografov

Česko-slovenská fotografická výstava Bílé/Biele Karpaty v marci tohto roku otvárala v Prahe kampaň Jar pre Zem 2007. Na výstave sa prezentujú českí fotografi Lubomír a Alexandr Pospěch a slovenskí autori Jozef Májsky, Marián Filípek a Jozef Družík.

Lubomír Pospěch má za sebou desiatky autorských výstav, bohatú publikačnú činnosť a získal mnohé ocenenia na kolektívnych výstavách a fotosúťažiach v Čechách. Najzaujímavejšie materiály nzbieral v moravských horách, najmä v Bielych Karpatoch, ktoré, ako hovorí, mu prinášajú zdroj energie a námetov pre tvorivú činnosť. Začínal ako učiteľ biológie, neskôr vysokoškolský pedagóg, potom sa zamerl na aplikovaný výskum účinkov biopreparátov v boji proti hmyzu a na ekologické poľnohospodárstvo, čo pretrváva dodnes, navyše spojené s aktívnou ochranou prírody a odbornou prácou pre správu CHKO Biele Karpaty. Fotografia ho sprevádza od študentských rokov.

Alexandr Pospěch vyrastal v prostredí Bielych Karpát. Je členom a fotografom skupiny Sungai Wain, ktorá organizuje projekt ochrany pralesov a porastov v Borneu. V súčasnosti je študentom Biologickej fakulty Juhočeskej univerzity v Českých Budejoviciach. Venuje sa hlavne mononukleárnej biológii a genetike, čas na návštevy prírody si však vždy nájde a fotoaparát má stále so sebou. Aktívne sa zapája do programu ochrany životného prostredia, vrátane manažmentu prírodných rezervácií v Bielych Karpatoch. Získal viaceré ocenení na fotografických súťažiach a výstavách. Jozef Májsky je zoológ a v štátnej ochrane prírody pracuje už celé štvrtstoročie. Na Správe CHKO Biele Karpaty sa venuje hlavne vý-

skumu stavovcov. Jeho fotografie slovenskej prírody aj exotických krajín sa stali neodmysliteľnou súčasťou vedecko-populárnych článkov, ktoré publikuje na Slovensku aj v Čechách. Marián Filípek je profesionálnym strážcom ochrany prírody v CHKO Biele Karpaty. Jeho veľkou láskou je ornitológia. Fotografuje hlavne prírodné motívy, venuje sa však aj miznúcemu svetu bielokarpatských kopaníc. Miroslavovi Dužíkovi doslova učarovali vidiecke stavby a ako pracovník CHKO Biele Karpaty mal príležitosť zdokumentovať aj tie, ktoré dnes už, bohužiaľ, neexistujú a ďalším gene-

ráciám ich budú pripomínať už len jeho fotografie.

Návštevníci pražskej vernisáže výstavy Bílé/Biele Karpaty si mohli pozrieť aj filmy Prapodivný svet českého režiséra Steve Lichtaga a V pralesoch Karpát slovenského režiséra Zdena Vlacha. Film Prapodivný svet je príbehom malej ryby, hlaváča pásoplutvého, ktorá žije v karpatskom Vlčom potoku. Dokument V pralesoch Karpát ukazuje život v karpatských pralesoch počas celého roka. Obidva filmy uvidia diváci Envirofilmu 2007 v prehliadke súťažných filmov.

(ag)

Domov hlaváča pásoplutvého... (Foto: Lubomír Pospěch)

Geoparky Banskobystrického kraja ako produkty poznávacieho cestovného ruchu

V dlhodobej histórii miest a obcí Banskobystrického kraja vznikali duchovné a materiálne hodnoty, ktoré dnes tvoria nové spoločné kultúrne dedičstvo. V miestach, kde sa v krajine nachádzali ťažiská metalických rúd alebo iných úžitkových hornín, v dôsledku ich ťažby a spracovania vzniklo špecifické osídlenie, množstvo technických diel. Banskobystrický samosprávny kraj má nielen záujem, ale zároveň považuje za povinnosť toto dedičstvo nielen zachovať, ale aj zveľaďovať a využívať. V tomto smere čoraz väčšie možnosti ponúka rozvoj domáceho a medzinárodného cestovného ruchu. Rýchlo narastá záujem o u nás doteraz málo rozvinutú formu cestovného ruchu, ktorou je poznávací cestovný ruch.

Montánne prírodné a industriálne danosti, či už vo forme antropogénnych foriem reliéfu alebo zvyškov prevádzkových stavieb a technických systémov sa nachádzajú takmer v celej severnej časti kraja. Je to územie siedmich historických stredoslovenských banských miest a obcí: Banskej Bystrice, Banskej Štiavnice, Kremnice, Ľubietovej, Novej Bane, Banskej Belej a Pukanca (nie je na území Banskobystrického kraja). Je tu aj veľa ďalších miest, ktoré sa na ťažbe a spracovaní kovov podieľali, ako napr. Brezno, Krupina a Žarnovica a takmer všetky obce z oboch strán Hrona. V novoveku sa

Špania Dolina - halda

rozvinula aj ťažba a spracovanie železa a iných úžitkových surovín v okolí Revúcej, Jelšavy, Sirku a Tisovca.

Celé toto veľmi bohaté a historicky cenné montánne dedičstvo je na okraji spoločenského záujmu a rýchlo zaniká. Staršie pamiatky upadajú do zabudnutia, novšie sú považované za ekologicky nežiaduce a likvidujú sa. Zatiaľ

Súťažný film Envirofilmu 2007

Ohrozené krídla, hľadanie krajiny (Slovensko), autor: Jaroslav Mikuš

Dlhé hľadanie krajiny... tak by sa dala nazvať táto krátka glosa k tomuto filmu. Takmer tri roky trvalo, kým vznikol ojedinelý dokumentárny film Ohrozené krídla, hľadanie krajiny, ktorý v koprodukcii vyrobilo filmové štúdio KB 6 a Slovenská televízia. Pôvodne mal mať tento dokument 52 minút. Mal mapovať šesť ohrozených druhov vtákov, ale aj proces, ktorý spôsobuje vytrácanie kultúrnej krajiny, ktorá je však pre ich existenciu nutná. A nielen pre existenciu vtákov, ale možno ešte stále aj pre život človeka. Jeho tvorcovia zápasili nielen s časom, prírodou, predpismi a peniazmi, ale aj s nepriazňou osudu. Dokument mal mať premiéru už pred rokom, ale nepodarilo sa nakrútiť hniezdenie krakle belasej, pretože vytipované hniezdo, pri ktorom bola prichystaná technika, vyžrala nespupracujúca lasica.

Čo vlastne film rozoberá? Moderný človek často zabúda, aké to je kráčať krajinou plnou farieb, zvukov, plnou vôň. Často jeho život určuje iba úžitková hodnota toho, čo potrebuje. Zabúda na svoje korene, na dušu. Traja sprievodcovia – ochranár Jozef Chavko, biológ Mirko Bohuš a filmár Leoš Prešinský rozprávajú o troch vtáčích druhoch, ktoré v niektorých prípadoch takmer nenávratne miznú z našej krajiny. O dropovi fúzatom, krakli belasej a orlovi kráľovskom. A kladú si zároveň otázky, či je táto strata nenávratná, či krajina, ktorú si človek „premýšľene“ vyrába k obrazu svojmu, nie je tak trochu sivá a chudobná. Zábery, ktoré vo filme možno vidieť, sú unikátne, je možné, že niektoré z nich sa už nakrútiť nepodarí. Známa je kauza Sysľovských polí a snahy poľnohospodárov vybudovať na jedinom mieste, kde sa na Slovensku ešte zjavuje drop fúzatý, golfové ihrisko. Krakľa belasá je na tom podobne, aj keď sa osadzujú umelé hniezda, aby sa zvýšila pravdepodobnosť jej zahniezdenia. Aj orol kráľovský má svoj osud narysovaný človekom v nie príliš žiarivých farbách. Dokument je aktuálny stále, možno ešte viac teraz, keď sa rozbehli úspešné akcie v oblasti ochrany prírody. Otázka je, či si ho pozrú aj tí, ktorí o týchto opatreniach rozhodujú. A ak si ho aj pozrú, či im nie sú vlastne milšie golfové ihriská.

Fíľakovský hradný vrch

čo v Banskej Štiavnici a Kremnici je história a tradícia baníctva ešte živá a má aj vedecko-výskumné zázemie, v okolí Banskej Bystrice, na Horehroní aj v Rudohorí je stav podstatne horší.

Využitie montánnej histórie, jej pamiatok, daností a kultúrneho odkazu pre cestovný ruch je jedna z nosných úloh Banskobystrického samosprávneho kraja, pričom dáva možnosti:

- obohatiť už jestvujúce formy cestovného ruchu o nové

atraktívne produkty mestského, vidieckeho cestovného ruchu a agroturistiky, poznávacieho a náučného cestovného ruchu.

- vytvorí špecifický stredoslovenský produkt geomontánneho kultúrohistorického cestovného ruchu, na čo chce Banskobystrický samosprávny kraj klásť mimoriadny dôraz.

Súčasnú využitie montánných javov a technických diel je nasledovné:

- Najlepšie výsledky sú v Banskej Štiavnici a v jej okolí, kde sa od roku 2003 spracováva projekt Banskostiavnického geoparku a súčasne sa realizujú aj niektoré plánované aktivity, napr. sprístupnenie štôlne Glanzenberg, náučné geologické chodníky Paradajz, Terézia a ďalšie. Projekt sa modifikuje na širší okruh návštevníkov a na prípravu ucelených produktov pre cestovný ruch.

- Dobré výsledky sú aj v priestore Filákova, kde sa v rámci cezhraničnej spolupráce s Maďarskou republikou realizuje projekt Novohradského geoparku. V jeho rámci sa na obidvoch stranách hraníc budujú náučné chodníky, sprístupňujúce vybrané geologické miesta a historické objekty. Ťažiskovou expozíciou je obojstranne sprístupnené bralo a hrad Šomoška a v Európe unikátny kamenný vodopád.

- Konkrétne kroky sa uskutočňujú aj pri vytváraní Banskobystrického geoparku. Je spracovaný prieskum častí územia, sú k dispozícii niektoré dielčie projekty, napr. Regionálneho banského múzea so skanzenom v Španej Doline a turistického využitia Historického španěldolinského banského vodovodu. Na trase tohto vodovodu v Starohorských vrchoch sa budujú dve terénne expozície a to na Donovaloch a nad Starými Horami v lokalite Izbica.

- Miestne aktivity súvisiace s využitím montánnnej histórie sa uskutočňujú aj v Novej Bani, Kremnici, v okolí Brezna, na Horehróní, v Tisovci, v priestore Revúcej a na ďalších miestach.

Bohatstvo kultúrnych pamiatok historických stredoslovenských miest dopĺňa neobyčajne rozmanité a originálne ľudové umenie, zvyky a tradície nášho vidieka. Niekde sa k tomu pridružuje aj množstvo pozostatkov našej dlhodobej montánnnej histórie baníctva, hutníctva a industrie vzácných aj úžitkových kovov. Celé toto dedičstvo sa nachádza vo vysoko atraktívnom prostredí krajiny plnej prírodných krás, javov a výtvorov. Na cieľavedomé a efektívne využitie bo-

Steblová skala

hatého prírodno-civilizačného potenciálu kraja sa pripravuje niekoľko národných a regionálnych projektov, zameraných na rozvoj systému a produktov poznávacieho a náučného cestovného ruchu.

Jedným z takýchto projektov je vytváranie a turistické využívanie stredoslovenských geoparkov. Je to celosvetovo a celoeurópsky koordinovaný systém prírodno-ekologickej orientácie poznávacieho turizmu s integrovaným využitím všetkých daností a služieb v priestore geoparku. V súčasnosti sa formujú Banskostiavnický geopark, Banskobystrický geomontánnny park a cezhraničný maďarsko-slovenský Novohradský geopark.

Montanistika, ako produkt cestovného ruchu napriek veľkému, bohatému a unikátnemu potenciálu kraja patrí medzi zaostávajúce a vyžaduje si všestrannú podporu a špecifický systémový prístup, ako je budovanie geoparkov, regionálnych montánnnych múzeí, skanzenov a pod.

Budovanie geoparkov a aj ďalších destinácií poznávacieho a náučného cestovného ruchu nám umožňujú efektívne využiť kultúrne dedičstvo, a to nielen miest, ale každej obce. Preto ho treba poznať, chrániť, na

Čamovce - Belínske skaly

Šomoška - lávový prúd

jeho základe vytvárať ponuku a štruktúru produktov poznávacieho cestovného ruchu vo všetkých sídlach a začleniť ju do ponuky mikroregiónov a do regionálnych a národných náučno-poznávacích trás a okruhov.

Banskobystrický samosprávny kraj, ako partner XIII. medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí Envirofilm, pripravil v rámci sprievodných podujatí festivalu seminár na tému Geoparky Banskobystrického kraja ako produkty poznávacieho cestovného ruchu. Prezentácia stredoslovenských geoparkov má poukázať na potenciál a možnosti, ktoré súvisia s využitím a zhodnotením geoparkov ako produktov cestovného ruchu.

Odbor cestovného ruchu BBSK
Foto: archív SAŽP

Kamzík v hlavnej úlohe

V roku 2002 sa v Slovenskom múzeu prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši začalo pracovať na projekte filmová dokumentácia, kde sa pôvodne počítalo s filmovaním podujatí múzea (vernissáži, prednášok, besied), neskôr aj podujatí v rámci MŽP SR ako Deň Zeme, Deň vody, externé prezentácie na veľtrhoch a pod. Od roku 2003 sa začalo aj s filmovaním prírodných katastrof (lavíny, polomy), či ohrozených druhov flóry a fauny a od roku 2004 s filmovými dokumentmi osobností ochrany prírody a jaskyniarstva.

Postupne sa po starej kamere kúpila aj lepšia technika a začali sme sa pomaly pripravovať na nakrútenie záberov do filmu o kamzíkovi vrchovskom tatranskom (*Rupicapra rupicapra tatrica*) – vzácnom tatranskom endemite. Veľmi nás v tomto podporil záujem návštevníkov, hlavne žiakov a študentov, o krátke filmové dokumenty, ktoré sme nakrútili o hlucháňovi, medvedovi, svišťovi a kamzíkovi. Toto spolu s projektom Kamzík, ktorý riešila Štátna ochrana prírody SR, nás nakoniec utvrdilo v presvedčení, že takýto film by bol prospešný a aj žiadaný tak zo strany zriaďovateľa, ako aj zo strany verejnosti.

V roku 2004 sa práce na filmovaní zintenzívnili až na 48 hodín nakrúteného materiálu. Počas konferencie k 75. výročiu založenia múzea v máji roku 2005 sme využili možnosť osobnej prezentácie nakrúteného materiálu pred vtedajším ministrom životného prostredia László Miklósom. Jeho záujem, vyjadrenie uznania a prísľub podpory nás povzbudili a vypracovali sme projekt na realizáciu filmu, ktorý sme predložili Environmentálnemu fondu MŽP SR.

Po schválení finančných prostriedkov na jar roku 2006 sa začalo, dalo by sa tak povedať, finišovať na filme. Pretože spôsob spracovania filmu nebol bežný, ani realizácia filmu sa nemohla rozbehnúť klasickou cestou. Príprava scenára, réžia, natáčanie, strih, zvuky a kompletizácia museli byť prispôbené obrazovému záznamu. To sa už začala tvrdá drina. Prezrieť všetky zábery, premyslieť ako ich pospájajú, aby to malo hlavu a pätu, a aby to malo hlavne výpovednú environmentálnu hodnotu. Nebolo to veru vôbec jednoduché. Po chvíľach nervozity a nekonečného prepisovania, keď

Autorský kolektív filmu *Prežije kamzík?* (hore Marián Petro (strih), potom zľava Oľga Janíková (réžia), Pavel Ballo (kamera), Dana Šubová (odborná spolupráca), Rastislav Dubovský (hudba a zvuk), Oľga Duhanová (scenár)

Ing. Pavel Ballo, dokumentarista múzea, ktorý nafilmoval všetky unikátne zábery vo filme, si dal konečne povedať, že umeleckú formu textu musí urobiť umelec, a my len podklady. Po dvoch opravách textu od zoológa RNDr. Jozefa Radúcha, a po dlhom zvažovaní každého slova, aby sme zbytočne, ľudovo povedané, neosočili ani poľovníkov, ani skialpinistov, turistov a proste nikoho, ktorí do prírody patria a väčšinou ju aj majú veľmi radi, sme si konečne vydýchli a rozhodli sa dielo v takejto podobe dať do rúk profesionálom. Na platenie profesionálneho filmového štúdia nebolo až tak veľa peňazí. Navyše som chcela byť pri každom kroku pri práci na filme a ušetrené peniaze investovať napríklad do kvalitnej, originálne skomponovanej hudby v interpretácii známych hudobníkov. Hudbu považujem za dôležitú súčasť každého filmu. S výberom hudby mi pomohol syn, skončený muzikológ. Pozná sa s hudobným skladateľom Rasfom Dubovským, ktorý

sa venuje filmovej hudbe. R. Dubovský do kolektívu priviedol ďalších – Oľgu Janíkovú, filmovú režisérku a Mariána Petra, strihača. Pani Janíková priviedla scenáristku Oľgu Duhanovú. Toto bolo kľúčovým momentom pre film, lebo dovtedy sme uvažovali všetci o klasickom prírodovednom dokumente. Pani Duhanová prišla s návrhom simulácie počítačovej hry. Celý umelecký kolektív sa ujednotil na tejto forme z viacerých dôvodov. Zábery boli síce unikátne, ale trochu kvalitou nesúrodé, klasické dokumentárne filmy prírodovedného charakteru o kamzíkovi boli nakrútené už dva, a tiež preto, že mládež má veľmi blízko k počítačom. Nakoniec bolo potrebné len moje odobrenie a práca sa mohla pohnúť ďalej. Úprimne poviem, chvíľu som bola z tohto nápadu zhrozená, utekala som za Paľom Ballom, ale ten hneď reagoval kladne, a tak som sa nechala presvedčiť.

Umelecké spracovanie scenára bolo hotové do týždňa a po malých úpravách zo strany Jožka Radúcha a mojom doplnení o časť genetiky a trávenia sa začalo robiť na animáciách a strihať. Tým nastali veľmi rušné chvíle pre Mariána Petra, ktorý mal za úlohu zostrihať 48 hodín nakrúteného materiálu na cca 30 minút. Toto bola moja požiadavka, aby bol film využiteľný pre výučbu. Po doriešení všetkých sporných otázok prišla koncová fáza, zvuk. Oľga Janíková presvedčila Táňu Pauhofovú a Michala Hallona, aby nahovorili dialógy, a potom sme spolu s Jožkom Radúchom nahovorili svoje pasáže. Čože Jožko, tomu to išlo dobre, na prvý šup to zvládol v múzeu. Ja som musela ešte dvakrát opravovať v súkromnom štúdiu Rasťa Dubovského. Aspoň sa mi dostalo privilégia, že ma líčila osobne pani Oľga Šalagová, známa slovenská herečka, mama Rasťa Dubovského. Priznám sa, nechcela by som sa živiť týmto chlebkom. Avšak ako skúsenosť to bolo zábavné i poučné, hoci niekedy pri 4 – 5 opakovaní som mala toho naozaj dosť. Najväčším prekvapením bolo pre mňa hudobné spracovanie. Po výbornom nápade, citlivom strihu, pozornej taktovke režisérky, ešte

Súťažný film Envirofilmu 2007

Prežije kamzík? (Slovensko), autor: Oľga Janíková

Kamzík vrchovský tatranský, symbol Tatier, endemit, glaciálny relikv, patrí k ohrozeným druhom živočíchov alpského a subalpského pásma najvýznamnejších národných parkov Slovenska TANAP-u a NAPANT-u. Film netradičnou formou počítačovej hry podáva základné informácie o biológii a etológii tohto krásneho živočícha, o histórii dôkazov jeho pôvodu a systematického zaradenia, ako aj o formách vyrušovania, ktoré ho ohrozujú v jeho prirodzenom biotope.

lepší zvuk. Rasťo Dubovský sa skutočne predviedol a s ním aj známi hudobní interpreti Stanislav Palúch a Rastislav Andris. Keď som to všetko videla a hlavne počula až do konca, priznám sa, bola som dojatá. Hory milujem, hudbu tiež, a chvíľu som pôsobila aj vo folklóre, a toto všetko som tam našla.

Film s jednoduchým, ale veľavravným názvom Prežije kamzík? obsahuje množstvo cenných archívnych dokumentov a údajov, ktorými sa diametrálne líši od klasických prírodovedných filmov. Je to film múzea ako dokumentačného pracoviska, na čo som veľmi hrdá. Obsahuje veľa informácií o pôvode, ekológii a etológii tohto nášho endemického glaciálneho reliktu, o jeho prirodzených nepriateľoch, antropických a antropogénnych vplyvoch, ako aj veľmi veľa obrazových a zvukových informácií o našej prekrásnej krajine.

Som hrdá za všetkých a aj vďačná všetkým, s ktorými som sa mohla podieľať na jeho príprave: od osobného vkladu bývalého ministra prof. László Miklósa, cez pracovníkov Environmentálneho fondu, Ing. Pavla Balla, RNDr. Jozefa Radúcha, Mgr. art. Oľgu Janíkovú, Mgr. art. Oľgu Duhanovú, Mgr. art. Rasťu Dubovského a Ing. Mariánu Petra. Boli sme výborný tím, doslova tak, ako to odznej v poslednej vete Táne Pauhofovej vo filme. Teším sa však najviac z toho, že film sa všeobecne páči, a ani tých pár študentov, ktorým sa for-

ma nezdala dostatočne dobrá, nespochybňuje jeho obsah. Potvrdila to aj anketa, ktorú sme urobili 21. februára v Bratislave a tiež 5. marca v Liptovskom Mikuláši.

Film zaujal aj ministra Ing. arch. Jaroslava Izáka a teraz sa budeme spolu snažiť podporiť a vypracovať projekt na celoslovenskú distribúciu filmu do škôl.

Prvým oficiálnym ocenením filmu bola 1. cena v kategórii náučnometodických filmov na 12.

ročníku Hubertovu v Leviciach v marci tohto roku spomedzi 29 filmov so zahraničnou účasťou a mimoriadna cena Slovenského poľovníckeho zväzu. Tá ma teší osobitne, lebo v prírode a krajine musíme všetci, čo v nej chceme žiť, ťahať za jeden koniec. Dobrý „hospodár“ musí chrániť svoj majetok, lebo sa môže veľmi ľahko stať, že nebude mať v čom „hospodáriť“. Úvodzovky sa vzťahujú aj na netradičné formy hospodárenia – tu-

rizmus, lyžovanie, horolezectvo, pri ktorých je potrebné, aby sme sa vedeli správať ako na návšteve – v tomto prípade konkrétne v subalpínskom a alpínskom biotope kamzika vrchovského tatranského *Rupicapra rupicapra tatrica*.

Dana Šubová

riaditeľka SMOPaJ Liptovský Mikuláš

110. výročie filmového podnikania na Slovensku

Pohľad do minulosti a začiatkov slovenskej kinematografie

Slovenský filmový ústav pripravil aj do programu tohtoročného Envirofilmu niekoľko blokov mimosúťažných projekcií filmov, v rámci ktorých si pripomenieme aj 110. výročie filmového podnikania na Slovensku pásmom filmov. Tak sme začínali...

Až v roku 1995 pri príležitosti 100. výročia zrodu svetovej kinematografie bol spresnený dátum prvého kinematografického predstavenia na dnešnom území Slovenska. Konalo sa v Košiciach 19. 12. 1896. Dovtedy sa tradovalo, že prvenstvo má bratislavské predstavenie konané o niekoľko dní neskôr – 25. 12. 1896, vlastne, konali sa dve na sebe nezávislé kinematografické predstavenia (Hotel Kráľ Uhorska, Hotel Palugay – dnes komplet Hotelu Carlton). A že prvé kinematografické predstavenie v Košiciach bolo 16. 9. 1899 vo veľkej sále Hotelu Schalkházy, dnes hotel Slovan. A stále je tu šanca, posunúť ho z decembra 1896 na júl či august 1896 do Žiliny. Treba to už len preskúmať v archívoch Žiliny, indícií je k tomu niekoľko. Boli publikované v tlači.

Podľa doterajších výskumov bol prvý film na dnešnom území Slovenska nakrútený uhorskými filmármi v roku

1904 – Rýchlik medzi Košicami a Bohumínom. Zistili sme to spolu s Igorom Dobišom v maďarskom Filmovom ústave v Budapešti. O filme sa zachovali len písomné doklady, film sa nezachoval.

S úctou, pokorou a obdivom som po prvý raz bral do rúk knihu Kino, ktorá bola napísaná už v roku 1912 a vyšla v roku 1915. V tom čase vyšlo už niekoľko kníh o filme v nemčine, ale pre bežného čitateľa, ale aj odborníka, neboli dostupné. Samozrejme, bola tu aj jazyková bariéra – nemčina. Veľmi to trápilo skutočného filmového fanatika Dr. Lajosa Körmendyho-Ékesa, zakladateľa Košického spolku na skrášľovanie mesta v roku 1907, ktorý založil v roku 1908 druhé stále kino na Slovensku – košické Urániu (27. 5.). Mnohých čitateľov tejto vzácnjej knihy prekvapí, čo už v roku 1915 vedel a o čom písal jej autor. Človeku sa až nechce veriť, že kniha bola napísaná už v roku 1912. Po dlhoročnej pauze boli napísané obdobné štúdie až v 30. rokoch minulého storočia do časopisu Kinema. Na Slovensku nebolo dovtedy napísaných veľa filmologických štúdií. Spočítame ich na prstoch jednej ruky. Ich autori nemali šancu poznať Körmendyho knihu. Pripravuje sa jej slovenské vydanie.

Prvým stálym kinom na Slovensku, ale aj v bývalom Československu, bol Elektrobioskop v Bratislave (prvé predstavenie sa konalo 5. 9. 1905). 5. októbra 1913 sa presťahovalo kino do priestorov dnešného kina Mladost na Hviezdoslavovom námestí. České Ponrepo v Prahe bolo otvorené až v roku 1907.

Košice majú aj ďalšie prvenstvo. V roku 1909 tu nakrútil potulný kinematograf a kameraman Alexander Lífka prvý film, o ktorom sa zachovali články v tlači – Košické korzo na filmovom plátne. Jeho premiéra bola

v kine Uránia 27. 7. 1909. Film mal taký veľký úspech u domáceho publika, že ho museli niekoľkokrát opakovať. A niekoľko scén filmu bolo nasnímaných aj pred kinom Uránia. Filmové pokusy Eduarda Schreibera v Lednických Rovniach z roku 1908 – 1910 (podľa výskumov a tvrdení Ivana Rumanovského) – boli vyslovene amatérsky nasnímané výjavy z okolia Lednických Rovní. V roku 1910 bol nasnímaný hraný skeč Únos. Časť z nich sa zachovala a sú uložené v archíve SFÚ Bratislava. A pokiaľ ide o Košice, majú ďalšie prvenstvo. V roku 1909 tu vyšiel aj prvý filmový časopis na dnešnom území Slovenska – programový týždenník kina Uránia – Mózi Ujság. 27. júla 1920 bol založený v Piešťanoch Spolok majiteľov kinematografov na Slovensku.

V 20. rokoch minulého storočia sa filmový život na Slovensku presunul z Košíc do Nitry. 1. augusta 1921 začal v Nitre vychádzať časopis Filmová revue. A v Nitre bol nakrútený v roku 1921 aj film Siciliana – Náhrdelník kňažnej Kannigstonovej.

Na čo ešte treba upozorniť z ranného obdobia dejín slovenskej kinematografie?

Na prvý celovečerný hraný slovenský film Jánošík z roku 1921 Jaroslava Siakeľa, na 15-ročné pôsobenie Karla Plicku v Matici slovenskej v Martine, na jeho slávny film Zem spieva (1933), na vstup Paľa Bielika do kinematografie (Jánošík, 1935), na začiatok organizovanej filmovej tvorby na Slovensku v roku 1940 – Nástup – Slovenská filmová účasťinná spoločnosť a Škofilm – Ústav pre školský a osvetový film, ale aj na poštátnenie filmu v roku 1945. Na prvý povojnový celovečerný hraný film Varúj..! Martina Friča. Nezanedbateľné je aj objavovanie Slovenska českými a zahraničnými filmármi v čase, keď sa na Slovensku nefilmovalo. A na rok 1962, keď film Sinko v sieti režiséra Štefana Uhra začal písať slávnú éru československej kinematografie označovanú ako „filmový zázrak“.

Štefan Vraštiak

Tepuy – napínavé dobrodružstvo z podzemia

„Môj život a vnútorné naplnenie je determinované prírodou, v ktorej hľadám, a našťastie aj nachádzam, slobodu. Je to ten druh slobody, ktorý mi umožňuje citlivejšie chápať zmysel vecí okolo nás, prežívať okamihy šťastia s veľkou intenzitou. V konečnom dôsledku mi dovoľuje tvoriť a odovzdávať svojimi filmami posolstvo divákovi. Povinnosťou filmárov je aj odhaľovanie a pripomínanie každodenných zázrakov prírody, ktoré si nestihnú divák všimnúť v strese dnešných dní. Pre každého tvorcu je dôležitá priama spätná väzba od divákov a najkrajším pocitom preňho je preplnená sála, akú ja zažívam na festivale Envirofilm,“ hovorí filmár, dokumentarista Pavol Barabáš, ktorý sa ako autor už niekoľko rokov zúčastňuje festivalu Envirofilm. Za film Tajomné Mamberamo si z Envirofilmu 2001 odniesol Hlavnú cenu, Cenu poroty za film Omo – cesta do praveku (2004), Cenu detskej poroty získal za filmy Mustang (2003), Amazonia Vertical (2005) a vlani za film Pururambo. Minuloročný Envirofilm bol pre neho doslova žatvou cien. Ved' okrem už spomenutej Ceny detskej poroty (u detí Pavol Barabáš vyhráva jednoznačne) dostal ďalšie štyri ceny – Cenu Rádia Regina pre najlepší film po hudobnej stránke za Premeny Tatier, Cenu riaditeľky festivalu najlepšiemu filmu slovenského režiséra za film Premeny Tatier, Cenu v kategórii B (dokumentárne filmy) za film Pururambo a samostatnú neštatutárnu Cenu Únie slovenských televíznych tvorcov a Literárneho fondu za dlhodobý prínos k audiovizuálnej tvorbe s environmentálnou tematikou, za mimoriadne dokumenty, ktoré aj keď prinášajú posolstvá väčšinou z ďalekých krajín, vždy hovoria o pokore človeka pri stretnutí s prírodou. Naposledy v apríli na XI. medzinárodnom festivale dobrodružných a objaviteľských filmov vo francúzskom Val d'Isere porota na čele s prezidentom Olivierom Weberom Barabášovmu filmu

Pururambo udelila hlavnú cenu festivalu Zlatého orla dobrodružstva.

Pavol Barabáš, scenárista, kameraman, režisér, autor mnohých dokumentárnych filmov a nesporne najúspešnejší filmár v histórii slovenského filmu, má za sebou množstvo objavných expedícií, nakrúcal v neprístupnej divočine, na dravých riekach aj na ľadových štítoch, či v hlbokých jaskyniach, ďaleko od civilizácie. Jeho filmy sú o ľuďoch v extrémnych podmien-

v nezvyčajne emotívnej rovine. Rovnaký spôsob rozprávania vždy v svojich dokumentoch volí hviezda slovenskej dokumentaristiky Paľo Barabáš. Tentoraz s ním vo filme Tepuy navštívime jaskyne ohromujúcich rozmerov aj ťažko predstaviteľného veku v juhoamerickej Venezuele. Jaskyniari, ale aj hlas samotného autora, nám približujú neuveriteľné informácie, zoči-voči ktorým si, tak ako vždy v Barabášovom prípade, uvedomujeme úlohu človeka na tejto Zemi, pokoru, ktorú čoraz častejšie strácame, aj posolstvo, ktoré nesieme...“

Film Tepuy na vlaňajšom Medzinárodnom festivale horských filmov v Poprade získal Cenu divákov a Zvláštne uznanie poroty, v kinách mal premiéru začiatkom apríla tohto roku. Rozpráva o slovenských jaskyniaroch, ktorí nedávno preskúmali stovoly horu Chimantá vo Venezuele. Vnikli do bludiska obrovského masívu, aby našli pokračovanie labyrintu jaskyne Cueva Charles Brewer. Je to jeden z najstarších jaskynných systémov na našej planéte a zároveň jeden z najväčších podzemných labyrintov sveta v ťažko rozpustných kremencoch. Jaskyniarska skupina pod vedením Braňa Šmída zmapovala všetky objavené priestory. V najväčšej sále na Chimantá by pokojne mohol pristáť

Boeing... „Kvarciové jaskyne na Chimantá sú také obrovské, že tu nepostačuje žiadne speleologické osvetlenie. Nekonečná čierna tma, ktorá v nás evokovala neraz až depresívne pocity. V žiadnom prípade sa tu nesmiete vydať na prieskum sám, lebo by vás už nikto nikdy nemusel nájsť,“ povedal Braňo Šmíd.

Indiáni horu Chimantá volajú Kukenan – Hora, kde sa chodí zomierať alebo Hora samovrahov. Jaskyniarov na cestách v podzemí sprevádzali mnohé nebezpečenstvá, baktérie, huby, plesne, zavalité a jedovaté čierne škorpióny dlhé až 12 centimetrov, jedovaté stonožky, množstvo pavúkov, ale ako vraví Pavol Barabáš: „Sila, ktorá poháňa človeka po objavoch, je nezadržateľná a mnohé nebezpečenstvá si človek neuvedomuje, lebo ich nepozná. Chlapci našli v sebe odvahu a vôľu a pokúsili sa realizovať svoje sny. Objavujú a skúmajú podzemie planéty, nakazení jaskynným vírusom, záhadným vírusom ušľachtilej túžby po poznaní...“

Členmi expedície do podzemia stolovej hory Chimantá boli Pavol Barabáš, Braňo Šmíd, Lukáš Vlček, Peter Medzihradský, Jozef Ondruška a Peter Masarovič.

(gudz)

Škola v múzeu - súčasť Envirofilmu

Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici od roku 1998 realizuje projekt Škola v múzeu.

Projekt rozvíja nové formy aktívnej spolupráce verejnosti a múzea, predovšetkým detí a mládeže už od predškolského veku. Interaktívnym spôsobom podporuje rozvoj vedomostí regionálneho a environmentálneho charakteru. Projekt sa realizuje v troch expozíciách Slovenského banského múzea – Galérii Jozefa Kollára, Berggerichte – mineralogickej expozícii a v Kammerhofe na oddelení banskej techniky a v remeselnej dielničke.

Galéria Jozefa Kollára prezentujúca umenie od 13. storočia až po súčasnosť zameriava aktivity na rozvoj vedomostí a zručností v oblasti výtvarného umenia. Formou kvízov, prednášok, vyučovacích hodín výtvarnej výchovy priamo v priestoroch galérie môžu účastníci vnímať rôzne podoby a formy výtvarného umenia, vyjadrovať svoje vnímanie, rozvíjať a formovať tvorivosť.

Medzi najnovšie aktivity patrí prehliadka náučného chodníka s využitím pracovného zošita, kde jednotlivé zastavenia predstavujú miesta, z ktorých banskostiaavnický umelec Jozef Kollár maľoval svoje diela do 60. rokov 20. storočia. Možno tu pozorovať a porovnávať zmeny v krajine spolu s dielami majstra Kollára.

Mineralogická expozícia sa v rámci projektu zameriava na bohatstvo a krásy neživej prírody a formou kvízov, prednášok pomáha k spoznávaniu nerastov a minerálov predovšetkým Banskej Štiavnice a okolia.

Časť projektu s názvom *Čo nám zanechalo baničstvo* je realizovaná oddelením banskej techniky v Kammerhofe. Aktivity sa spájajú s vychádzkami v teréne po zaniknutých banských dielach, so snahou poukázať na negatívne i pozitívne zmeny v banskostiaavnickej krajine spôsobené banskou činnosťou.

V priestoroch Kammerhofu sa realizujú remeselné dielne s názvom *Hráme sa na remeselníkov*. Formou tvorivých dielní si účastníci osvojujú zručnosti v tradičných i novších remeselných a výtvarných technikách. Dielňa nadväzuje predovšetkým na tradičné remeselné techniky banskostiaavnického regiónu a niektoré z nich už zaniknuté sa snaží znovu obnoviť – pečenie medovníkov z drevených foriem, liatie voskových sviečok, maľovanie salašov, pradenie. Pracuje sa tiež s rastlinným materiálom – farbenie textilu, spracovanie slamy, kukuričného šupolia, trávy, pátky močiarnej. Využíva a spracúva sa tiež odpadový materiál – papier a predovšetkým textil na tkáčske a zápästkové techniky či výrobu handrových hračiek. Všetky tieto činnosti ponúkajú veľký priestor na zhodnotenie environmentálnych aspektov života v minulosti a ich tvorivé využitie a posun do súčasnosti.

Uvedené aktivity projektu Škola v múzeu sú

už niekoľko rokov úspešnou súčasťou sprievodného programu filmového festivalu Envirofilm v Banskej Štiavnici, a tak tomu bude aj tento rok. Zároveň Slovenské banské múzeum počas festivalu ponúka k nahliadnutiu už 9. ročník výstavy detských prác s environmentálnou tematikou *My sa nevieme sťažovať nahlas* v priestoroch Galérie Jozefa Kollára. IC Geopark ponúka výstavu *Jed v prírode* – panelová výstava SMOPaJ Liptovský Mikuláš o jedovatých rastlinách a živočíchoch v prírode doplnená minerálmi Slovenského banského múzea s toxickými, dráždivými a rádioaktívnymi účinkami. Tiež tu možno zhladať výstavu študenta FEE TU Zvolen Šimona Kertysa *Čarovné potulky prírodou*.

Mgr. Anna Ďuricová
Slovenské banské múzeum B. Štiavnica

Envirofilm 2007 v Banskej Štiavnici

V Banskej Štiavnici sa Envirofilm z pôvodne malej, „komornej“ formy postupom času zmenil na podujatie, ktorým žije celé mesto. Zostavenie programu a sprievodných podujatí je výsledkom spolupráce viacerých inštitúcií: Mestský úrad, Slovenské banské múzeum, Združenie zamestnávateľov vo vodnom hospodárstve, Slovenský vodohospodársky podnik, Povodie stredného Hrona, Štátny geologický ústav Dionýza Štúra, Chránená krajinná oblasť Štiavnické vrchy, Centrum mestskej kultúry Rubigall, ZŠ A. Sládkoviča Banská Štiavnica...

V Banskej Štiavnici sa festival začne o deň skôr vystúpením Sokoliarskej skupiny sv. Bavona a uvedením filmu Sokoliar Tomáš. V kine Akademik na Námestí sv. Trojice sa premietajú súťažné aj nesúťažné filmy z tvorby našich aj zahraničných autorov od 10.00 hod. do neskorých popoludňajších hodín. Prehliadka je tento rok obohatená o pôvodnú slovenskú tvorbu z archívu Slovenského filmového ústavu v Bratislave. Filmy sú zostavené do blokov tak, aby si každá veková skupina prišla na svoje: najskôr programy pre najmenšie deti, potom pre žiakov základných a stredných škôl atď. Medzi jednotlivými blokmi si môžu záujemci vypočuť prednášky na rôzne témy a zúčastniť sa exkurzií po blízkom okolí Banskej Štiavnice v sprievode pracovníkov SAŽP Banská Štiavnica a víťazov súťaže *Prázdninové putovanie geoparkom*. Akciu tento rok obohatia prednáškami, prezentáciou svojej činnosti a kultúrnym programom aj žiaci banskostiaavnickej základných škôl, študenti Gymnázia A. Kmeťa a členovia divadelného súboru Stromáčik pri ZUŠ Banská Štiavnica. Návštevníci sa môžu dozvedieť mnoho nových informácií prostredníctvom panelových prezentácií, inštalovaných v Informačnom centre Geopark a v sídle správy CHKO Štiavnické vrchy.

Súčasťou festivalu je tiež medzinárodná výstava výtvarných prác pod názvom *My sa nevieme sťažovať nahlas*. Súťažné práce si môžete pozrieť v priestoroch Galérie Jozefa Kollára.

Minulý rok verejnosť mala veľký záujem o tento festival. Dúfame, že tak bude aj tento rok, napriek tomu, že z mesta odišli obe univerzity, a tým aj veľké množstvo mladých ľudí zaujímavých sa o túto tematiku.

Ing. Vlasta Weisová, Mgr. Milan Zemko
SEV Geopark SAŽP B. Štiavnica
Ilustračné foto: Tomáš Kopečný

Súťažný film Envirofilmu 2007

Kultúrna krajina (Nórsko), autor: Evald Otterstad

Prepojenie medzi ľuďmi a prírodou už tradične formovalo krajinu a kultúru v nej. Teraz je farmárčenie všade na svete spriemyslené. Záleží nám vôbec na tom, že krajina a jej história takto pomaly miznú?

Slovensko je krajina s vysokou koncentráciou prírodnej a kultúrnej diverzity

Známy slovenský spisovateľ, politik a diplomat Anton Hykisch, bude v tomto roku opäť hosťom festivalu Envirofilm. V rokoch 2002 a 2004 bol predsedom poroty literárnej súťaže Naša budúcnosť, zdravá a čistá Európa, ktorá bola súčasťou programu festivalu. V tomto roku sa návštevníci a hostia Envirofilmu s Antonom Hykischom môžu stretnúť na besede o prírode a ochrane životného prostredia a o ľuďoch v krajinách a mestách, ktoré navštívil a zdokumentoval vo svojich knihách.

Anton Hykisch je rodený Banskštiavničan (1932). Svet ho začal lákať už ako mladého gymnazistu, keď sa pokúsil o útek do západného Nemecka, za čo bol aj vo väzení. Jeho autobiografický román Námestie v Mähringu (vydaný v roku 1956 a potom v 1999), hovorí o túžbe mladých ľudí poznávať svet. Vydal takmer tridsať kníh, z nich najúspešnejšie boli historické romány Čas majstrov (1977, 2003) a Milujte kráľovnú (1984, 1988, 1998). V decembri 1992 bol menovaný prvým slovenským veľvyslancom v Kanade. Rád cestuje, má rád históriu, heraldiku, knihy. Jeho najnovší román Spomeň si na cára vyšiel na jar tohto roku.

Napísali ste takmer tridsiatku kníh... Ktorá z nich je vášmu srdcu najbližšia?

Na to je ťažká odpoveď. Keď pišem knižku, samozrejme, že mi je najbližšia tá, na ktorej pracujem. Z rokov mojej mladosti je mi najmilšia novela Naďa a neskôr autobiografický román Námestie v Mähringu. Z neskorších knížiek sa mi zdá najvydarenejší dvojzväzkový historický román zo stredoslovenských banských miest Čas majstrov. Veľmi si cením globalistické štúdie Nebojme sa sveta - Sprievodca globálnym myslením, kde sa veľa píše o globálnych hrozbách ľudstvu.

V marci ste v kaštieli vo Svätom Antone uviedli do života váš najnovší román Spomeň si na cára, príbeh mladého Slováka v službách bulharského cisára Ferdinanda Coburga. Aký je váš vzťah k Ferdinandovi Coburgovi?

Ferdinand Coburg, posledný majiteľ svätoantonského kaštieľa, bol legendou našej hykischovskej rodiny. Otec mi o ňom rozprával ako o veľikánovi a priateľovi rodiny. Mój strýko, ktorého som osobne nepoznal, padol v prvej svetovej vojne, bol desať rokov osobným tajomníkom bulharského panovníka. Ferdinand miloval Slovensko. Nielen preto, že tu mal majetky. Miloval prírodu, slovenské lesy, faunu a flóru. Každé leto trávil na Slovensku. Naša rodina mu pomáhala pri stavbe kaštieľa na Muráni. Otec ma excárovi predstavil ako desaťročného chlapca práve v kaštieli vo Svätom Antone. Bol to starý muž s prenikavými očami a dlhou do špica zastrihnutou bradou ako Mikuláš.

Keď už hovoríme o Ferdinandovi, vieme, že bol veľký cestovateľ, miloval prírodu, rád objavoval nové a nepoznané... Vy ste tiež precestovali kus sveta. Čo podstatné ste na svojich cestách objavili, spoznali?

Ferdinand Coburský bol uznávaný ornitológ, už ako mladík bol členom prírodovedeckých spoločností. Podrobný prehľad o jeho aktivitách prírodovedca

Anton Hykisch s veľvyslancom Bulharskej republiky J. E. Ognianom Garkovom pri krste knihy Spomeň si na cára

predstavuje dokumentárny film, nakrútený riaditeľom Múzea vo Svätom Antone Mariánom Čížom, Petrom Ivaškom a ich spolupracovníkmi. Ferdinand mal rozsiahle prírodovedné zbierky. Ako politik a človek prežil zložitý čas, stíhali ho životné nešťastia. Usiloval sa na ne zabudnúť za pracovným stolíkom v antonskom kaštieli. Na stolík si kreslil slovenské rastliny. Ako exulant sa vydal na cestu do Latinskej Ameriky, navštívil pred vojnou Afriku... Ja som záľubu cestovať zrejme zdedil po rodičoch. Všetci mali trochu dobrodružné povahy, neobsedeli na mieste, ako sa vraví. Túžba cestovať je výrazom životného nepokoja. Mnohí ľudia, azda aj ja sám, som na cestách hľadal niečo krásne a hlboké, naháňal som akýsi sen. Možno som túžil stretnúť niečo vybjaveného, spoznať v diaľavách niekoho výnimočného... A hlavné poučenie z ciest po svete? Všade vo svete žijú skvelí a zaujímaví ľudia. Cestovanie nás utvrdzuje v poznaní, že veci doma možno zmeniť. Vo všeličom si možno zobrať príklad. Pred všeličím sa vyvarovať. No skutočné vnútorné uspokojenie treba hľadať skôr v sebe, v pestovaní schopnosti milovať ľudí okolo seba.

Sám v cudzích mestách je názov vašej knihy, ktorá vyšla v minulom roku. Je to kniha poviedok z rôznych období a rôznych miest na našej zemeguli. Cestovanie sa začína v roku 1967 v Indii a končí v roku 2004 v Mexiku. To všetko, čo v poviedkach opisujete, ste skutočne zažili?

Poviedka je literárny žáner, teda nie je mechanickým záznamom reality. Tie skoršie poviedky majú akože napínavejšie zápletky. Sú inšpirované prostredím v cudzine, ale neodohrali sa celkom tak, ako ich opisujem. Tie ostatné príbehy idú viacej do hĺbky. Zamýšľam sa nad mravnými otázkami. Aj tam je hranica medzi skutočnosťou a fantáziou veľmi krehká. Mój reálny mexický priateľ odišiel do Paríža, ale zrej-

me nezahynul pri teroristickom výbuchu. Stal sa mi však symbolom viery.

Prečo „sám“ v cudzích mestách?

Bolo by krásne, keby sme mohli cestovať po svete s milovanou osobou. Alebo na cestách nájsť životnú lásku, ako sa stáva v románoch. Mne sa nič takého nestalo. Zväčša som cestoval sám. Viete, za socializmu sa „na západ“ nedalo ísť s celou rodinou. Keď som raz na dovolenke so synom v bývalej Juhoslávii pretancoval zo dva večery s jednou Rakúšankou, po návrate domov ma čakalo udanie, čo napísal nevlúdny stavec, ktorý bol s nami na zájazde... Keď je človek vo svete sám, je citlivejší na dojmy, vníma všetko ostrejšie. I bolestnejšie, filozofickejšie.

Krajiny, miesta, ktoré ste navštívili, ste iste vnímali nielen ako turista, cestovateľa. Čo a kde vás napríklad zaujalo, zarazilo, pohoršilo, potešilo v súvislosti so životným prostredím tej-ktorej krajiny?

Po návrate z väčšiny krajín západnej Európy či Ameriky mi priam do očí bila nečistota u nás. Na uliciach, i pri pohľade z vlaku. Neúcta k zeleni. Málodke na svete vidno po trávnikoch pred domami toľko odpadkov ako u nás. Z konárov okrasných kríkov visia franforce plastových obalov, vo vstupných chodbách činziakov sa váľajú došliapané reklamné letáky, noviny. Naši ľudia vás vyzujú z topánok, keď vstupujete do ich bytu, ale bez váhania šmaria použité papierové vreckovky alebo obaly z cukríkov na podlahu výfahu, ktorým sa dovezú do bytu. Osobitnou módou je vandalizmus vo forme sprejerstva. Niet zastávky, niet lavičky, stĺpika či múru, ktorý by vandali nepoškvrnili. Treba povedať, že ma to vydesilo aj na takzvanom vyspelom západe. Parížske či newyorské metro, ulice Bronxu, to je hrôza. Príručky varujú cudzincov, aby tam vôbec autami nezastavovali a neotvárali okná.

O slumoch indických a iných ázijských miest ani nevravím. V Indii ma šokovalo, keď v okolí hotelov v hlavnom meste nebola kanalizácia. Ľudia bez ostychu vykonávali telesnú potrebu tam, kde to na nich prišlo.. Čupli si a... Svet je plný protikladov. Kanadu vnímame ako lídra v environmentálnej sfére. Nikde som však nevidel toľko solií ulice veľkomiest ako v Kanade. Ak napadne čo len trocha snehu, v kanadských mestách vysolia ulice takmer dosucha. Celá civilizácia je založená na autách a pod nimi musí byť aj v najtuhšej zime čistý asfalt. No prejsť peši čo i len na nákup je tortúra. Málokto tam chodí peši a na chodníkoch prídete o topánky za jednu zimu, také sú rozozraté od agresívnych chemikálií... Rád sa kúpeľ. V lete ma udivilo, že na pláži pri kanadských prírodných kúpaliskách sa do vody vrhali upotení cyklisti rovno v texaskách a tričkách. Rovnako malé deti sa kúpu v tričkách, čo má s hygienou pramálo spoločného. Na druhej strane som kvitoval, že sa v rekreačných priestoroch nesmel konzumovať alkohol, ani desiatka pivo. Polícia hliadkuje po pláži a neporiadnikov pokutuje.

Napísali ste skvelé historické romány Čas majstrov, Milujte kráľovnú... Čo z tej doby minulej, napríklad z doby Márie Terézie, by nám dnes mohlo byť inšpiráciou - stále v súvislosti so životným prostredím...

Osemnásť storočie, doba osvietenstva, sa vyznačovalo filozofiou návratu k prírode. Rousseau a iní. Obdobie vlády Márie Terézie a Jozefa II. bolo časom veľkých premien. Z iniciatívy štátu boli znova osídlené rozsiahle oblasti na juhovýchode habsburskej monarchie, spustošené Turkami. Prebiehala rozsiahla kolonizácia dnešného Maďarska. V tom čase sa na európsky juh sťahovali tisíce roľníkov z Nemecka. Aj z hornatého Slovenska sa vysťahovali na juh stovky slovenských rodín a premenili ľadom ležiace územia na úrodné polia. Vyrástli nové sídla, mestečká a dediny. Samuel Tešedík založil v Sarvaši hospodársko-priemyslový inštitút a načrtnol program nových „regulovaných dedín“ podľa environmentálnych zásad. Samuel Mikovíny položil základy zeme-meračstva a mapovania územia Slovenska, pôsobil pri regulácii Váhu. Na strednom Slovensku v okolí

Banskej Štiavnice, v záujme odvodnenia baní na zlato a striebro, bratia Hellovci vybudovali dômyselnú sústavu umelých vodných nádrží, tajchov. Naši predkovia ich vybudovali vyše tridsať. Väčšina z nich je dodnes zachovaná. Sú tak krásne zakomponované do krajiny, že ich dnes vnímame ako súčasť prírody, neuvedomujúc si, že pôvodne išlo o technické diela. V tereziánskej dobe bola v Banskej Štiavnici založená prvá vysoká škola banícka na svete. Cisárovná založila v Senci kolégium na výučbu ekonomických a štátnych odborníkov. Začalo sa so zalesňovacími programami. Mária Terézia dala vysádzať majestátne topole pozdĺž ciest, zaviedla pozemkový kataster... a tak by som mohol pokračovať.

V knihe Nebojte sa sveta za zaoberáte globálnymi a civilizačnými problémami. Pred piatimi rokmi, keď táto kniha vyšla, ste konštatovali, že Slováci sa sveta, obrazne povedané, boja. Myslíte, že za tých päť rokov sa situácia zmenila?

Situácia sa podstatne zmenila, najmä po prijatí Slovenska do Európskej únie. Mnohí ľudia, počnúc od politikov, si uvedomili, že otvorenie sa svetu nemusí znamenať iba ohrozenie, ale aj príležitosť. Slovensko za posledné desaťročie získalo veľmi dobré meno vo svete. Z politicky kritizovanej a ekonomicky zaostávajúcej krajiny sme sa stali lídrom v reformných procesoch. Dávajú nás za vzor iným. V mnohých smeroch sme prebehli Česko a Maďarsko. Slovenská koruna sa rekordne zosilnila, nezamestnanosť klesá. Sme jednotkou vo výrobe automobilov. Na zmene pohľadu na svet má podstatný vplyv naša mládež, jej jazykové znalosti, odvaha vstupovať do sveta. Treba len dúfať, že mladé Slovenky a Slováci dnes pracujúci v zahraničí, po čase sa vrátia domov a pomôžu svojimi skúsenosťami ďalej pozdvihnúť svoju vlasť.

Boli ste prvým slovenským veľvyslancom v Kanade, prežili ste istý čas na tomto vzdialenom kontinente. Ak by ste mali porovnať, možno neporovnateľné, podmienky pre trvalý udržateľný rozvoj v Kanade a u nás...

Podmienky pre rozvoj Kanady a Slovenska sú málo porovnateľné. Kanada, rovnako ako USA, je prístahovalecká krajina. Rozvoj Kanady sa začínal doslova na zelenej lúke, od nuly. Ekonomiku rozví-

jali nebojácni a húževnatí prístahovalci za podmienok kapitalistickej ekonomiky, ktorá je tvrdá, ale odmeňuje tých najpribojnejších. Druhým veľkým rozdielom je rozloha. Kanada je druhou najrozsiahlejšou krajinou sveta. Tam netreba šetriť s pôdou, s energiou, s ničím. Kanada má obrovské nerastné bohatstvo a vysoko rozvinutý medzinárodný obchod. Tretím rozdielom je, že Kanada sa rozvíjala dvesto rokov v mierových podmienkach, oceánom oddelená od rozvadenej Európy. Kanada bola vždy slobodnou a demokratickou krajinou. Nezažila na svojom území hrôzy dvoch svetových vojen a dvoch totalitných režimov. Napriek týmto veľkým rozdielom nevidím situáciu Slovenska ako zlú. Malosť krajiny je v mnohom výhodná. Medzi svetových lídrov v ekonomike a v udržateľnom rozvoji patria práve malé krajiny – Nórsko, Fínsko, Švajčiarsko, Dánsko, Singapur, Malajzia, Taiwan. V malej krajine sa ľahšie odstraňujú rozdiely medzi regiónmi, ľahšie sa buduje infraštruktúra. Dobré nápady sa šíria skôr. Na území Slovenska je na malej ploche nazhromaždených veľmi veľa historických, kultúrnych a geografických zvláštností a pokladov. Sme krajina s vysokou koncentráciou prírodnej a kultúrnej diverzity. To je veľký kapitál, z ktorého sa musíme naučiť rozumne ťažiť, napríklad pri rozvoji turizmu. Sme síce krajina odkázaná na dovoz niektorých surovín a energií, na druhej strane sme však za pomoci jadrovej energie dokázali v minulosti byť dokonca vývozcom energie. Naši ľudia sú učenliví a rýchlo si osvojujú poznatky a návyky. Ak sa zameriame na kvalitu školstva, dokážeme vo všeličom dohoniť aj vyspelé krajiny, akou je napríklad Kanada. Iba ten, kto príde z Kanady po viacerých rokoch na Slovensko, dokáže zaznamenať veľký pokrok, aký dosiahli naše mestá a dediny. Tvár Slovenska sa za uplynulých sedemdesiat rokov takmer závažne zmenila. Základom úspechu Kanaďanov je optimizmus. Ten si môžeme a musíme nadobudnúť aj tu doma. Máme na to.

Ste v neustálom pohybe, cestujete, píšete. Existuje na svete miesto, kde sa rád zastavíte, postojíte...

Pre mňa sú takýmto miestom dve mestá na Slovensku. Z okna svojej pracovne v bratislavskej Petržalke mám nádherný výhľad na Bratislavský hrad, bielu budovu parlamentu, nový most, vežu Dómu sv. Martina, Slavín aj televíznu vežu na Kolibe. V tomto pohľade je zakliata celá moja vlasť, jej minulosť, dnešok i zajtrašok. Z drevenej besiedky v záhradke starého domu v Banskej Štiavnici mám výhľad na náprotivný Starý zámok, kedysi farský chrám premenený na pevnosť, a vľavo na stráni vidím vežu Nového zámku, protitureckej pevnosti. Všetko vsadené do sviežej zelene prírody. Bratislava a moje rodisko Banská Štiavnica sú takými istotami, kde môžem zastať, sadnúť si, pracovať, písať nové texty, vítať sa s rodinou, deťmi a vnúčatami. Na uliciach týchto miest stretávam milých priateľov a priateľky, vzácných ľudí, čo majú radi nielen seba, ale aj iných. Cesty po svete sú daromné, ak nepochopíme, že skutočnou hodnotou pre človeka sú druhí ľudia, vzťah medzi ľuďmi. Bez lásky k druhým ľuďom a k vlasti, k jej prírode a jej dejinám, nemôžu vzniknúť hodnoty, na ktorých si ľudstvo zakladá.

Anna Gudzová
Foto: autorka

Súťažný film Envirofilmu 2007

Nusa Tenggara (Slovensko), autor: Milan Czapay

Film o krásach podmořského sveta v oblasti na rozhraní Indického a Tichého oceánu, v oblasti Indonézie, ktorá sa v miestnom jazyku nazýva Nusa Tenggara. Obyvatelia riedko osídleného súostrovia sa živia rybolovom. Pomocou primitívnych harpún a drevených člnov dokážu uloviť žraloky, veľké manty, ba dokonca aj veľryby. Život v morských hĺbinách je pestrý a autor ho zachytáva v detailných záberoch, sú medzi nimi aj zábery zo súše, kde žije najväčší jašter na svete - varan komodský. Okrem tradičného spôsobu lovu rýb sa tu však objavuje aj zabíjanie zvierat jedom alebo dynamitom. To vyvoláva v závere filmu otázku, či sa krásy podmořského sveta Nusa Tenggary zachovávajú aj pre ďalšiu generáciu.

Bábky a rozprávka ako forma environmentálnej výchovy detí a mládeže

Literárne a hudobné múzeum v B. Bystrici má vo svojom zbierkovom fonde zaujímavé materiály. V minulých rokoch sme prezentovali Spolok na ochranu prírody a týraných zvierat, ktorý v Banskej Bystrici pôsobil v rokoch 1927 - 1938. Pripomeňme si niektoré osobnosti, ktoré boli členmi tohto spolku - Terézia Vansová, Viliam Figuš-Bystrý, Dr. Ján Roubal, Dr. Václav Kmoníček. V archíve múzea máme množstvo cenných zbierok súvisiacich práve s týmito osobnosťami. Čestnou členkou tohto spolku bola Terézia Vansová (1857 - 1942). Radi by sme zdôraznili, že práve v tomto roku si pripomíname 150. výročie jej narodenia. Patrila a patrí k významným slovenským spisovateľkám, redaktorkám, priekopníčkam slovenského ženského románu. Odvážne vstúpila do výsostne mužskej profesie, ako aktivistka ženského hnutia razila cestu ďalším talentovaným spisovateľkám, v politicky nie najpriaznivejšom období rokov 1898 - 1908 a 1910 - 1914 vydávala literárno-spoločenský mesačník Dennica, ktorý bol v slovenčine a určený predovšetkým slovenským ženám.

Viliam Figuš-Bystrý (1875 - 1937) vykonával v tomto spolku funkciu revízora. Čitateľom sa pri jeho mene ihneď vybaví, že to bol pedagóg, hudobný skladateľ, tvorca opery Detvan (premiéru mala v roku 1928), upravovateľ ľudových piesní (vyšli pod názvom Tisíc slovenských ľudových piesní) a autor mnohých orchestrálnych, zborových a komorných skladieb. Predsedom spolku bol vtedajší riaditeľ Reálneho gymnázia K. Kuzmányho, významný entomológ Dr. Ján Roubal (1880 - 1971). Z bohatej činnosti spolku si pripomeňme, že jeho členovia sa podieľali aj na tvorbe noriem právnej ochrany prírody, angažovali sa za záchranu vzácných cyklámenov na Šturci, plesnivcov na Čiernom kameni, poniklecov pri Mičinej, ale aj bežnejších druhov rastlín (lykovec, scila, veternica, šafran). Prednáškovou činnosťou pre spolok sa zaoberal RNDr. Václav Kmoníček (1894 - 1981), pedagóg, stredoškolský profesor reálneho gymnázia, ochotnícky herec, spevák, amatérsky výtvarník. Prednášku, ktorú vykonal Dr. Václav Kmoníček dňa 23. februára 1934 v malej sále Národného domu pod názvom *Láska rastlín a živočíchov* nám dokumentuje originálny plagát Spolku

na ochranu prírody a okrasňovanie domova v Banskej Bystrici. Po jeho prednáške mal referát Dr. Ján Roubal o medzištátnej prírodnej rezervácii poľsko-československej v Pieninách na Dunajci pod názvom *O ochrane pamiatok v Poľsku*.

Činnosť tohto spolku bola záslužná, ale Literárne a hudobné múzeum ako kultúrna inštitúcia prezentuje aj ďalšie zbierky environmentálneho charakteru. Mnohí spisovatelia a spisovateľky písali a píšú krásne rozprávky. Práve tie o prírode a láske k ľuďom, zvieratám a rastlinám pomáhajú vychovávať najmenšieho a najovplyvniteľnejšieho návštevníka múzea. Rozprávka má svoje pevné miesto v živote detí. Dostáva však ešte pôsobivejšiu formu, ak sa prezentuje bábkami. V múzeu máme nielen divadelné bábky - zbierky, ale vďaka projektu Mgr. Sone Žabkovej, PhD. sme získali množstvo bábok, s ktorými si deti a návštevníci múzea môžu zahrať bábkové divadlo. Najväčší počet bábok na hranie tvoria bábky na ruku, prstové - tzv. maňušky, ktoré sú ne-

náročné na ovládanie pohybu. Potom už len stačí začať zaujímavý príbeh, deti v našej expozícii popustia uzdu svojej fantázií a rozprávka v ich jedinečnom podaní je na svete. K ďalším bábkam, ktoré si môžu návštevníci múzea vyskúšať patria bábky podľa spôsobu ovládania ich pohybu nazvané spodové alebo aj javajky. K tým najnáročnejším bábkam patria bábky vrchné (ruky a nohy majú na nitiach upevnených na váhadielku) - marionety. Rozprávky hrané s bábkami dávajú deťom väčšiu voľnosť komunikácie, prezentácie charakteru hranej postavy. Dieťa hovorí za niekoho iného, a tak sa úplne prirodzene odbúrava strach z toho, čo a ako povie; dáva do toho kúsok svojej duše, svojich detských skúseností. Pomocou rozprávky sa dieťa prirodzenejšie a rýchlejšie stotožňuje s myšlienkami, činmi rozprávkových hrdinov. Rozprávka má v sebe úžasnú moc ovplyvniť myšlienky a konanie dieťaťa. Môžeme mu prezentovať citlivý prístup ku všetkému živému - k ľuďom, zvieratám, rastlinám a prírode. Tak sa múzeum stáva atraktívnym miestom pre zážitky a neformálnu výchovu malého návštevníka. Ako sme už spomenuli, láske k prírode treba vychovávať už od útleho veku, a tak v duchu tejto myšlienky múzeum prišlo s rozšírenou ponukou - hrať bábkové divadlo, učiť sa vodiť bábky a skúšať prvé tvorivé krátke rozprávky nielen v priestoroch múzea, ale priamo v materských či základných školách. Potešilo nás, že hlavne škôlkári, ktorí by mali problém s cestovaním do mesta, prípadne by to bola pre nich finančne veľmi náročná záležitosť, uvítali naše „bábkové návštevy“ a hromadne sa objednávajú, až je niekedy problém zladiť všetky požiadavky.

Veríme, že v dňoch Envirofilmu zavítate do expozíčných priestorov Bábkového salónu ŠVK - Literárneho a hudobného múzea a sami si vyskúšate ako vodiť bábky. Dáte sa tak „vtiahnuť“ do rozprávky, do sveta fantázie, do sveta, kde vždy dobro zvíťazí nad zlom. Tešíme sa na vašu návštevu a želáme vám veľa krásnych zážitkov.

Mgr. Mária Lásková

ŠVK - Literárne a hudobné múzeum B. Bystrica

Súťažný film Envirofilmu 2007

Pik a Nik (Slovensko), autor: Martin Snopek

Chlapec Pik a dievčatko Nik sa vybrali so svojím psikom na výlet k moru. Keď prídu na pláž, Pik a psík sa radostne vrhnú do vln. Nik ale nevie plávať, a tak radšej zostane na brehu. V okamihu, keď sa jej kamaráti ocitnú v nebezpečenstve, prekoná dievčatko svoj strach a pustí sa do boja o ich záchranu.

Spomienka na Mikuláša Kováča

Nezabudnuteľný básnik a človek Mikuláš Kováč sa narodil i umrel v máji (18. 5. 1934 - 26. 5. 1992). Tohto roku je to teda už 15 rokov, čo ho nemožno osobne pozdraviť. Osobitne Banská Bystrica v ňom stratila jedinečný umelecký šperk, ktorý však napriek nezvratnému odchodu stále žiari a nabíja energiou ľudskosti, krásou slova i inte-

lektu. „Miki“, ako ho priatelia oslovovali, mal nadovšetko rád ľudí, umenie, ale aj prírodu so všetkými jej krásami a premenami. Jeho poézia a ďalšie diela dávajú odpovede na nejednu aktuálnu otázku, čo s našim vzťahom k životnému prostrediu. Stačí si napríklad spomenúť na jeho námet k Jakubiskovmu filmu Postav dom, zasad' strom.

Mesto nezabúda, veď jeho pamiatke venuje festival Literárna Banská Bystrica, jeho meno nesie Verejná knižnica Mikuláša Kováča, pribudlo aj Gymnázium Mikuláša Kováča a najnovšie i Ulica Mikuláša Kováča. Svetlo sveta uzreli i nové edičné tituly s jeho poéziou či o jeho živote a tvorbe. Pripomeňme si preto pri tejto príležitosti napríklad úžasnú báseň, ktorú často recitujú interpreti na slávnostiach:

Táto krajina

*Táto krajina
pripomína babkinu truhlu:*

*Otvoríš ju a zrazu ti v srdci zavonia
materina dúška
suchý kvet lily a majorán*

*Táto krajina
pripomína chrám:*

*Chorál o človeku
znie v nej bez prestania*

*Studničky na jej medziach
sú plné chladnej svätej vody
vysoko na horských lúčach
v gotických vežiach zelených katedrál
nežné spieže oviec zvonica
a vôňa rumančeka
lahučká ako závoj svadobný
potichu klesá do údolia*

*Táto krajina
pripomína chrám*

*V pásiku modrých dymov nad dedinou
vonia živica -
vrchársky tymian*

*Keď vchádzaš do tejto krajiny
chcel by si pokľaknúť ukloniť sa po pás
a srdcom zabúchať na dubové dvere
ale je to darmo: dvere sú otvorené
a spoza nich ťa víta ľudský hlas:*

*Nekľakaj! Veď si jeden z nás! A nie si v kostole!
Chlieb a soľ ťa čaká na stole.*

PaedDr. Jana Borguľová

ŠVK - Literárne a hudobné múzeum
Banská Bystrica

Pozvánka do kina

Neprijemná pravda Al Gora

Americký film režiséra Davisa Guggenheima *Neprijemná pravda* (An Inconvenient Truth) nakrútený podľa putovnej prednáškovej show bývalého amerického viceprezidenta Al Gora s komentárom odborníka na klimatické zmeny prof. Milana Lapina, štátneho tajomníka MŽP SR Jaroslava Jadaša a hovorcu Greenpeace na Slovensku Juraja Rizmana je súčasťou tohtoročného programu Envirofilmu vo všetkých festivalových mestách.

Všetci sedíme na časovanej bombe. Pokiaľ majú pravdu pesimistické hlasy predstavované väčšinou svetových klimatológov, máme približne desať rokov na to, aby sme odvrátili ekologickú katastrofu nedoziernych rozmerov, ktorú by sprevádzalo extrémne počasie a ktorá by nenávratne zmenila tvár našej planéty a život na nej. Pokiaľ vás táto informácia zarazila, určite vás zaujme hit filmového festivalu v Sundance, *Neprijemná pravda* režiséra Davisa Guggenheima, ktorý na poslednom udeľovaní najprestížnejších filmových cien získal dvoch Oscarov v kategórii dokumentárnych filmov.

Film popisuje zanieteny súboj jedného muža s mýtami a nepravdami obklopujúcimi fenomén globálneho otep-

ľovania a jeho návod na únik zo slepej uličky. Tým mužom je bývalý americký viceprezident a „bývalý budúci prezident Spojených štátov“ Al Gore, ktorý po neúspešných prezidentských voľbách v roku 2000 presmeroval kormidlo svojho života v ústrety záchrane planéty pred nezvratnými zmenami. Film zaznamenáva jeho „putovnú show na tému globálneho otepľovania“, v ktorej dokáže byť zábavným, úprimným a strhujúcim rečníkom, ktorý chce svojím varovným posolstvom vyburcovať čo najviac ľudí. Napriek nezáujmu médií Gore svoju unikátnu show predstavil už vo viac ako tisíc prednáškových sálach po celom svete. „Hneď ako som uvidel jeho prezentáciu, vedel som, že by sa mohla stať základom úžasného filmu,“ hovorí producent *Neprijemnej pravdy* Lawrence Bender. Gore veľmi rýchlo pochopil, aký potenciál sa skrýva v možnosti predniesť svoje varovanie celému svetu prostredníctvom filmu a bez váhania s týmto nápadom súhlasil. V osobe Davisa Guggenheima našla produkcia režiséra, ktorý dostal veľmi zložité úlohu – previesť statickú prednášku do filmovej reči. „Každý filmár sníva o silnom

namete tak, že ho okamžite pohltí a prinúti nakrútiť o ňom film. Ja som to vďaka tomuto projektu zažil,“ tvrdí Guggenheim. Jedinú obavu mali tvorcovia z toho, ako prijmu diváci do istej miery kontroverzné spojenie „bývalého budúceho prezidenta Spojených štátov“ s celosvetovou klimatickou krízou. Film *Neprijemná pravda* mal premiéru v roku 2004 na nezávislom filmovom festivale v Sundance, kde ho publikum odmenilo a ohodnotilo búrlivým „standing ovation“ (ováciami v stoji), ktoré rozptýlili tieto obavy. Podobný úspech tvorcovia zažili aj pri odovzdávaní Oscarov. Autentickejší snímky napomohla aj sama príroda. V priebehu nakrúcania totiž Spojené štáty postihla najväčšia katastrofa v ich moderných dejinách – hurikán Katrina. Tvorcovia tak získali nielen atraktívne zábery, ale tiež pádny argument pre svoje tvrdenia. „Niektoré pravdy sa zle počujú, pretože vo chvíli, keď si ich pripustíte a uznáte, že na nich niečo je, viete, že sa budete musieť zmeniť. A zmena môže byť dosť neprijemná,“ hovorí Al Gore.

(Zdroj: Bontonfilm)

Vesmír v environmente, environment vo vesmíre

„Na počiatku stvoril Boh nebo a zem“ (prvá veta z Genesis). „Nebo a zem sú spravodliví. Nechávajú všetko živé zomrieť.“

(Majster Lao-c', 6. - 5. storočie pr. n. l.)

Ekologická nerozlučnosť zeme a neba

V čase, keď americký botanik a esejista H. D. Thoreau (1817 - 1962) prvý raz použil pojem ekológia, ktorý o 9 rokov neskôr zdefinoval a pre vedu zaviedol nemecký biológ E. H. Haeckel (1834 - 1919), ešte si asi nikto neuvedomil jej vesmírnu súvislosť. Väčšiu pozornosť vesmírnym vplyvom na biosféru nevenovali ani francúzsky astronóm a filozof C. Flammarion (1842 - 1925), V. I. Vernadskij (1863 - 1945) alebo Škót T. O' Riordan, keď rozvíjal teóriu environmentalizmu (*Environmentalism*, 1976). Unikajú nám hlbšie súvislosti radiačnej ekológie a ekológie vesmírnych letov, ktoré uviedol spolu s G. D. Cookeom už v rozšírenom vydaní Základov ekológie (*Fundamentals of Ecology*, 1971) svetoznámy americký ekológ E. P. Odum. V bežnom živote sa nepýtame: „Odkiaľ sme získali schopnosť vnímať okolitý alebo vzdialenejší priestor, okrem potrieb každodenného konzumu, a zamýšľať sa nad jeho dlhodobými a podstatnými vplyvmi na človeka a ostatné organizmy?“ Podvedome odjakživa pociťujeme len nad hlavami nebo a pod nohami zem, božstvá - sumerské AN a KI/GE, grécke Úranos a Gáia/Gé, čínske Tchien/Šang Ti a Tchu-ti, egyptské Nút a Geb, japonské Izanagi a Izanami, maorské Rangí a Papa, jorubské Olodumare a čierna Oduduwa, aztécke Tlaloc a Coatlicue, indické védské Dyaus Pitar a Pršni alebo Prthiví... (Ne)verili sme, že z neba zemi vládli babylonsko-akkadský Ellil/Il Šamé, egyptský Ammon/Amen, etruský Tin, foinický Baal-Šamin, chetitiský Taru, churritský Tešub, perzský Ahura Mazda, grécky Zeus, rímsky Iuppiter, germánsky Ódin, írsky Dagda, slovanský Svarog, židovský Elóhím/Ymvh/JHWH (Jehowah/Jahwe), mayský Hunab Kú, hinduistický Indra, dogonský Amma, masajský Ngai, dakotský Wakan, austrálsky Baiame alebo Daramulun. A možno nad nimi védsky architekt vesmíru - tvorivá sila prírody Tvastar alebo stvoriteľ Prajapati/Puruša (neskoršie ako Brahma) a za ním podľa taoizmu stelesnenie vesmíru Phan Ku, aztécke vesmírne Ometeotl alebo podľa Polynézanov vesmírna prázdnota Te Kore. „Nebesá existujú od večnosti do večnosti“ (A. Einstien).

Biosféra a človek - produkty zeme a neba

Na rozhraní vesmírnych/prírodných celkov - neba a zeme - už tisíce rokov žijú v biosfére ľudkovia v „mikrovesmíre“ DNK s geneticky zakódovanou obavou pred ich všemocnosťou a nekonečnosťou, ktorú sa márne pokúšajú prekonať ilúziou odprírodňovania. Týchto dnes už miliardy človečikov - malých a veľkých, svetlých a tmavých, starých a mladých, silných a slabých, bohatých a chudobných (každý v mravčej usilovnosti alebo v parazitickom ošiali) sa naivne presvedča alebo podprahovo mylne verí v trvalosť, neohrozenosť a ojedinelosť nášho životného prostredia (environmentu) vo vesmíre a podľa toho sa vo svojej bohorovnosti k nemu aj nezodpovedne správa. I keď už dávnoeký synovia Slnka (solarizácie Najvyššej bytosti), vyznávači solárneho kultu sumerského Utua, akkadského Šamaša, egyptského Ra/Hóra alebo Atona, perzského Mithru, indického Súrju, japonskej Ameterasuó-mi-kami, gréc-

keho Héliu, rímskeho Sola, slovanského Svarožica, aztéckeho Tonatiuha, ale aj čínski, mayskí i grécki učenci, vedeli, a dnes i my všetci vieme, že náš život závisí od snečného žiarenia, avšak širšie súvislosti vzniku, vývoja a existencie života organizmov v environmente a závislosti od neho, no ešte viac vzniku, vývoja a existencie environmentu ako podmienky života na Zemi a vo vesmíre, nám akosi stále z pozornosti unikajú. Obrázne povedané, nestačí iba označiť reálneho Buddha za nereálneho Čakravartina/Svetovládcu a toho nezmyselne stotožniť so slnkom. Venujeme im pritom len nepatrnú pozornosť oproti hviezdíčkam filmového, hudobného, športového či iného neba, ktoré väčšinou zhasinajú už pri „úsvite“ alebo pri „súmraku“ mysle do zabudnutia aj u členov ich fan-clubov. Miznú ako „lietavice“, aby ich na okamih nahradili nové a nové prelietajúce celebrity. Kým sa nedusíme, netrpíme nedostatkom vody a potravín, neochorieme a neumierame na tzv. civilizačné choroby a dokážeme zabezpečovať vlastnú reprodukciu; kým naša environmentálna bezpečnosť neprekračuje stupeň okamžitého alebo zjavného ohrozenia života nás a našich najbližších (širšie populácie obce, regiónu, štátu, kontinentu a sveta), vnímame len svoj „minivesmír“, prevažne s radovánkami a strádania nepodstatného charakteru, ktoré zaslepené v žiari reklám a temnote dogiem, alebo počas chlebohier servirovanej demagógie a ciest za ilúziami zbytočných (falošných) hrdinstiev, považujeme za najdôležitejší zmysel a základ života. Podľa M. Twaina (*Listy zo Zeme*) „*Ľudia sú všetci šialení, všetky ostatné tvory sú šialené. Zem je šialená, aj sama Príroda je šialená*“. Neprekonaný globálny infantilizmus, neasketický hedonizmus a ničivý militarizmus stále bránia rozlíšiť skutočné hodnoty, pochopiť environmentálnu situáciu a našu pozíciu v nej, prioritnú potrebu a absolútnu dominanciu environmentálnej bezpečnosti, ktorú nazývame aj „anjelom strážnym“ alebo „božským dobrodením“ na okraji raja - environmentálnej vhodnosti (vytvorenia a vytvárania pre ľudstvo i jednotlivca vhodného environmentu). „*Najväčším žijúcim stvorením na Zemi je Zem sama*“ (J. E. Lovelock).

Ohrozený environment medzi zemou a nebom

Väčšina z nás si nekladie denne a možno ani raz v živote otázku: „Čo podmieňuje vznik a existenciu života, životného prostredia na Zemi, možno aj celej biosféry na iných vesmírnych a zavesmírnych telesách?“ Zánik života, environmentu a biosféry na Zemi ani nepripúšťame, prípadne len zamieňame alebo spájame so smrťou - individuálnou alebo hromadnou, pri nejakej prírodnej pohrome alebo pri človekom spôsobenej environmentálnej havárii až katastrofe, ku ktorej pritom mylne neradíme vojny, okupácie, vyhladzovanie národov, teroristické akcie a násilnosti na obyvateľoch - akékoľvek porušenie environmentálnej bezpečnosti. Skepticky sa ešte väčšina z nás pozerá napríklad na klimatické zmeny a ich možné dôsledky. Neveríme, že môžu nastať, kým nenastanú. Vidíme alebo hľadáme nepriateľa len v dosahu našej moci a tieňa, pričom dnes už vieme, že klimatické zmeny tisícásobne viac ohrozujú ľudstvo než terorizmus, ktorý preto netreba marginalizovať. Koľko však vydáva ľudstvo prostriedkov na zbrojenie a protiteroristické opatrenia a koľko na obmedzenie klimatických zmien? Mnohomiliardový nepomer. Opýtajme sa: „Načo bude ľudstvu ten nahromadený arzenál zbraní v dobe prejavu dôsledku klimatických zmien a nástupu preferencie riešenia environmentálnych problémov pred inými?“ Na odvrátenie hrozby terorizmu, na obratnosť schopnosť obsadených zvyškov environmentu alebo na boj o ich zabratie národmi, ktoré prišli o svoje životné podmienky (možno analógie dávnoekkej expanzie „morských národov“ a príchodu „bielych bohov“ do Ameriky a Oceánie)? Predpokladáme, že niektorí zo 6 - 8 miliárd ľudí, ktorí ich ešte budú mať, len tak z číreho altruizmu uvoľnia svoj environment tým, ktorí ho stratili pod morskou hladinou alebo v púšti, nedajbože sekundárne v prostredí zamorenom rádioaktivitou. Kto vyzve obyvateľov malých ostrovných štátov: „Nech sa páči, pod'že bývať k nám“. Kto povie Holanďanom, že sa s nimi pomestí vo vlastnom štáte, napríklad na možno ešte úrodných slovenských nížinách, ktoré už v tom čase asi nebudú vyzerať ako dnešné Záhorie, Podunajsko a Potisie. Kam sa presťahujú Dáni, prosperujúci Íri alebo Malťania z os-

trova, kde najvyšší kopec údajne tvorí skládka odpadu. Presfahuje svoje sídlo Európska únia, keď sa Belgicko ocitne v environmentálnej kríze? Stanú sa Paríž a Vatikán prímorskými prístavmi pre utečencov? Kde vysťahujú New York, Dublin, Lisabon, Helsinki, Štokholm, Rigu alebo Sankt-Peterburg/Petrohrad? Stane sa z neho Podvodouhrad? Určite sa scvrkne aj Pyrenejský polostrov. Talianska čižma sa zmení na taliansky obuvák. Egejské ostrovy prestanú vítať turistov, obdobne ako Srí Lanka, Maldivy Seychely, Indonézia, ostrovy Karibiku a iné atraktívne destinácie. Zmenší sa nielen Japonsko a Nový Zéland. Skleníkový efekt neovplyvní len vodný režim, ale aj všetku biotu a ekosystémy. Aké dôsledky môže mať rozrušenie ozónovej vrstvy a odkrytie Zeme kozmickým žiarením? Pritom viditeľná, no najmä neviditeľná hrozba z vesmíru sa môže spojiť s hrozbou zo Zeme a aj sama o sebe sa stáva realitou. Rozsah katastrofických zmien na Zemi vplyvom kozmického žiarenia by si asi nedokázal predstaviť ani jeho objaviteľ V. F. Hess (1883 - 1964). Zrejme by nešlo len o globálny atak na ľudstvo, ale o ohrozenie existencie života na Modrej planéte vôbec. „*Slnko môže striedavo prosperovať a škodiť*“ (Knihá Henochova, 41/8).

Koniec života medzi zemou a nebom

Usmejeme sa nad prognózou starých Mayov veštiacou katastrofálne zemetrasenie súčasného veku, ktorý podľa nich začal 12. augusta 3114 prnl. a skončí onedlho 22. decembra 2012. Priateľnejší sa nám vidí vzdialenejší armageddon – vyhynutie ľudstva do 31. októbra 2 252 006 nástupom doby ľadovej, ktoré predpovedala v roku 2006 skupina európskych geológov a paleontológov pod vedením J. Van Dama z Utrechtskej univerzity. Chýbali v nej zrejme astronómia, klimatológia, ekológia a environmentológia, ktorí by upozornili, že už oveľa skôr nemusíme prežiť oteplenie alebo iné zmeny nášho environmentu. Kto vie dnes povedať, kedy zanikne na Zemi biosféra alebo aspoň v akom stave ohrozenia sa nachádza? S touto otázkou sa asi prvý raz na Slovensku zaoberá knižočka od V. N. Jagodinského pod názvom *Vesmírny pulz biosféry* (vydaná roku 1979 Slovenským ústredím amatérskej astronómie v Hurbanove), ktorá komplexnejšie rozoberá z astronomicko-ekologicko-environmentologického hľadiska podmienky existencie biosféry (environmentu a života). Avšak, aké vnútorné alebo vonkajšie vplyvy ju ohrozujú, prípadne, ako a kedy jej zmeny ohrozia ľudstvo, konkrétnejšie a detailnejšie neuvádza. Asi to nedokážeme určiť ani dnes. Jedno však vieme naisto: Nemôže prežiť svoje životné prostredie. Biosféra môže prežiť ľudstvo, ale ľudstvo nemôže prežiť biosféru. A ďalší environment vo vesmíre zatiaľ ostáva nielen nedostupný, ale aj nami neobjavený. Napriek vysielaným signálom vesmír neodpovedá, i keď fantázie o mimozemšťanoch a ich životných formách a podmienkach, alebo o (ne)personifikovaných množstvách najbožskejších i menej božskejších bohov a polobohov (aj medzi nami) a ich prisluhovačov, nepoznajú vesmírne hranice. „*Skaza sveta... pod nebom bude krutý, neuhasiteľný oheň... I hviezdy sa žiarom plameňov rozplynú, akoby neboli stvorené, a nebeská klenba kvôli nedostatku vody zanikne, akoby nebola stvorená... A potom sa rozplynie všetko tvorstvo*“ (Sv. Peter asi 64 n. l. /2Pt 3.10).

Snaha o ohraničenie zeme a neba

Preknanie hraníc nášho životného prostredia, či na pólach, vrcholoch Álp alebo Himalájí, na dne oceánov alebo vo vesmíre, nás stále lákala a dodnes fascinuje.

Víziu jeho zväčšenia, spojenú s entuziazmom rozširovania poznania, možno označiť za túžbu priblíženia sa k Bohu, k silám univerza, ktorých sme produktom a zároveň na Zemi už aj ich samovražednou súčasťou. Živým prvkom prírody, ktorý dokáže v nej meniť nielen environment ľudstva, ale aj väčšie životné prostredie všetkých organizmov - globálny environment, závislý od umiestnenia Zeme v planetárnej sústave a jej postavenia vo vesmíre. A ten všetok úžas sa nachádza, resp. mal by sa nachádzať, v nejakom systéme, v ktorom sa vesmír stáva iba jeho subsystémom alebo prvkom. A čo ak aj tento megasystém je len subsystémom ešte väčšieho systému? Ak podľa britského fyzika S. Hawkinga vesmír pozostáva z 11 dimenzií, z koľkých dimenzií sa skladá sústava vesmírov v takomto systéme a v sústave takýchto systémov, ktoré sa logicky stávajú subsystémami prvého rádu takéhoto megasystému. Ak vesmír definujeme ako všetko, čo existuje – všetok čas a priestor, vrátane hmoty a energie v ňom, v čom vznikol počas Veľkého tresku (Big Bang) pred 13,7 miliardami rokov? V nepriestore? Keď Veľký tresk budeme považovať za rozpínanie sa priestoru, tak by logicky muselo ísť o vznik vesmírneho priestoru v nejakom priestore. A dokážeme vôbec logicky rozmyšľať, alebo sa iba nazdávame, že všetko musí mať našu logiku, vychádzajúcu zatiaľ len z poznania nášho environmentu (chrústa na zelenom liste ako súčasti konára stromu niekde v lese), ktorý pritom úplne nelogicky konzumujeme a likvidujeme. Ak sa tak stane, tak sa už nikdy nedozvieme, čo bolo pred Planckovou érou. Vieme s istotou povedať, čo nastalo po nej? Boh pred ňou a po nej alebo jeho meniaci sa vízia vo vývoji kultúr. Kde máme hľadať kolísku našej existencie a kolísku existencie božského environmentu ako nositeľa života vo vesmíre? Kde skončí rozpínavosť vesmíru ako ju uviedol americký astronóm E. P. Hubble (1889 - 1953) a kedy v rámci nej, nielen v trende netrvalo udržateľného rozvoja, trvalo skončí existencia životného prostredia na Zemi alebo na inom vesmírnom telese – environmentu vo vesmíre? Čo keď len začne? S nami alebo už bez nás? „*Zem nepotrebuje nové kontinenty, ale nových ľudí*“ (J. Verne).

Environmentálny sen na rozhraní zeme a neba

V snahe pochopiť dimenzie neba a zeme som mož-

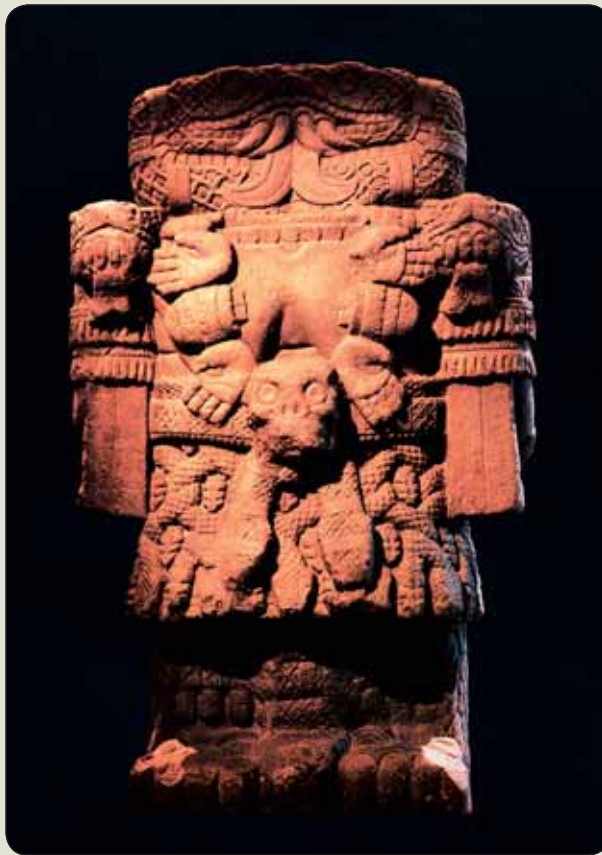
no naivne alebo nezasvätené, ale určite v ekologických súvislostiach, sníval svoj environmentálny sen ako biblický Jákob o nebeskom rebríku a bráne nebeskej na mieste Luz (Bétel), hľadiac s rozšírenými zreničkami na nedozerné nočné vesmírne výšiny nad Saharou. Niekoľkonásobne väčšie množstvo voľným okom viditeľných hviezd než u nás doma ma chvíľami privádzalo do akéhosi duševného tranzu – stiesňujúceho makroúžasu. Žiarivé bodky vedľa nejasných svetielok, ktoré sa možno nachádzajú bližšie. Miliardy iskričiek bohyně Nút. Zažihané, planúce alebo zhasínajúce v nekonečnom a neprebádanom vývoji. Možno už iba odrážajúce svetlo ako Mesiac vo fialkastom šerosvite nad obrysom neďalekej stolovej hory. Rozohriaty červenkastý piesok mi postupne chladol pod chrptom a Zem začala intenzívnejšie vyžarovať svoje teplo smerom k hviezdám. Od skalnatého horizontu po náprotivný obzor dún najväčšej púšte, na ktorej ešte donedávna pulzoval život. Citeľné vnímanie zmeny teploty viedlo k uvedomeniu si vlastnej polohy tvoriacej mikrohranicu medzi neživotným prostredím saharkej púšte a (ne)životným prostredím milióny kilometrov až tisíce svetelných rokov vzdialených planét, hviezd a galaxií. Tak ako ju denne tvorí každý z nás - medzi niečím a ničím, medzi ničím a ničím, až sa začnete vznášať ako Gilgameš, ET.AN alebo Henoch k trónu ANUa, proti ktorému Zeus sídliači na Olympe a odchovaný v jaskyni na Kréte, predstavuje len vyslaného enviroslužobníka malého formátu ohraničeného zemského environmentu s kompetenciou iba pre helénsky svet (Jupitera po hranice Rímskej ríše, Ptaha alebo Ammona po hranice Egypta, Itzamnu po pobrežie Yucatanu, Viracochu od Pacifiku po končiare Ánd, Alaha po hranice rozšírenia islamu...). S očarenou myslou a snahou dovidieť za vnímateľný svet. Bez Galileovho ďalekohľadu. Vidinou, ktorú v sebe skrývame. Každý ako malý alebo veľký astronóm, mladý alebo starý environmentalista. Galileov sen, ktorý môžete stokrát odvolať a tisíckrát v sebe poprieť, ale nedokážete sa ho zbaviť. Náš prízemný mozog stále bude rozlišovať svetlo a tmu, deň a noc, úsvit a súmrak, Slnko a Mesiac. Kým dokážeme otvoriť oči a vnímať náš environment, sledovať vplyvy z vesmíru na jeho stav a vývoj a na život v ňom. Cítiť teplo a zimu, sucho a mokro, ticho a hluk,

vôňu a zápach, nasýtenosť a hlad, napojenosť a smäd, čulosť a únavu, nehu a surovosť, blaženosť a bolesť, jemnosť a hrubosť, krásu a škaredosť, pravdu a lož, veľkosť a malosť, otvorenosť a pokrytectvo, šťastie a nešťastie, nádej a beznádej, radosť a smútok, lásku a nenávisť, ako javy nášho bytia v životnom prostredí (raji), ktoré zanikajú s nebytím a s neživotným prostredím (peklo). Prežiť dostatok a biedu, vzostupy a pády, spravodlivosť a krivdu, mier a vojnu, dobro a zlo, život a neprežiť smrť. Byť na Zemi a zároveň zalietat' k hviezdám. Nielen perami spisovateľov (aj nefantastov), veršami básnikov, štetcami maliarov, projektmi konštruktérov, prístrojmi meteorológov, raketami kozmonautov... Aj roľník zahľadený pri pluhu do zeme sníva svoj planetárny – environmentálny sen. Vízia plodov Zeme ho ženie cez pot na Slnkom ožehutej tvári k viere v jej schopnosť plodiť život. Verí v produkciu jej environmentu podmienenú chlorofylom, slnečným žiarením, vhodnosťou klímy, dostatkom vlhky, úrodnosťou pôdy. Bojí sa desiatich egyptských morových rán. Necíti božskú ochranu svojho konania i vlastného života ozónovou vrstvou, smrtonosné vplyvy kozmických žiarení a nebezpečným častí žiarenia blahodarného Slnka. Vníma však existenciu hviezd, ktoré začínajú blikať, keď večer usadá s nekonečnou múdrou nevedomosťou, aby vyčkal brieždenie, keď sen noci vystrieda sen nového dňa – sen o úrode z roka na rok v periódach zabúdaných alebo už pomaly neplatných pranostík, vychádzajúcich z (ne)dlhodobých pozorovaní neba a zeme a zdedených od starých otcov, ktorí ich počuli od svojich dedov. Vzáya „ekologických bohov“ - Dumuziho, Tammúza, Béla, Telepinuša, Hadada, Mina, Usíra, Rudra; prípadne nevedomky možno práve polynézskeho „pohanského“ boha svetla, dňa a lesa Tanemahuta. „Človek nemôže úplne vidieť seba samého mimo ľudstva, práve tak ako nemôže úplne vidieť ľudstvo mimo život a život mimo vesmír“ (P. Teilhard de Chardin).

Pohľady zo zeme do neba

Začínáme veriť, že môže existovať životné prostredie a s ním aj život na iných planétach mimo našej slnečnej sústavy, pričom nechceme veriť, že na našej Modrej planéte môže zaniknúť aj naším vplyvom. Ani tomu, že životné prostredie sa môže zmeniť na neživotné prostredie – nielen v miestnom a regionálnom, ale aj v globálnom rozsahu. Krehká rovnováha (ekologická stabilita) a milióny rokov tvorenej podmienky umožňujúce vznik, existenciu a vývoj rôznych foriem života od vírusov po vyhynutých brontosaurov a likvidované veľryby, od euglén a machov po sekvojovce, od šimpanza po (ne)rozumného človeka, sa nám zdajú samozrejmosťou – trvalou planetárnou danosťou tak, ako zdanlivo vychádzajúce a zapadajúce hrejivé Slnko, uz nohou N. Armstronga 21. júla 1969 dosiahnutý Mesiac a miriády hviezd, ktoré nás od detstva ohurovali svojou vzdialenosťou. Stali sa mierkou nekonečnej diaľky a naplňali v nás predstavu „neznáma“ – nepoznaného priestoru za hranicou našej mysle. Hľadiac do neba sme cez zadymené alebo farebné skielka sledovali zatmenia Slnka alebo Mesiaca, očakávali ohlásený prelet kométy so žiarivým chvostom, nadchýnali sa pestrofarebnosťou spektra dúh, schovávali sa pred životodarným lejacom alebo ničivým krupobitím, báli sa hromov a bleskov, modlili sa k bohom a prežehnávali pred satanom. Dobré s nami a

Bohyňa zeme Coatlicue

zlé preč. Sledovali sme tmavé mračná alebo snehobiele oblaky bizarných tvarov, putujúce k obzoru nad ďalšie dediny a mestá, vzdialené krajiny a moria – k cieľom ich premien a zániku (zdanlivý chaos ako nebeský systém). Asi každý z nás zatúžil aspoň na chvíľu letieť s nimi po hranice nášho životného prostredia i trochu ďalej (za hranice nášho poznania). Detinsky sme pozerali vozvysok (to vieme), či neuvidíme Lajku, Gagarina, Titova, Glenna alebo Tereškovú. Priznajme sa, že pri lete Apolla 11 sme občas mrkli aj na Mesiac. Koncom leta sme ako deti na vyjasnenej oblohe často pozorovali „padajúce hviezdy“ – meteoroidy tvoriace svetelné efekty/meteory pri prelete atmosférou. Mihli sa na nočnej oblohe takou rýchlosťou (cca 250 000 km/hod.), že sme ani nestihli vysloviť nejaké želanie, ako nám to radili babky. Vyčkávali sme a snažili sa skrátiť čas medzi zrakovým vnemom po spozorovaní skutočnej lietavice a kreatívnym nápadom sformulovanej túžby na dobu jej viditeľnosti. Márne. Svetelné úkazy stále zmizli rýchlejšie, avšak nádeje ostali a stali sa z nich predsavzatia – ciele našich životných stratégií, koncepcií a snažení. A tak kamenní alebo kovoví „návštevníci z vesmíru“ nechtiac ovplyvnili naše skutky. Niekde dopadli na Zem a zmenili jej povrch, tvoriac krátery (napríklad najväčší zatopený Manicouagan v kanadskej provincii Quebec o priemere cca 100 km, Barringerov kráter v Arizone o priemere 1,2 km a hĺbke 183 m vytvorený „štyridsaťnásobnou Hirošimou“). Státisíce dopadli na Mesiac, kde kráter Clavius dosahuje priemer 233 km a hĺbku 3 600 m. Mračíme sa pri slovách Tiamat, Nibiru a Kingu. Dodnes s určitou nevieme, aké zmeny v biosfére spôsobili kontakty s vesmírnymi telesami. Čo spôsobili dopadom do oceánov len dedukujeme s predstavou „veľkých ohňov“ alebo jednej, prípadne viacerých „veľkých potôp“ so záchranou zvyšku genetického potenciálu Zeme možno na tej istej inak pomenovanej lodi su-

merského Ziusudru (MA.GUR.GUR), akkadského Utnapištima (Tebitu), babylonského a asýrskeho Atrachasisa (Tulili), hebrejského Nóacha alebo biblického Noa (Tzotelet/Teba) s navigátorom Puzurom-Amurrim alebo bez neho, s holubicou prinášajúcou ratolesť alebo s múdрым havranom. „Keď sedem dní a sedem nocí sa valila záplava cez zem Sumer a vetry ničiace zmietali člny na zdvihnutých vlnách, tu svitlo slnko a zasvietilo na nebo i zem. Ziusudra v člne urobil otvor a slnko preniklo doprostred lode. Kráľ Ziusudra sklonil sa pred bohom Utuom... Pri bytí ANa a EN.LILa, pri bytí neba a zeme budete prisahať, k nebu a zemi budete pripútaní! Zvieratá nechali vystúpiť na zem a oni vystúpili. Ziusudra, kráľ, sklonil sa pred ANom a EN.LILom. AN a EN.LIL zahrnuli Ziusudru nehrou, život božský mu dali, k životu večnému, ako boha ho určili. Vtedy Ziusudru, vláďára, čo zvieratá i ľudské semeno zachoval, vo vzdialenej zemi, kde vychádza slnko, na Dilmune nechali žiť“ (z klinopisného fragmentu z 18. st. pr. n. l. uloženého v Pensylvánskom múzeu vo Philadelphii). Čo astronomicko-ekologickejšie k tomu dodať? Asi nič, len hľadať príčiny vo vesmíre, okolo nás v našom environmente a dnes už aj v nás. Už siedmy zasvätený patriarcha po Adamovi, Henoch, spísal synovi Metúšelachovi tieto poučenia: „1) pozerajte na nebo s jeho svetlami, ktoré sa neodchylujú od svojich dráh, ako každé vychádza a zapadá podľa svojho pravidla a podľa svojho času, aby neporušilo Boží poriadok. 2) pozerajte na zem v jej premenách, ako sa v nich od začiatku do konca trvalo prejavuje dielo Božie. 3) sledujte leto a zimu, ako je v zime celá zem plná vody a ako nad ňou plávajú oblaky zosielajúce rosu a dážď.“ (Kniha Henochova, kap. 2). A archanjel Urael/Uriel povedal Henochovi: „A teraz, môj synu, som ti ukázal všetko; zákony všetkých nebeských hviezd sú tu ukončené (kap. 79/1). Ďalej mi povedal: Henoch, pozoruj nebeskú tabuľu a čítaj, čo je na nej napísané, aby si porozumel všetkým veciam, jednej po druhej“ (kap. 81/1). Veľa sme však o našom environmente a jeho postavení vo vesmíre dodnes nezistili a ani nepochopili. Iba realita náhle zmeny environmentu 30. júna 1908 v okolí Podkamennej Tunguzky na Sibíri asi vplyvom dopadu úlomku Enckeho kométy (preskúmaná vedeckou expedíciou až roku 1927) upozorňuje na možnosti narušenia environmentálnej bezpečnosti v menšom-väčšom i globálnom rozsahu aj vplyvmi z vesmíru. Primárne i sekundárne. Z neba i zo zeme. „Na zem sumerskú udrela rana, človekom nikdy nevidaná: Takúto doteraz nikto nezažil a ani nikto neprežil.“

Pohľady z neba na zem ako do neba

Túžba pozrieť sa na Zem zhora lákala človeka oddávna. Uvidieť svoj environment zo stromu, skaly, kopca či z gréckeho Olympu alebo tibetskej Kailasy, z hory Sinaj alebo Fuji-Sanu. Zo vzduchu ako vták na anjelských krídlach (ako chudák Ikaros), na ohnivom letiacom voze (ako roztopašný Faethón), na Aladinovom lietajúcom koberci alebo na balóne Mongolfierovcov. Stále z väčšej výšky: „Houston, tu je základňa Tranquility. Orol pristál“ (20. júla 1969). Modul Eagle Apolla 11 a z neho na druhý deň vystúpili dvaja kozmonauti: „Je to len malý krok pre človeka, ale veľký skok vpred pre ľudstvo.“ Po nich do roku 1972 ešte päť dvojčlenných posádok ame-

rických kozmických lodí. Ľudia v neživotnom prostredí Mesiaca s pohľadom do návratu z neba na zem. Tak ako sumerskí pozorovatelia IGI.GI (TI.TA.AN – Tí, ktorí bývajú v nebi), na podporu Tých, ktorí prišli z neba na zem (AN.UN.NA.KI). Ako sumerský AD.AP z Eridu (*Legenda o Adapovi*) alebo ET.AN, s ktorým vzlietol orol do neba až Zem vyzerala ako koláč a more ako košík na chlieb (z 21. st. pr. n. l. podľa babylonského *Eposu o ET.ANovi*, trinástom kráľovi z Kiša, ktorý vraj vládol 1568 rokov a vzlietol do neba), Čang Tao-ling alebo ako EN.ME.DUR.AN.KI (Pán božských tabuliek o nebi a zemi), ktorého ako zbožného a bohmi milovaného princa a kňaza zo Vtáčieho mesta Sipparu (dnes Tell Abú-Habba) Šamaš s Adadam vzali na zhromaždenie bohov. „*Ukázali mu, ako pozorovať olej a vodu, tajomstvá ANUa, EN.LILa a EN.KIho. Dali mu Božské tabuľky s vyrytými tajomstvami neba a zeme.*“ Svoje astronomické pohľady z neba do neba uviedol vo svojej knihe Henoch/Enoch: „*A videl som, ako vychádzajú nebeské hviezdy, a počítal brány, odkiaľ vystupovali, a zapisoval som si všetky ich východy – u všetkých hviezd jednotlivo podľa toho, aký bol ich počet, meno, konjunkcia a poloha, i podľa ich období a mesiacov, ako mi to ukázal anjel Urael, ktorý bol so mnou. On mi všetko predviedol a pre mňa zaznamenal, pričom pri mene každej hviezdy popísal jej zákonitosti a začlenenie*“ (kap. 33/3-4). „*Kniha o dráhach nebeských svetiel, o postavení každého podľa ich tried, podľa ich moci a podľa ich období, podľa ich mien a ich miest pôvodu a podľa mesiacov, ktoré mi ukázal Urael, svätý anjel, ktorý ma sprevádzal a ktorý je ich vodcom*“ (ka p. 72/1). Po faraónovi Pepim I. („*Re z Atonu, prišiel k tebe tvoj syn. Pepi k tebe dorazil*“) aj faraón Tuthmose III. uviedol: „*Otvoril pre mňa brány nebies, doširoka roztvoril bránu ich obzoru. Vzlietol som na oblohu ako nebeský sokol..., aby som zahliadol tajomné veci v nebesiach... Bol som naplnený pochopením bohov.*“ A mnohí po nich zatúžili vidieť z neba Zem a za ňou tiež vesmír. Pohľad z druhej strany, ktorý pre nás ostáva pohľadom zo Zeme. „*Zmeraný bol čas, v ktorom sa mohli pozrieť k sieti hviezd, kde, bdejúc nad nimi, bohovia hľadeli na nich nadol; bohovia, ktorí sú zajatcami hviezd*“ (z mayskej knihy *Chilam Balam z Chumayelu*).

Astronómia, ekológia a environmentalológia ako vedy o zemi a nebi

Ak astronómii chápeme ako vedu o vesmíre (súhrne materiálnych javov v priestore a čase), ktorá sa zaoberá vznikom, vývojom, stavom, rozložením, pohybom a vzájomným pôsobením vesmírnych telies a ich sústav, potom ekológiu ako vedu, ktorá skúma vzťahy medzi organizmami a ich prostredím a inými organizmami (tiež geológiu, hydrologiu, klimatológiu, meteorológiu...), môžeme považovať za jej subsystem. Obdobne vedu o životnom prostredí – environmentalógiu, ktorá spolu s ostatnými vedami poskytuje poznatky pre rozvíjanie nového svetonázoru – environmentalizmu a na ňom založenú starostlivosť o životné prostredie – environmentalistiku. Pri tejto ľudskej aktivite, ktorá sa skôr či neskôr (vplyvom vyčerpania zásob neobnoviteľných prírodných zdrojov, nezabezpečením dostatočnej obnovy obnoviteľných prírodných zdrojov a absolútnym alebo relatívnym zmenšením environmentu a jeho zmenami) stane preferovanou až dominantnou, jednoducho nemožno oddeliť od seba alebo negovať vzťahy „život a životné prostredie – Slnko a slnečná sústava – vesmír“. Zaujímali nás oddávna, o čom svedčia v rôznych kútoch sveta dostatočne neprebádané a stále objavované zvyšky megalitických kultúr (napríklad v Európe, saharkej Afrike a na Blízkom východe, v Južnej Amerike od Kolumbie po Chile, v Severnej Amerike nielen v Mexiku), ktoré nasvedčujú, že astronomické i ekologické pozorovania posúvajú svoje počiatky z 3. tisícročia pr. n. l. do starších dôb rozvoja poľnohospodárstva a budovania prvých sídiel (gnómon sa zrejme používal už pred 7000 rokmi). Stále viac žasneme nad astronomickými, ekologickými a inými poznatkami heliocentricky zameraných Sumerov a Babylončanov (klinopisné texty prvej učebnice astronómie Mul apin zo 7. storočia pr. n. l. majú pravdepodobne sumerský pôvod z obdobia začiatku 3. tisícročia pr. n. l.), ktoré zapríčinili pretváranie environmentu nielen v Mezopotámii. Záznamy o existencii dvadsiatich planét našej slnečnej sústavy (vrátane Slnka a Mesiaca) a sumerský *Epos o stvorení (Enuma eliš*, tzv. Chaldejská Genesis z Ninive) nás udivujú tak, ako astronomické i ekologické poznatky starých Číňanov, Mayov a Egypťanov. Relatívne dlhá bola zatemnená cesta od Ču Konga (1100 pr. n. l.) a jeho nástupcov (napríklad

zostavovateľa prvého známeho hviezdneho atlasu Ši Šena zo 4. storočia pr. n. l.), Tála z Miléta (624 - 547 pr. n. l.), jeho žiaka Anaximandra (610 - 546 pr. n. l.), Anaximena z Miléta (588 - 525 pr. n. l.), Pytagora (580 - 500 pr. n. l.), Anaxagora z Klazomén (500 - 428 pr. n. l.), Filolaa (470 - 399 pr. n. l.), Demokrita z Abdér (460 - 370 pr. n. l.), Eudoxa z Knidu (408 - 355 pr. n. l.)... po M. Koperníka (1473 - 1543), ktorý spochybnil Ptolemaiovskú geocentrickú sústavu a vrátil nás spolu s nasledovníkmi ako G. Bruno (1548 - 1600), G. Galilei (1564 - 1642), J. Kepler (1571 - 1630) a ďalšími, na cestu nastúpenú v staroveku, keď Šan čaj ťing v *Knihe hôr a riek* (asi v 3. storočí pr. n. l.) uviedol medzi ekologickými poznatkami, že guľatá Zem má vychýlenú os. Mnohí sumerskí, egyptskí, čínski alebo mayskí astronómia boli zároveň nevedomky aj ekológmi, lebo skúmali vzťahy v ekosystémoch v biosfére, ale aj environmentalógi, lebo zisťovali a určovali vplyvy človeka na životné prostredie - jeho vlastné i ostatných organizmov. Znalosti (astronomické, ekologické, environmentálne...) ovplyvňovali spôsob správania sa človeka a celkovo jeho vývoj, vrátane prvých i následných zákonov, etických zásad a príkazní, príčin a výsledkov vojen a objavných ciest, náboženstiev, vzniku a zániku štátov a ríš, rozvoja poľnohospodárstva, remeselníckej a priemyselnej výroby, architektúry a stavebníctva, dopravy, medicíny... - kultúry ako celku. „*Všetci, ktorí uctievať to, čo nie je poznaním, vstupujú do slepej temnoty, a zase všetci, ktorí čerpajú pôžitok z poznania, vstupujú do ešte väčšej temnoty*“ (*Upanišády*).

Environmentálna bezpečnosť – podmienka prežitia na zemi pod nebom

Napriek všetkým poznatkom, ktoré sa týkajú environmentu (environmentálnej bezpečnosti), na miestach vyspelých civilizácií (aj ich zapríčinením) sa produktívny environment zmenil desertifikáciou na púšť. Svedčia o tom kresby a rytiny na Sahare v alžírskom Tassili N' Ajjer a libyjskom Tadrart Acacuse, zbytky sídiel v Sýrskej púšti, púšťach Arabského polostrova, Iraku a Iránu, v Thárskej púšti, v stredoázijskom Karakume a Kyzylkume i v juhoamerickej Atacame. Inde environment zaniknutých civilizácií zabrali pralesovité lesné porasty, napríklad selva na Yucatane, v Guatemale, Belize a Hondurase, ale aj na Maledivách a Novom Zélande. Mnohé staroveké sídla a objekty (stavby, bane...) boli zatopené alebo zničené zemetrasením alebo sopečnou činnosťou. Príroda menila človeka a človek menil prírodu, teda aj sám seba. Ľudstvo ako súčasť vesmíru. Gigantického neznáma, v ktorom sme len ako kvapka v mori alebo zrno piesku v púšti. Spoznávame okolité kvapky a zrnká – vesmírne telesá našej planetárnej sústavy ovplyvnenej gravitáciou a žiarením Slnka, ale čo sa nachádza na konci vesmírneho oceánu alebo púšte nevieme. A za tým koncom – nekonečnou vesmírnou hranicou? Možno naše myslenie, ktoré skúma, čo je za rohom poznania/nepoznania, nemáme správne nastavené. Stále totiž zisťujeme, že za ním sa nachádza ďalší takýto roh, a ďalší a ďalší, za ktorý sa chceme pozrieť z „detskej“ zvedavosti. A za ním? To je náš vesmír a naša cesta – púť k premene alebo ku koncu v ňom. Do nekonečného konečna. Donekonečna?

„*Potom som videl veľký, biely trón a Toho, ktorý sedel na ňom. Pred Ním unikla zem i nebo a ich miesta viac nebolo*“ (*Zjavenie Jána, 20, Koniec sveta*).

Súťažný film Envirofilmu 2007

Arabská púšť (Sýria), autor: Nabil R. Mahaini

Film o zvláštnom prostredí, o Arabskej púšti. To znamená Sahara, Rub al-Chálí (Púšť Zeme), Sinai a veľa rozsiahlych stepí. Tieto miesta, predstavujúce takmer 90 percent rozlohy arabských krajín, ovplyvnili celú intelektuálnu aj sociálno-ekonomickú arabskú históriu. Arabské krajiny dnes rovnako, ako aj iné časti sveta, čelia niekoľkým ekologickým nástrahám. Malý herecký krúžok prechádza cez púšte siedmich arabských krajín. Film je deklaráciou lásky, ale aj strachu a znepokojenia. Je o minulých, súčasných aj budúcich ambíciách a o snahe o lepší ekosystém, ktorý by mohol ochrániť ľudstvo pred nebezpečenstvom vyhynutia. Rozširovanie púšte je potrebné zastaviť.

RNRD. Jozef Klinda

Envirofilm v Detskej fakultnej nemocnici F. D. Roosevelta

Návštevy chorých detí na Detskej klinike Rooseveltovej nemocnice v Banskej Bystrici sa stávajú peknou tradíciou festivalu Envirofilm. Každoročne členovia medzinárodnej poroty navštevujú malých zvedavcov, ktorí kvôli svojej chorobe nemôžu byť osobne na tomto podujatí. Prichádzajú za nimi so svojimi zážitkami z vlastných dobrodružných ciest a s filmami, ktoré si spolu s nimi môžu pozrieť. Filmárov sprevádza vždy dobre naladený maskot festivalu Tatko Príroda (Miroslav Kaszpryk) a o dobrú náladu sa vie postarať „žraločí muž“, filmár Steve Lichtag, ktorý podvodnými historkami o morských tvoroch vie rozžiariť oči menších i väčších poslucháčov. Okrem rozprávania sa súťaží, premietajú sa filmy a rozdáajú sa darčeky. Tento rok sa malí pacienti môžu tešiť aj na slovenského cestovateľa dobrodruha a filmára hôr Paľa Barabáša, ktorý zavíta do tohto prostredia po prvýkrát. Určite bude zaujímavé počúvať zmes príbehov spod morskej hladiny a z výšok skalnatých štítov.

Slovenská agentúra životného prostredia spolupracuje s Detskou fakultnou nemocnicou F. D. Roosevelta a so základnou školou pri nemocnici už niekoľko rokov, a to nielen v priebehu festivalu. Pedagógovia tejto školy túto spoluprácu vítajú a oceňujú, pretože pracovníci SAŽP nielen deťom rozširujú vedné obzory, ale ich aj svojimi interaktívnymi podujatiami motivujú k starostlivosti o prírodu a životné prostredie. Títo žiaci vedia, že príroda si plným právom zasluhuje ochranu zo strany človeka, lebo ona je aj bude nevyčerateľnou studňou múdrosti pre všetko tvorstvo. Niekoľko ukážok z ich prác vás o tom isto presvedčí.

Náš strom

Je to už niekoľko rokov, čo pred našim domom zasadil môj starý ihličnatý stromček. Dnes je zo stromčeka veľký strom. Skrášľuje nám prostredie. Obdivujú ho dospeli, deti sa pri ňom hrávajú. Aj veveričky a vtáčiky majú z neho radosť.

Vždy sa tešíme na zimu, keď sú Vianoce a môžeme ho ozdobiť. Vtedy je najkrajší a tešia sa z jeho krásy všetci, čo okolo neho prechádzajú.

Nikola Burdíláková, 3. ročník
ZŠ pri DFNSP v B. Bystrici

Steve Lichtag spolu s ďalšími filmármi počas festivalu Envirofilm nezabúdajú ani na deti v banskobystrickej Rooseveltovej nemocnici a deti sa na návštevu filmárov vždy veľmi tešia... (Foto: A. Gudzová)

Časť prírody

Na svete je veľa stromov,
každý z nich má vlastný domov.
Delia sa na rôzne druhy,
no netvorí nikdy kruhy.
Každý strom mám veľmi rád,
je to dobrý kamarát.
Vyrába nám čistý vzduch,
veď to nie je žiadny duch.
Poskytuje drevo, kyslík,
buďte si tým všetci istí.
Potrebuje veľa vody,
aby tvoril časť prírody.
Za to sme mu vďační,
tak ho pekne chráňte začni.

Andrej Leitner, 9. ročník
ZŠ pri DFNSP v B. Bystrici

Človek a strom

Stromy, stromky, stromoradie
na kanape Micka pradié,
že tie stromy v našom sade
zavádzajú vo výhlade
a pre starú borovicu
nie je výhľad na ulicu.
Márne plače, dohovára,
nepresvedčí hospodára.
Zo starého orecha
že vraj nie je potecha.
Hospodár si hudie svoje,
že ver na jar krásne to je,
keď sa slivky, čerešne
podobajú neveste.
A tiež ešte neznamená,
že keď orech plody nemá,
bol by v sade navyše.
Veď v korune kolíše
hniezda malých speváčikov.
A hospodár si tiež zvykol,
že v horúci letný deň
príjemný je jeho tieň.
No a Micke poradil, že on by ver nelenil
a kanapu za konáre borovice vymenil.

Filip Králik, 6. ročník
ZŠ pri DFNSP v B. Bystrici

Radost' z vody...

**Váš dodávateľ
vodárenských služieb**

Stredoslovenská vodárenská prevádzková spoločnosť, a.s.
www.stvps.sk

Podtatranská vodárenská prevádzková spoločnosť, a.s.
www.pvsas.sk

Spoločnosti Stredoslovenská vodárenská prevádzková spoločnosť, a.s. a Podtatranská vodárenská prevádzková spoločnosť, a.s. sú členmi skupiny Veolia Voda, najväčšej vodárenskej spoločnosti na svete.

ENVIR FILM 2007

XIII. medzinárodný festival filmov o životnom prostredí

15. - 19. máj

PROGRAM

Sprievodný program festivalu súvisí s otvorením Medzinárodného roku planéty Zem 2007 - 2009
vyhlásenom divíziou vied o Zemi UNESCO

BANSKÁ BYSTRICA

11. máj 20.00 - 23.00

Pozvánka na festival - koncert hudobnej skupiny Desmod

Konzert spojený s ukázkami festivalových filmov
Námestie SNP

15. - 18. máj

Súťažná prehliadka filmov

15. máj 9.00 - 12.00, 18.00 - 21.00

16. máj 9.00 - 14.00 detská porota, 15.00 - 17.00,
18.00 - 21.00

17. máj 9.00 - 12.00, 14.00 - 17.00, 18.00 - 21.00

18. máj 9.00 - 12.00, 13.30 - 16.00 prehliadka francúzskych filmov, 18.00 - 21.00

19. máj 9.00 - 14.00 prehliadka víťazných filmov
Kinosála Múzea SNP

15. - 18. máj 9.00 - 15.00

Zachráňme si rozprávkovú Zem

Náučno-poznávacie a pohybové aktivity pre školskú mládež zamerané na témy trvalo udržateľného rozvoja
Areál Múzea SNP

14. - 18. máj 9.00 - 13.00

Prehliadka nesúťažných filmov pre deti

Príroda v motívoch ľudovej rozprávky
Kino Urpín

15. máj 13.00 - 15.00

Zelený svet

Vernisáž a udeľovanie cien 12. ročníka medzinárodnej súťaže umeleckej tvorivosti detí
Kinosála Múzea SNP

16. máj 9.00 - 14.00

Súťažná prehliadka filmov pre deti

Zasadnutie detskej poroty
Kinosála Múzea SNP

16. máj 10.00 - 13.00

Geoparky Banskobystrického kraja ako produkty poznávacieho cestovného ruchu
Seminar

Veľká zasadačka VÚC, Námestie SNP

16. - 17. máj

Krajina - človek - kultúra: Starostlivosť o krajinu je vecou každého z nás

Konferencia k Európskemu dohovoru o krajine

16. máj 12.30 - 18.00

17. máj 8.00 - 13.00

Štátna vedecká knižnica, Lazovná ulica

16. máj 14.00 - 16.00

Anton Hykisch spisovateľ, cestovateľ, diplomat
- rozprávanie o stretnutiach, prírode a ochrane životného prostredia miest, ktoré spisovateľ navštívil a zdokumentoval vo svojich knihách

Stredoslovenské múzeum, Námestie SNP

16. máj 16.00 - 18.00

Tak sme začínali... 110 rokov filmového podnikania na Slovensku

Prehliadka filmov z archívu Slovenského filmového ústavu a beseda s filmovým historikom Štefanom Vraštiakom

Kino Urpín

16. máj 19.00 - 22.30

Prapodivné svety Pavla Barabáša a Steve Lichtaga

Pokračovanie úspešného pásma filmových tvorcov. Filmové ukážky o zázrakoch, s ktorými sa môžete stretnúť na tejto Zemi. Od najchladnejšieho bodu Antarktídy, cez púšte, džunglu, veľhory, moria až po záhadné jaskyne. Od malého mikrosveta, cez vzácne kultúry až po lov veľrýb...

Kino Urpín

vstupné 20 Sk, predpredaj v kine od 17.00 hod.

17. máj 10.00 - 12.00

Beseda s filmovými tvorcami a premietanie filmov v Detskej fakultnej nemocnici s Poliklinikou pri Rooseveltovej nemocnici

18. máj 9.00 - 16.00

Vedecká konferencia k Medzinárodnému roku planéty Zem

Aula Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov UMB

17. máj 14.00 - 16.00

Banská Bystrica ako kandidát na titul Európske hlavné mesto kultúry 2013

Panelová diskusia s verejnosťou o aktivitách a pripravovanej kandidatúre mesta na získanie titulu EHMK v roku 2013

Veľká sieň MsÚ

17. máj 19.00 - 21.30

Neprijemná pravda (An Inconvenient Truth)

Americký film režiséra Davisa Guggenheima nakrútený podľa putovnej prednáškového show bývalého amerického viceprezidenta Al Gora s komentárom odborníka na klimatické zmeny Milana Lapina, štátneho tajomníka MŽP

SR Jaroslava Jaduša a hovorca Greenpeace na Slovensku Juraja Rizmana

Kino Urpín

18. máj 9.00 - 12.00

Dokumentárne fórum

Workshop pre amatérskych filmových tvorcov

Stredoslovenské múzeum, Námestie SNP

18. máj 13.30 - 16.00

Solange Fernexová - Život pre život

Filmový dokument o francúzskej aktivistke za ochranu životného prostredia Solange Fernexovej, beseda s autorom filmu Danielom Coche. Prehliadka francúzskych filmov

Kinosála Múzea SNP

18. máj 13.00 - 15.00

Envirofinále

Finále poznávacích a pohybových aktivít pre školskú mládež
Kino Urpín

19. máj 9.00 - 14.00

Premietanie víťazných filmov

Kinosála Múzea SNP

Výstavy 14. - 19. mája

Poznaj a chráň - NATURA 2000

Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš

Bíle Karpaty / Biele Karpaty

Česko-Slovenská výstava fotografií

Zelený svet

12. ročník medzinárodnej súťaže umeleckej tvorivosti detí

Ohrozenie trávnych spoločenstiev a ich funkcie

Výskumný ústav trávnych porastov a horského poľnohospodárstva, Banská Bystrica

Výstavné priestory Múzea SNP

Zvieratká očami mladých výtvarníkov

Výstava prác študentov Školy úžitkového výtvarníctva v Kremnici

Environmentálna infraštruktúra v projektoch štrukturálnych fondov EÚ v rokoch 2004 - 2006

Geoparky Slovenska

Zelený svet

12. ročník medzinárodnej súťaže umeleckej tvorivosti detí

Výstavné priestory Banskobystrického samosprávneho kraja

BANSKÁ ŠTIAVNICA

14. máj 17.00 – 18.00**Slávnostné otvorenie festivalu**Vystúpenie sokoliarskej skupiny zo SLŠ Banská Štiavnica
*Trojčinné námestie***14. máj 18.00 – 20.00****Kraj divov a Sokoliar Tomáš**Filmy zo Slovenského filmového ústavu
*Kino Akademik***15. – 18. máj**

Súťažná prehliadka filmov a prehliadka filmov z archívu Slovenského filmového ústavu

15. máj 9.00 – 10.00, 13.00 – 14.00, 15.00 – 17.00

16. máj 9.00 – 10.00, 13.00 – 14.00, 15.00 – 17.00

17. máj 9.00 – 11.00, 12.00 – 13.00, 15.00 – 17.00

18. máj 9.00 – 10.00, 10.00 – 12.00, 15.00 – 17.00,
18.00 – 20.00*Kino Akademik***17. máj 18.00 – 19.30****Neprijemná pravda (An Inconvenient Truth)**

Americký film režiséra Davisa Guggenheima nakrútený podľa putovnej prednáškovej show bývalého amerického viceprezidenta Al Gora

*Kino Akademik***15. – 18. máj 9.00 – 15.00****Vystúpenie divadelného súboru Stromáčik pri ZUŠ, žiakov ZUŠ a malých divadelných foriem ZŠ A. Sládkoviča, ZŠ J. Horáka, Gymnázium A. Kmeťa a SKŠ sv. Františka Assiského Banská Štiavnica***Trojčinné námestie a Rubigall***15. – 18. máj**

Besedy a prednášky na aktuálne témy ochrany životného prostredia v regióne Banská Štiavnica

15. máj 10.00 – 11.00, 12.00 – 13.00, 14.00 – 15.00

16. máj 10.00 – 11.00, 12.00 – 13.00, 14.00 – 15.00

17. máj 11.00 – 12.00, 13.00 – 14.00, 14.00 – 15.00

18. máj 10.00 – 11.00, 12.00 – 13.00, 14.00 – 15.00

*Kino Akademik***15. máj 14.00 – 16.00****Slávnostné otvorenie festivalu**

Kultúrny program ZUŠ, ZŠ a MŠ spojený s vyhodnotením výtvarnej súťaže Kremnica - zelené miesto na Zemi

*Dolná ulica (stará pošta)***16. - 18. máj 20.30 – 22.00****Súťažná prehliadka filmov**

Premietanie denne

*Dolná ulica (stará pošta)***15. – 18. máj****Prehliadka filmov z archívu Slovenského filmového ústavu**

Premietanie denne 10.00 – 12.00 a 16.00 – 19.00

*Kino Akropola***18. máj 17.00****Neprijemná pravda (An Inconvenient Truth)**

Americký film režiséra Davisa Guggenheima, nakrútený podľa putovnej prednáškovej show bývalého amerického viceprezidenta Al Gora

*Kino Akropola***15. – 18. máj 11.30****Premietanie filmov s tematikou krajiny, kultúrneho dedičstva a umenia**

Filmy z archívu SBM Banská Štiavnica o historických a duchovných hodnotách regiónu

*Galéria J. Kollára***15. – 18. máj 9.30 – 11.30****Po stopách J. Kollára**

Priblíženie života a tvorby umelca prostredníctvom jeho diel. Prehliadka miest, kde diela vznikali. Poukázanie na zmenu krajiny v časovom odstupe

*Galéria J. Kollára, mesto Banská Štiavnica a okolie***15. – 18. máj 12.00 – 14.00****Neživá príroda**

Určovanie nerastov pre zberateľov, žiakov a študentov

*Berggericht – mineralogická expozícia***15. – 18. máj 13.00****Biodiverzita Štiavnických vrchov**

Prednáška o rozmanitosti prírody Štiavnických vrchov

*Kammerhof – kaplnka***15. – 16. a 18. máj 13.00 – 16.00****Prázdninové putovanie Geoparkom**

Bezplatná exkurzia po zaujímavostiach Banskej Štiavnice a blízkeho okolia pre všetky vekové skupiny s výkladom víťazov regionálnej súťaže žiakov

*Trojčinné námestie (stretnutie)***15. – 18. máj 11.00****Fáranie do štólne Glanzenberg***Slovenské banské múzeum***17. máj 14.00 – 15.00****Geologické zaujímavosti a minerály okolia Banskej Štiavnice**

Kvíz pre žiakov a študentov

*Berggericht – mineralogická expozícia***17. máj 9.00 – 14.30****Prírodné bohatstvo – hlina**

Tvorivá dielňa – tvarovanie z hliny, točenie na kruhu pod dozorom hrnciarskeho majstra, glazovanie

Kammerhof – dielňa

KREMKNICA

15. máj 12.00 – 16.00**Info stánky**

Stánky ekonápadov a ekoprojektov detí

*Zechenterova záhrada, Centrum mesta***15. máj 20.30 – 21.30****Škaredé káčatko**

Tanečné divadlo ZUŠ J. L. Bellu

*Dolná ulica (stará pošta)***16. máj 10.00 – 12.00****Tvorivé dielne**

Ekoaktivity a módna prehliadka detí

*Zechenterova záhrada, Centrum mesta***16. máj 15.00****Náučným banským chodníkom**

Turistická vychádzka so sprievodcom

*Zraz pred Jamou Ferdinand***17. máj 12.00 – 15.00****Ekoaktivity**

Ekohry a fotografie študentov gymnázia

*Centrum mesta***17. máj 13.00 – 16.00****Po trasách a prvkoch objektivej sústavy Geopark Banská Štiavnica**

Exkurzia pre všetky vekové skupiny s výkladom

*Trojčinné námestie (stretnutie)***Výstavy: 15. – 18. mája****Prázdninové putovanie Geoparkom**

Prezentácia víťazných prác regionálnej súťaže žiakov a študentov

Monitorovanie čistoty okolia banskoštiavnických tajchov

Projekty žiakov

Odpad náš každodenný

Výstava prác detí banskoštiavnického regiónu z odpadového materiálu

Svetové dedičstvo očami detí

Výstava výtvarných prác detí z miest zapísaných v Zozname svetového kultúrneho dedičstva

*Kino Akademik***Geopark Banská Štiavnica**

Panelová prezentácia

Jed v prírode

Výstava zameraná na jedovaté rastliny a živočíchy doplnená trojrozmerným zbierkovým materiálom – toxickými, dráždivými a rádioaktívnymi minerálmi

Čarovné potulky prírodou

Výstava fotografií Šimona Kertysa

*IC Geopark – Berggericht, Nám. sv. Trojice***NATURA 2000**

Panelová prezentácia chránených území v rámci NATURA 2000

*Správa CHKO Štiavnické vrchy***Zelené a modré stretnutia**

Výstava fotografií Juraja Žiaka

*Čajovňa Klopačka***My sa nevieme sťažovať nahlas**

Výtvarné práce 9. ročníka súťažnej prehliadky detskej a študentskej tvorby s environmentálnou tematikou so zahraničnou účasťou

*Galéria J. Kollára***17. máj 15.00****Kremnica a jej zelený svet**

Beseda so spisovateľom Petrom Glockom a Stanislavom Muntágom

*Knižnica J. Kollára***17. máj 12.00 – 15.00****Diskusia na tému Kremnica a ťažba zlata**

Beseda študentov gymnázia v spolupráci s Greenpeace

*Centrum mesta***18. máj 9.00 – 12.00****Vodný program**

Ukážky ochrany vôd CVČ Cvrček v spolupráci so Stredo-slovenskými vodárňami

*Zechenterova záhrada***Výstavy: 15. – 18. mája****Kremnica – zelené miesto na Zemi**

Výtvarná súťaž žiakov materských a základných škôl

*Kino Akropola***Výstava hračiek študentov Školy úžitkového výtvarníctva***Múzeum mincí a medailí NBS*

ZVOLEN

15. - 18. máj 8.30 - 13.00**Súťažná prehliadka filmov***Aula Technická Univerzita Zvolen***15. máj 9.00 a 11.00****Sokoliar Tomáš**

Premietanie pre školy

*DK ŽSR Sokolská ulica***15. máj 19.00****Začiatok sezóny**

Celovečerný slovenský hraný film, r. Zoro Záhon

*DK ŽSR Sokolská ulica***15. máj 10.00****Ochrana prírody**

Videopremietanie pre deti a mládež

*Krajská knižnica L. Štúra***15. máj 10.00 - 11.30****Kráľovstvo čistoty a iné rozprávky**

Metodické stretnutie pre pedagógov materských škôl

a učiteľov 1. ročníkov základných škôl - o environmentálnej výchove rozprávkovo

*FEE TU Zvolen***16. máj 10.00****Čo prezrádza strom**

Beseda pre deti a mládež

*Krajská knižnica L. Štúra***16. máj 9.00 - 14.00****Približovanie a doprava dreva v minulosti**

Prehliadka filmov z filmového archívu múzea

*Múzeum vo Svätom Antone - Lesnícke a drevárske múzeum, Nám. SNP***17. máj 9.00 - 13.00****Súťaž poznaj a chráň**

Súťaž s ekologickou tematikou pre ZŠ vo Zvolene a okolí

*CHKO Poľana, Horolezecký klub JAMES,**K.O.Z.A. Zvolen***17. máj 19.00 hod.****Neprijemná pravda (An Inconvenient Truth)**

Americký film režiséra Davisa Guggenheima nakrútený podľa putovnej prednáškovej show bývalého amerického viceprezidenta Al Gora

*DK ŽSR Sokolská ulica***18. máj 10.00 - 13.00****Rozprávkový park**

Súťažné a tvorivé dopoludnie pre deti z materských škôl vo Zvolene

Združenie Mladý Zvolen, Združenie Slatinka, Mesto Zvolen

*Park L. Štúra, Zvolen***Výstavy 15. - 18. mája****Rok v lese****Zelený objektív 2006****Stromy našich lesov****Rezbárstvo***Múzeum vo Svätom Antone,**Lesnícke a drevárske múzeum, Nám. SNP*

PROGRAM PREMIETANIA FILMOV - BANSKÁ BYSTRICA

Utorok 15. mája**Súťažná prehliadka filmov****Kinosála Múzea SNP****9.00 - 10.10****TEPUY****Slovensko, 70´**

Dlhometrážny film o výprave jaskyniarov na nedostupnú stolovú horu Chimantá vo Venezuele. Tento dobrodružný príbeh sa odohráva na ostrovoch času, kde sa na povrchu i v podzemí zachovali prastaré rastliny a živočíchy.

Súťažná prehliadka amatérskych filmov**Kinosála Múzea SNP****10.20 - 10.40****PRÍBEH JEDNÉHO PLATANU****Slovensko, 19´**

Storočný platan z bratislavského nábrevia rozpráva svoju smutnú, skutočný príbeh... Emotívny film o nenávratne miznúcej zeleni v hlavnom meste Slovenska.

10.40 - 10.50**PRELÚDIUM****Slovensko, 11´**

Film Prelúdium ponúka pohľad na krásne zákutia našej prírody z oblastí Vysokých, Nízkych a Západných Tatier a Veľkej Fatry. Tento dokument by mal pohľadnú dušu diváka a zároveň ho podnietiť k zamysleniu, o čom je príroda a o čo môžeme prísť, keď ju nebudeme chrániť.

10.55 - 11.10**ČISTÉ VODY V OBLAKOCH****Slovensko, 11´**

Dokument približuje prvé dva ročníky individuálnych dobrovoľných aktivít potápačov v rámci Medzinárodného festivalu potápačských filmov Vysoké Tatry - čistenie vybraných tatranských plies od pozostatkov po zimnej či letnej turistickej sezóne.

11.10 - 11.25**KARPATSKÉ PREBÚDZANIA****Slovensko, 13´**

Obrazy drsnej prírody, striedajúce sa s napínavými scénami zvierat a vtákov, sú podložené fascinujúcou hudbou,

ktorá v kombinácii s prirodzenými zvukovými prejavmi zvierat umocňuje výsledný efekt.

11.30 - 12.00**VIETOR****Slovensko, 26´**

Dokumentárny film o ľuďoch, ktorí žijú vo Vysokých Tatrách na miestach, ktoré zasiahla silná veterná smršť a čo si o ekologických následkoch skutočne myslia. Je to aj podľa nich naozaj taká tragédia, ako to uvádzajú médiá, alebo to vnímajú úplne inak?

Súťažná prehliadka filmov**Kinosála Múzea SNP****18.00 - 19.00****NIČIACA DOHODA****Dánsko, 58´**

Globalizácia môže byť odrazovým mostíkom pre mnohé rozvíjajúce sa krajiny. Ale nepadnite do vody! Môže to mať i smrtiace následky!

19.00 - 20.00**ČERNOBYL: NEVIDITEĽNÝ ZLODEJ****Nemecko, 59´**

26. apríl 1986. Deň, kedy vybuchol štvrtý reaktorový blok jadrovej elektrárne v Černobyle. Tento dojímavý film, poňatý z osobnej perspektívy režiséra, je rekvémom pre mnohokrát zabúdané obete nešťastia a námietskou voči slepej dôvere v technologický pokrok.

20.00 - 20.10**PROMENÁDA NA STRECHE MÔJHO DOMU****India, 6´**

Film o špekuláciách týkajúcich sa vlastníctva pôdy v Španielsku.

20.10 - 21.00**BIKINI - OSTROVY SNOV V ZAKÁZANOM ÚZEMÍ****Nemecko, 43´**

Ohromné atómové explózie otriasli v roku 1946 atolom Bikini v Pacifiku. Dnes, po viac ako 50 rokoch, sa konečne vrátil do atolu pokoj. Vytvoril sa prírodný raj, dodnes iba málo preskúmaný, ale ešte vždy však možno nájsť stopy po nukleárnej minulosti.

Streda 16. mája**Súťažná prehliadka filmov - detská****porota 9.00 - 13.05****Kinosála Múzea SNP****9.00 - 9.30****PRAPODIVNÝ SVET Česká republika, 26´**

Vlčí potok v Karpatkých vrchoch je v malých tóňach s pomalšie tečúcou vodou plný života a denne sa tu odohráva množstvo príbehov ich podivuhodných obyvateľov. Väčšine ľudí až doteraz pre svoju nedostupnosť zostali utajené. To je možno dôvod, prečo sa nám nedarí tento krehký a zraniteľný svet pred nami samými ochrániť.

9.30 - 10.00**PREŽIJE KAMZÍK?****Slovensko, 30´**

Film netradičnou formou počítačovej hry podáva základné informácie o biológii a etológii kamzika vrchovského tatranského, o histórii dôkazov jeho pôvodu a systematického zaradenia a o formách vyrušovania, ktoré ho ohrozujú v jeho prirodzenom biotope.

10.10 - 11.20**TEPUY****Slovensko, 70´**

Dlhometrážny film o výprave jaskyniarov na nedostupnú stolovú horu Chimantá vo Venezuele. Tento dobrodružný príbeh sa odohráva na ostrovoch času, kde sa na povrchu i v podzemí zachovali prastaré rastliny a živočíchy, je cestou do trezoru času, kde si objavitelia pripadajú ako votrelci a kladú si základné otázky o vzniku a záhadách života na našej Zemi.

11.40 - 11.45**PIK A NIK****Slovensko, 5´**

Film o prekonaní vlastného strachu dievčatka menom Nik, keď treba zachrániť priateľov.

11.45 - 11.55**DEŇ ZEME - VODA ŽIVÁ****Česká republika, 7´**

Motivačný klip určený žiakom aj rodičom. Klip je neoddeliteľnou súčasťou školského ekologického projektu - Odpady, odpadky alebo hra na farebné smetné koše.

11.55 – 12.25

MADLA A ŤAPA – seriál večerníkov pre deti Česká republika, 3 x 9´

Ako boli na výlete, Ako boli pri jazere, Ako navštívili pustovníka.

Príbehy fenky Madly a mladého rysa Ťapa, ich hry v prírode a vzájomné potýčky, priateľstvo s lesníkom Alešom, stretnutia s pustovníkom, pytlíkom ale aj prekrásnou prírodou.

12.30 – 13.05

BUDAPEŠTIANSKA DIVOČINA

Maďarsko, 34´

Aké to je, žiť v Budapešti? Okrem ľudí tu existujú stovky tajnostkárskeho cicavcov, tisíce plachých vtákov, milióny prispôsobivých bezstavovcov, stále zelené rastliny a bilióny záhadných mikróbov všetkých druhov. Aj oni sa vyhlasujú za Budapešťanov a zabávajú sa.

Súťažná prehliadka filmov

Kinosála Múzeum SNP

15.00 – 15.30

SACHALIN: ŤAŽBA ALEBO ZÁNÍK?

Veľká Británia, 27´

Na ostrove Sachalin – jednom z najvzdialenejších biotopov a domovov niekoľkých kriticky ohrozených prírodných druhov, vrátane vráskavca sivého na západe – našiel nové bojisko neustály konflikt medzi priemyslom a prírodou. Bude výsledkom ťažba alebo zánik?

15.35 – 16.05

JEDOVATÉ LODE

Taliansko, 30´

Malý prístav tureckého Aegean-u sa pred štvrtstoročím premenil na najväčšie stredozemné centrum šrotovania starých lodí zo západu. Následky toxicity lodí na robotníkoch, ako aj na životnom prostredí Stredomorja sa ešte len prejavia počas nasledujúcich rokov. Zdá sa však, že Európska únia ignoruje túto dramatickú skutočnosť toxických lodí.

16.10 – 16.40

POKUSNÉ ZVIERATÁ

Česká republika, 28´

Koľko zvierat musí byť obetovaných nášmu zdraviu a pohodliu? Dokument o pokusoch na zvieratách.

16.40 – 17.00

ZO ZELENEJ DO ZELENEJ

Slovensko, 17´

Iný pohľad pod povrch povrchovej ťažby.

Nesúťažná prehliadka filmov z archívu SFÚ

Kino Urpín

16.00 – 18.00

TAK SME ZAČÍNALI... 110 ROKOV FILMOVÉHO PODNIKANIA NA SLOVENSKU

Prehliadka filmov z archívu Slovenského filmového ústavu a beseda s filmovým historikom Štefanom Vraštiakom

Eduard Schreiber - Lednické Rovne /1908 - 1910/

Prvé slovenské filmy - nálady z Lednických Rovní

Film o filme 2/1981 - Zrkadlenie /r. Igor Dobiš/

Strihový dokument o najdôležitejších etapách vývoja slovenskej kinematografie

Film o filme 1/1981 - Trochu inak /r. Igor Dobiš/

Strihový film o jánošíkovskej tematike v slovenskej kinematografii trochu inak.

Volal sa Petzval /r. Jozef Zachar, 1961/

O diele slovenského vynálezcu vo fotografickej optike

Film a SNP /r. Leopold Bródy, 1964/

Strihový film o filmoch s tematikou SNP

Jaroslav Siakeľ na Slovensku /r. Miroslav Cimerman, 1982/

Dokument z návštevy Jaroslava Siakeľa na Slovensku - režiséra filmu Jánošík z roku 1921

Za Paľom Bielikom /r. Ľudovít Veselý, 1983/

Film venovaný pamiatke zakladateľa slovenskej národnej kinematografie – Paľovi Bielikovi

Kúzelník Viktor Kubal /r. Gejza Kendy, František Jurišič, 1987/

Dokumentárny portrét zakladateľa slovenského animovaného filmu

Prehliadka filmov a beseda s autormi

Kino Urpín

19.00 – 22.30

PRAPODIVNÉ SVETY PAVLA BARABÁŠA A STEVE LICHTAGA

Pokračovanie úspešného pásma filmových tvorcov. Filmové ukážky o zázrakoch, s ktorými sa môžete stretnúť na tejto Zemi. Od najchladnejšieho bodu Antarktídy, cez púšte, džungľu, veľhory, moria až po záhadné jaskyne. Od malého mikrosвета, cez vzácne kultúry až po lov veľrýb...

Roraima – objavovanie strateného sveta / Pavol Barabáš

Lamalera – o primitívnom love vorvaňov domorodcami z dediny Lamalera na ostrove v Indonézii / Steve Lichtag

Antarktída – od hraníc kontinentu po jej najvyšší vrchol / Pavol Barabáš

Namibia – dážd' neprichádza – piesočné duny z Namíbijskej púšti / Steve Lichtag

Bhutan – Hľadanie šťastia - o prechode himalájskym kráľovstvom, ktorému vládne dobrý kráľ / Pavol Barabáš

Mýtus – ukážka z nového filmu o Bielych žralokoch / Steve Lichtag

Tatry – Raftovanie na snehu / Pavol Barabáš

Prapodivný svet / Steve Lichtag

Tepuy / Pavol Barabáš

vstupné 20 Sk, predpredaj v kine od 17.00 hod.

Prehliadka filmov o cestovnom ruchu

Kinosála Múzea SNP

18.00 – 18.55

ROANNAIS, KRAJINA PREMIEN A VPLYVOV Francúzsko, 52´

Predstavenie regiónu z pohľadu turistických atrakcií.

19.00 – 19.20

REGIÓN HRADEC KRÁLOVÉ

Česká republika, 20´

Prezentácia regiónu Hradec Králové.

19.25 – 19.40

PREZENTÁCIA CESTOVNÉHO RUCHU V BANSKOBYSTRICKOM KRAJI

Slovensko, 15´

Svojráznosť a jedinečnosť územia vytvára priestor pre rozvoj všetkých piatich strategických oblastí rozvoja cestovného ruchu: mestský a kultúrny, kúpeľný a zdravotný cestovný ruch, letnú horskú a vodnú turistiku, zimný cestovný ruch, vidiecku turistiku a agroturistiku.

19.45 – 20.30

KREMNICA V ČASE

Slovensko, 45´

Dokumentárny film zachytáva dôležité momenty z histórie až po súčasnosť mesta.

20.35 – 20.50

LYŽIARSKÉ STREDISKO PARK SNOW DONOVALY Slovensko, 13´

Na počiatku bol sen, sen o dokonalom turistickom stredisku. Slovo dalo slovo a v nádhernom kraji uprostred Starohorských vrchov, Veľkej Fatry a Nízkych Tatier vyrástlo špičkové centrum športu, relaxu a zábavy - PARK SNOW Donovaly.

Štvrtok 17. mája

Súťažná prehliadka filmov

Kinosála Múzea SNP

9.00 – 9.30

APPIKO (OBJÍMAŤ) Austrália, 30´

Inšpiratívny príbeh o tom, ako v dedinách južnej Indie vzniklo nenásilné hnutie dedičanov na ochranu prírody. Podľa tradície Gandhího a Chipkovho hnutia ľudia objímajú stromy, aby týmto svojím konaním zachránili lesy na západe Ghát v Karnatake.

9.35 – 10.00

AHMED A NÁVRAT ARABSKÉHO FÉNIXA

Taliansko, 23´

Príbeh hrdky idealistov, ktorí bojujú, aby ochránili to, čo zostalo z pôvodných biotopov Al Badie, púštnej stepi, rozprestierajúcej sa od irackých hraníc takmer až po pobrežie Stredozemného mora - poslednú kolóniu ibisa skalného na blízkom východe, jedného z najzáčajších sťahovavých vtákov, ktoré žijú vo voľnej prírode a pre beduínov sú symbolom múdrosti.

10.05 – 10.30

V KRAJINE VODNÝCH PLÁNÍ – NÁRODNÝ PARK KÖRÖS-MAROS Maďarsko, 26´

Dokument o Národnom parku Körös-Maros. Toto veľkolepé prostredie je charakteristické svojou rôznorodou a jedinečnou prírodnou scenériou nekontrolovaného vidieka nížin Csándi a Békési, ktoré sa rozprestierajú medzi riekami Körös a Maros.

10.30 – 11.15

CELKOM HORE

Nemecko, 44´

Film sleduje napínavé príbehy ľudí, žijúcich vo švajčiarskom Jufe, v kantóne Graubünden, najvyššej celoročne obývanej dedine Álp vo výške 2 126 m n. m., od babieho leta cez farebne bohatú krátku jeseň, až po skorú zimu, keď sa život na celé mesiace ponorí do snehu a ľudia si znovu nájdu čas pre seba. Kto tu žije, koná tak vedome a nechcel by s nikým meniť.

11.20 – 11.50

CHRÁNENÉ VTÁČIE ÚZEMIA

Slovensko, 26´

Dokument o prírodných krásach Slovenska venovaný problematike európskych chránených území (Natura 2000). Ukážky z lokalít navrhovaných chránených vtáčích území Slovenska a zaujímavosti zo sveta ich ohrozenej flóry a fauny.

11.50 – 11.55

NATU-RE-CORD

Slovensko, 1´ 25´´

Dlhotrvajúca platňa prírody?

14.00 – 14.55

V PRALESOCH KARPÁT Slovensko, 55´
Film predstavuje najcennejšie karpatské pralesy v štyroch ročných obdobiach, pôvodných obyvateľov fauny a flóry a jedinečný kolobeh života lesa málo ovplyvneného človekom.

15.00 – 15.55

TUČNIAKY, PRÍBEH VTÁKOV, KTORÉ CHCELI BYŤ RYBAMI Španielsko, 52´
Príbeh tučniakov - hlučných členov veľkých kolónií a majstrov v prispôsobovaní sa životnému prostrediu. Žiadny iný druh vtákov nemá za sebou taký výnimočný príbeh ako tučniaky - vtáky, ktoré chceli byť rybami.

16.00 – 16.30

NUSA TENGGARA Slovensko, 27´
Film rozpráva o krásach podmorského sveta v oblasti na rozhraní Indického a Tichého oceánu. Je to časť Indonézie, ktorá sa v miestnom jazyku nazýva Nusa Tenggara. V oblasti sa okrem tradičného spôsobu lovu rýb objavuje i zabíjanie živočíchov jedom alebo dynamitom. Zachovávajú sa krásy podmorského sveta Nusa Tenggary i pre ďalšie generácie?

16.30 – 16.40

WARMIA A MAZURSKÉ JAZERÁ OD VÝCHODU DO ZÁPADU SLNKA Poľsko, 8´
Warmia a Mazurské jazerá z pohľadu atraktivít cestovného ruchu.

16.45 – 16.55

MAZURSKÉ JAZERÁ AKO MELÓDIA Poľsko, 9´
Krajina Mazurských jazier pripomína návštevníkom tie najkrajšie melódie.

18.00 – 18.55

LET S KONDORMI Nemecko, 52´
Prvý priamy vzdušný filmový záznam kondorov z argentínskych Ánd, aký kedy bol na svete zaznamenaný. Doteraz život mladého kondora, počnúc jeho vysedením, cez osemmesačný výchovný proces až po majestátny let, nebol nikdy a nikde na svete nafilmovaný. Film je kombináciou dobrodružstva a jedinečného obrazu divočiny a divák v ňom môže priamo zažiť fantastický pocit byť doslova voľný ako vták.

19.00 – 19.55

PÁTRANIE PO POBREŽNÝCH VLKOV Nemecko, 52´
Príbeh vášne jednej ženy k vlkom, ktorá sa zaoberá štúdiom vlkov vo voľnej prírode v Kanade, zbiera vzorky v teréne, chlpý, trus a ďalšie dôkazy pre potrebu ich použitia vo vedeckých projektoch o vlkoch. Päťtýždňová expedícia je naplánovaná tak, aby sa pre Gudrun stala najpozoruhodnejším stretnutím s vlkami v živote.

20.00 – 20.45

VLÁDCOVIA KAŇONOV – LATIMÉRIE Z JUŽNEJ AFRIKY Nemecko, 43´
Potápačom pri Sodwana Bay v Južnej Afrike sa podarilo to, čo bolo považované za nemožné. Po dvojročnom strastiplnom hľadaní v hĺbke 109 metrov objavili prvú živú latimériu, 400 miliónov rokov starú rybu. Smutným vrcholom tohto dramatického objaviteľského príbehu bola smrť troch potápačov, no napriek tomu sa ich kolegovia posadnutí týmto objavom nevzdali. Sú presvedčení, že latimérie žijú aj vo vodách okolo afrického kontinentu, že sú „praafričanmi“.

Nesúťažná prehliadka filmov**Kino Urpín****19.00 – 21.30**

NEPRÍJEMNÁ PRAVDA USA, 90´
Americký film režiséra Davisa Guggenheima nakrútený podľa putovnej prednáškovej show bývalého amerického viceprezidenta Al Gora, s komentárom odborníka na klimatické zmeny prof. Milana Lapina, štátneho tajomníka MŽP SR Jaroslava Jaduša a hovorca Greenpeace na Slovensku Juraja Rizmana.

Piatok 18. mája**Súťažná prehliadka filmov****Kinosála Múzea SNP****9.00 – 9.10**

ŠOU S MYŠOU: RECYKLOVANIE PLASTOV Nemecko, 10´
Krištáľovo číre plastové fľaše sú vyrobené z polyetylén-terefalátov. Keď sa vyprázdnia, neskončia na skládkach odpadu: rozrežú sa na mnoho malých kúskov a dostanú sa do továrne na výrobu súkna...

9.15 – 9.45

PLÁŽ MONTE GORDO Španielsko, 30´
Dokument vykresľuje život na pláži Monte Gordo v portugalskom Algarve počas celého roka, od pustej zimy až po rušné letné nedele. Prostredníctvom spovede rybárov rozpráva, ako sa táto komunita snaží vzoprieť adaptácii. Títo muži a ich práca sú ohrození rybárskymi priemyselnými technikami, ktoré používajú ich španielski susedia.

9.50 – 10.35

KULTÚRNA KRAJINA Nórsko, 46´
Prepojenie medzi ľuďmi a prírodou už tradične formovalo krajinu a kultúru v nej. Teraz je farmárčenie spriemyslené a toto sa deje všade na svete. Záleží nám vôbec na tom, že krajina i história takto pomaly miznú?

10.40 – 11.20

OHROZENÉ KRÍDLA, HĽADANIE KRAJINY Slovensko, 26´
Rozprávanie o troch vtáčích druhoch, ktoré miznú z našej krajiny, o dropovi fúzatom, krakli belasej a orlovi kráľovskom. Nezostane krajina, ktorú si človek takto „premyslene“ vyrába k obrazu svojmu tak trochu sivá a chudobná?

11.25 – 12.00

O DIVEJ OVCI, LÍŠKE A LÁSKE Nórsko, 27´
Emotívny príbeh Hilde, ktorá vymenila dobre platenú prácu a pohodlie veľkomesta a presťahovala sa na krásny ostrov Groneng na západnom pobreží Nórska, kde začala farmárčiť a starať sa o divé ovce...

Prehliadka francúzskych filmov**Kinosála Múzea SNP****13.30 – 14.00**

NEDEĽA V PRIPJATI Francúzsko, 26´
Po výbuchu reaktora v atómovej elektrárni 1986 donútil neviditeľný nepriateľ obyvateľov Pripjati a okolitých dedín, aby opustili toto územie a utiekli. Dnes je Pripjať mestom duchov, ale stopy po jej predchádzajúcich obyvateľoch sú i po dvadsiatich rokoch viditeľné.

14.00 – 14.45

SOLANGE FERNEXOVÁ – ŽIVOT PRE ŽIVOT Francúzsko, 27´
Dokument o živote a práci francúzskej aktivistky bojujúcej viac ako 40 rokov za ochranu životného prostredia, proti atómovým elektrárnam a za práva žien. Beseda s autorom filmu režisérom Danielom Coche.

14.45 – 15.40

PO NÁS UŽ MÔŽU SPADNÚŤ NEBESÁ Francúzsko, 52´
Počas minulých dvoch storočí vypustil človek do ovzdušia obrovské množstvo karbónu, ktorému trvalo milióny rokov, kým sa v prírode usadil. Rôzne predpovede klimatických zmien nám umožnili utvoriť si jasnejšie predstavy o tom, čo nás čaká, hlavne čo sa týka migrácie vegetácie, ľudí, parazitov. Aké ciele si máme stanoviť k dosiahnutiu trvalo udržateľného rozvoja?

15.40 – 16.00

SLOVO O RIEKE Francúzsko, 20´
Silure, sumec, predchodca ľudskosti a Bama, krokodíl, kat a vládca vody, rozprávajú ľuďom od rieky Niger o ich súčasných ťažkostiach. Upozorňujú na negatívne vplyvy na prostredie a na nutnosť zachrániť úžasné bohatstvá rieky.

Súťažná prehliadka filmov**Kinosála Múzea SNP****18.00 – 18.30**

SEX V KRÍKU – PÁTRANIE PO SPERMIÁCH Austrália, 27´
Úžasné, občas až šokujúce príbehy podané austrálskymi expertami na život vo voľnej prírode. Celý film je o dvorení a rozmnožovaní sa austrálskych živočíchov.

18.35 – 18.55

MACULINEA – FASCINUJÚCI SVET OBROVSKÝCH MODRÝCH MOTÝĽOV Nemecko, 19´
Tento film vám dovolí nahliadnúť do sveta modráčikov a poukazuje na dôležitosť ich prepojenia s prírodou. Vyzdvihuje fakt, že motýle sa nevedia automaticky prispôbiť stále narastajúcemu dopytu pre využitie krajiny ľuďmi a prirovnáva ich miznúce zvuky k alarmu nášho životného prostredia.

19.00 – 19.25

EMILIO – MONITOROVANIE PLYNOVEJ PLATFORMY Taliansko, 25´
Eni poverilo ICRAM, hlavný inštitút pre výskum mora, rozvojom a implementáciou programu pre monitorovanie a identifikáciu akejkoľvek zmeny v morskom prostredí, zapríčinenej existenciou plynovej platformy Emilio v Jadranskom mori v Taliansku.

19.30 – 20.15

BENÁTKY – POTÁPAJÚCE SA MESTO Nemecko, 43´
Jedno z najcennejších miest sveta bude možno pohltené morom. Tento dokumentárny film ukazuje riešenia, ktoré predstavila veda a technológia v boji za záchranu Benátok.

20.20 – 20.30

DEVÄŤ A POL: VODA NAD ZLATO! Nemecko, 10´
Deväť a pol týždňa vysvetľuje moderátor Gesa Dankwerth každú sobotu dopoludnia najaktuálnejšie novinky spôsobom, ktorému rozumie dokonca i dospelý. Vždy si vyberie jednu tému, ktorej sa podrobnejšie venuje. Počas svetového týždňa vody experti diskutujú o tomto probléme. Pretože: Voda je nad zlato!

KALENDÁR KULTÚRNYCH PODUJATÍ

BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ

Divadelné prehliadky a festivaly

Zámocké hry zvolenské

Medzinárodný letný činoherný a operný festival
Zvolen, jún, www.djgt.sk

Divadlo a deti

Celoštátna súťažná prehliadka ochotníckeho divadla dospelých hrajúcich pre deti
Rimavská Sobota, september, gmos@rsnet.sk

Bábkarská Bystrica

Medzinárodný festival slovenských bábkových divadiel v konfrontácii s bábkovým divadlom v strednej Európe a vybranými súbojmi sveta
Banská Bystrica, október, www.bdnr.sk

Štyri dni tanca pre vás

Festival noviniek v oblasti súčasného slovenského tanečného divadla
Banská Bystrica, november
www.studiotanca.sk

Vikend atraktívneho divadla

Prehliadka netradičných divadelných foriem so zahradničnou účasťou
Zvolen, krsnak@atlas.sk, oznka@stonline.sk

Folklorne festivaly a prehliadky

Gajdošské fašiangy

Medzinárodné stretnutie gajdošov, výrobcov ľudových hudobných nástrojov
Malá Lehota, február, www.region.novabana.sk

Už sa fašiang kráti

Folklorný festival venovaný fašiangom
Čierny Balog, február, www.ciernybalog.sk

Medzinárodný detský folklorný festival

Radostné stretnutie detských spevákov a tanečníkov nielen z Európy
Zvolen, máj, www.zvolen.sk

Eurofolklor

Medzinárodný folklorný festival so štatútom CIOFF – Dni folkloru v Banskej Bystrici a regióne Banská Bystrica, Heľpa a iné obce v BB regióne,
jún, www.slovanet.sk/sosbb

Horehronské dni spevu a tanca v Heľpe

Folklorne slávnosti v prírodnom amfiteátri spojené s jarmokom remesiel
Heľpa, jún, www.slovanet.sk/sosbb

Klenovská rontouka

Gemersko-malohontské folklorne slávnosti
Klenovec, jún, www.rimavskasobota.sk

Folklorne slávnosti pod Poľanou v Detve

Festival folkloru a tradičnej ľudovej kultúry
Detva, júl, www.fspdetva.sk, www.detva.sk

Medzinárodný novohradský folklorný festival

Festival cezhraničnej spolupráce Slovenska a Maďarska rozšírený o súboj z celého sveta
mestá a obce Novohradu v SR a MR, júl, www.nosl.sk

Koliesko

Festival ľudovej kultúry, stretnutie mladých folkloristov, dvory remesiel
Kokava nad Rimavicou, august, www.nosl.sk

Hontianska paráda Hrušov

Festival tradičnej kultúry hontianskeho regiónu
Hrušov, august, www.hrusov.sk

Ďalšie kultúrne podujatia

Festival zborového spevu Viliama Figušu-Bystrého

Banská Bystrica, apríl, grausova@pkobb.sk

Štúrov Zvolen

Celoslovenská súťaž v rétorike Štúrov Zvolen a celoslovenská novinárska súťaž stredoškôľakov a vysokoškôľakov Štúrovo pero
Zvolen, apríl, www.kskls.sk

Medzinárodný dixielandový a jazzový festival Banská Bystrica

Festival prebieha súčasne v štyroch krajinách, čím napĺňa myšlienku Európa bez hraníc.
Banská Bystrica a súčasne v ČR, Poľsku, Maďarsku, máj, www.banskabystrica.sk

Medzinárodný festival filmov o životnom prostredí Envirofilm

Banská Bystrica, Zvolen, Banská Štiavnica, Kremnica, máj, www.envirofilm.sk

CINEAMA

Celoštátna súťažná prehliadka amatérskej filmovej tvorby a videovorbí
Banská Bystrica, jún, www.slovanet.sk/sosbb

Kremnický hradný organ

Európsky organový festival
Kremnica, júl, august, www.kremnickyhradnyorgan.sk

Keramické sympóziu

Medzinárodné tvorivé stretnutie a výstava umelcov pracujúcich s hlinou
Lučenec, júl, august, www.lucenec.sk, www.muzeum.sk

HAH

Celoštátna prehliadka hraného amatérskeho humoru
Dolná Strehová, júl, www.nosl.sk nosvk@stonline.sk

Cap á l'Est (Cesta na východ)

Európsky kultúrny festival zostavený z koncertov, dramatisácií básní, divadla a čítania z tvorby európskych autorov
Banská Štiavnica, august, www.litcentrum.sk, www.capalest.sk

Kremnické gagy

Stredoeurópsky festival humoru a satiry
Kremnica, august, www.kremnica.sk www.gagy.sk

Dni svätého Huberta

Kultúrne podujatie, výstavy a súťaže zasvätené poľovníctvu (hádzanie flinty do žita, jazda, lukostreľba, rybolov, sokoliari, vábenie jeleňa)
Svätý Anton, september, www.muzeumsv-anton.sk

Salamandrové dni v Banskej Štiavnici

Kostýmovaný sprievod pripomínajúci dávne študentské

a banické tradície

Banská Štiavnica, september, www.banskastiavnica.sk

Banskobystrické hudobné dni

Slovenský operný a hudobný festival
Banská Bystrica, október, www.stateopera.sk

AMFO

Celoštátna súťažná prehliadka amatérskej fotografie
Banská Bystrica, november, www.slovanet.sk/sosbb

KREMNICA

Bielá Stopa – vytrvalostný beh na lyžiach

Podujatie je hodnotené ako „everest“ v medzinárodných behoch zaradených do kalendára Euroloppet. Beží sa voľným spôsobom na 48 a 25 km a zúčastňuje sa priemerne 900 pretekárov. Doteraz sa striedavo na Krahuliach a Skalke uskutočnilo 34 ročníkov pretekov.
február

Veľkonočné vajce – karnevalová rozlúčka so snehom

Skalka pri Kremnici sa za 46 ročníkov trvania podujatia stala centrom stretnutia masiek na lyžiach, dobrej nálady a rozlúčky s posledným snehom. Je obľúbenou zábavou pre cca 1 000 domácich i návštevníkov z iných miest.
apríl

Majstrovstvá EÚ v guľkách – hra v guľkách

Občianske združenie Cremnicium ponúka už 5. ročník hry v guľkách na jamky a to v celoeurópskom kontexte. Mladí i starší majú možnosť ukázať svoje schopnosti a možno aj zaspomínať si na mladé časy.
máj

Bellov festival – festival dychových hudieb

Tradícia dychovej hudby sa píše už 140 rokov. Festival dychových hudieb J. L. Bellu sa organizuje každé 2 roky a je prehliadkou dychových súborov v rámci regiónu. Na festivale sa prezentujú aj dychové súbory z našich partnerských miest Várpalota a Helborzheim.
máj

Hudba pod diamantovou klenbou – festival Petra Michalicu

Husľový festival Petra Michalicu v dome Komorského grófa na Ulici Jána Kollára je tradičným podujatím, ktoré prítomnosťou významných osobností dostáva Kremnicu do povedomia širokej verejnosti v rámci Slovenska i v zahraničí.
jún, júl

Dobýjanie kremnického hradu

Kremnica svojou históriou láka návštevníkov aj na toto podujatie. Je pripomenutím historickej udalosti z roku 1433, kedy sa Husitom nepodarilo dobyť Kremnicu. Ulička remesiel a rôzne atrakcie sú sprievodnými podujatiami a sú pre cca 2 500 divákov z celého Slovenska zaujímavé.
jún

Kremnický hradný organ

Európsky organový festival je ukážkou vzájomného súzvuku 3 500 pišťal organu a stredovekej architektúry Kostola sv. Kataríny v Kremnici. Jeho 11 ročníkov láka do Kremnice mnoho návštevníkov a zviditeľňuje Kremnicu vo svete. Stal sa neoddeliteľnou súčasťou Kremnického kultúrneho leta.
júl, august

Kremnický jarmok – tradičný jarmok - 16. ročník

Remeselníci, výrobcovia rôzneho iného tovaru, občerstvenie, kultúrne vystúpenia a jarmočná nálada vládne na jarmoku v Kremnici. Stal sa zaujímavým programom z palety ponuky na leto a je aj hojne navštevovaný.

júl

Kremnická bašta

Folkový festival sa v Kremnici traduje vďaka OZ Bašta Musica a je prehliadkou folkovej hudby z nášho regiónu i Českej republiky. V rámci festivalu sa predstavujú aj mladé talenty v oblasti folkovej hudby.

august

Kremnické gagy – festival humoru a satiry - 27. ročník

Kremnické gagy sú jediným festivalom v Stredoeurópskom priestore, ktorý sa dlhodobo programovo orientuje na kvalitný a nezávislý humor a satiru vyskytujúce sa v mnohých umeleckých žánroch. Festivalový program je národnou súťažou najlepších humoristických a satirických produkcí v Slovenskej republike a súčasne prehliadkou výnimočných zahraničných osobností a umeleckých skupín zo strednej Európy, resp. krajín Európskej únie. Umelecké diela alebo výkony z poslednej sezóny nominujú do národnej súťaže členovia Akadémie humoru

Slovenska (AHS). Domácich i zahraničných hostí vyberá dramaturgia festivalu na základe dlhodobého prieskumu, odporúčaní členov AHS a spolupráce s kultúrnymi inštitúciami a umeleckými agentúrami.

august

Kremnické jablko

Slovenský zväz záhradkárov ZO v Kremnici sa stal garantom výstavy ovocia a zeleniny, ktorá prilákala za svojej existencie aj záhradkárov z nášho partnerského mesta Várpalota, ktorí svojimi produktmi oživujú a spestria túto výstavu. Je prehliadkou dopestovanej zeleniny a ovocia našich záhradkárov v horských podmienkach Kremnice.

október

Expozície Múzea mincí a medailí**Expozícia:****Líce a rub peňazí – Peniaze a medailérstvo v dejinách Slovenska**

numizmatiko-historická expozícia

Otváracie hodiny:

utorok – sobota 9.00 – 13.00, 14.00 – 16.30

Adresa: Štefánikovo nám. 10/19, Kremnica

tel.: 045/ 674 26 96

Vstupné: Dospelí 70 Sk

Zľavnené (deti, študenti, dôchodcovia) 30 Sk

K nároku na zľavu vstupného je potrebné preukázať sa príslušným preukazom.

Expozícia:**Mestský hrad a jeho expozície****Otváracie hodiny:**

utorok – sobota 9.00 – 12.00, 13.00 – 16.30

Vstupy: 9.00, 10.00, 11.00*, 13.00, 14.30, 15.30*

* skrátená prehliadka

Adresa: Zámocké nám. 1, Kremnica, tel.: 045/ 674 39 68

Vstupné:

Dospelí 70 Sk

Zľavnené (deti, študenti, dôchodcovia) 30 Sk

K nároku na zľavu vstupného je potrebné preukázať sa príslušným preukazom.

Expozícia:**Galéria****Otváracie hodiny:**

pondelok – piatok 8.00 – 12.30, 13.00 – 16.00

Adresa: Štefánikovo nám. 33/40, Kremnica

tel.: 045/ 674 32 61

Vstupné:

jednotné 10 Sk

Turistické informačné kancelárie Banskobystrického kraja**Kultúrne a informačné stredisko****Námestie Š. Moysesova 26**

974 01 Banská Bystrica

Tel.: +421-48-16 186, 415 50 85

Fax: +421-48-415 22 72

E-mail: kis@pkobb.sk

Web: www.banskabystrica.sk

Mestská turistická informačná kancelária**Nám. sv. Trojice 3**

969 01 Banská Štiavnica

Tel.: +421-45-694 96 53

Fax: +421-45-694 96 53

E-mail: tikbs@banskastiavnica.sk

Web: www.banskastiavnica.sk

Turisticko-informačná kancelária**Námestie M. R. Štefánika 3**

977 01 Brezno

Tel.: +421-48-611 42 21

Fax: +421-48-611 42 21

E-mail: tikbr@brezno.sk

Web: www.brezno.sk

Info Donovaly, s. r. o.**Nám. Sv. Antona Paduánskeho 136**

976 39 Donovaly

Tel.: +421-48-419 99 00

Fax: +421-48-419 99 09

E-mail: info@infodonovaly.sk

Web: www.parksnow.sk/donovaly/infodonovaly

Informačné centrum mesta Kremnica**Námestie M. R. Štefánika 35/44**

967 01 Kremnica

Tel.: +421-45-674 28 56, 674 43 88

Fax: +421-45-674 28 56

E-mail: infocentrum@kremnica.sk

Web: www.kremnica.sk

Mestské informačné centrum**Masarykova 14**

984 01 Lučenec

Tel.: +421-47-433 15 13

Fax: +421-47-433 15 13

E-mail: kolimarova@lucenec.sk

Web: www.lucenec.sk

Informačné centrum mesta Nová Baňa**Námestie slobody 2**

968 01 Nová Baňa

Tel.: +421-45-685 64 86

Fax: +421-45-685 64 86

E-mail: info@novabana.sk

Web: www.novabana.sk

Turistické informačné centrum**Hlavné námestie 2**

979 01 Rimavská Sobota

Tel.: +421-47-562 36 45

Fax: +421-47-562 36 45

E-mail: tic@rimavskasobota.sk

Web: www.rimavskasobota.sk

Turisticko-informačné centrum Mikroregiónu Pod**Panským dielom****Námestie SNP 13**

976 13 Slovenská Lupča

Tel.: +421-48-472 32 16

Fax: +421-48-472 32 17

E-mail: tic@slovenskalupca.sk

Web: www.panskdydiel.sk

Informačné centrum mesta Zvolen**Trhová ul. č. 4**

960 01 Zvolen

Tel.: +421-45-542 92 68

Fax: +421-45-542 92 68

E-mail: infocentrum@zv.psg.sk

Web: www.zvolen.sk

Informačné centrum Detva**Gazdovský dom**

Záhradná 22

962 12 Detva

Tel.: +421-45-545 76 92

Fax: +421-45-545 76 92

E-mail: detva@vp.sk

Web: www.vulkanpolana.sk

Kancelária prvého kontaktu Tisovec**Nám. Dr. V. Clementisa 1**

980 61 Tisovec

Tel.: +421-47-549 32 36

Fax: +421-47-549 32 86

E-mail: mesto@tisovec.com

Web: www.tisovec.com, www.tisovec.eu

Mestské informačné centrum Veľký Krtíš**Lučenská 826**

990 01 Veľký Krtíš

Tel.: +421-47-483 03 43

Mob.: +421-905-621 816

E-mail: stierankova@infoagentura.sk, mic@infoagentura.sk

Web: www.infoagentura.sk, www.ozkoliba.sk

Turisticko-informačná kancelária Revúca**Daxnerova 5**

050 01 Revúca

Tel.: +421-58-442 21 59

Fax: +421-58-442 21 59

Mob.: +421-905-977 748

E-mail: tring@pobox.sk

Turisticko-informačná kancelária Čierny Balog**Hlavná ulica**

976 52 Čierny Balog

Tel.: +421-48-619 15 37, 619 09 44

Fax: +421-48-619 15 37

E-mail: cb@putovanie.sk

Web: www.vydra.sk, www.vulkanpolana.sk

VODNÝ SVET

Slovenská agentúra životného prostredia organizuje v dňoch

8. – 14. 7. 2007

letný pobytový tábor pre deti a mládež zameraný na:

- poznávanie vodného sveta
- objavovanie tajomstiev mokradi
- spoznávanie vodnej fauny a flóry nášho najväčšieho riečného ostrova
- potápačský kurz a šnorchlovanie
- zážitky z potápania pod vedením profesionálnych inštruktorov potápačského centra ACADEMIA AQUATICA z Bratislavy

Miesto konania: Stredisko environmentálnej výchovy, Dropie, Zemianska Olča, 10 km od Kolárova, Žitný ostrov

Uzávierka záväzných prihlášok 2. júla 2007
Viac informácií na www.sazp.sk

Tajomné rybie oko

Simona Majtánová, 13 r., ZUŠ Bratislava

Ja ako vodník

Matej Kollár, 11 r., ZUŠ Tlmače

Richard Oršula, 11 r., ZUŠ Sobrance

Divotvorná rieka

Svet zlatej rybky

Adam Gulár, 12 r., ZUŠ Lučenec